

2) *Forespørgsel til undervisningsministeren og finansministeren:*

Forespørgsel af Marianne Bentsen-Pedersen (SF) og Steen Folke (VS) m.fl.

»Hvad kan ministrene oplyse om de pædagogiske, sociale og finansielle konsekvenser af de planlagte nedskæringer på uddannelsesområdet, særlig på seminarier, universiteter og studenterkurser?«

(Forespørgsel nr. 15. Anmeldt 5/11 80. Fremme af forespørgslen vedtaget 11/11 80).

Forhandling

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Baggrunden for denne forespørgsel er, at de 4 forligspartier har vedtaget besparelser på 150 mill. kr. på uddannelsesområdet i 1981. Dette blev forelagt folketinget gennem en redegørelse fra finansministeriet. Derudover har folketinget ingen information fået. Det har derfor været nødvendigt for os at stille spørgsmål til ministeren i udvalget.

Alle disse besparelser er foretaget ad administrativ vej i ministeriet og har derfor ikke været drøftet i folketinget. Vi er godt klar over, at det har været drøftet med forligspartierne, men jeg vil gerne spørge forligspartierne, om de har været klar over de konsekvenser, som besparelserne vil få.

Hvad der ydermere kan undre, er, at organisationerne heller ikke på forhånd har været indkaldt til drøftelse af fordelingen af besparelserne. En sådan indkaldelse har først fundet sted efter ministeriets udfærdigelse af planerne, ligesom spareplanerne først nu på vores opfordring drøftes i folketinget. Da disse spareplaner er led i et forlig baseret på de 4 forligspartier, socialdemokratiet, centrum-demokraterne, kristeligt folkeparti og de radikale, kan man naturligvis mene, at besparelserne er vedtaget på forhånd, men vi har alligevel i SF og VS ment, at det var rimeligt, at de kom frem til debat i folketinget.

Vi mener i øvrigt ikke, at alle konsekvenserne af besparelserne er klarlagt endnu. Det har været fremført, at en del af besparelserne er led i en langtidsplanlægning. Det virker højst besynderligt, at et forlig kan ændre finansloven for derefter at blive kaldt langtidsplanlægning. Der drives mange ord frem i denne debat, det kan hedde »langtidsplanlægning« eller det meget yndede ord »ny-

tænkning«. Næsten alt, der fremtræder negativt, bliver solgt som »nytænkning«, der er en udfordring til vores kreative sans. Vi er bange for, at dette tågesløv er med til at sløve den kreative sans, og beder derfor om, at debatten må få et sådant forløb, at vi bagefter kan føle en afklaring af disse spørgsmål.

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Denne forespørgsel, som VS og SF har rettet til finansministeren og mig, giver mig lejlighed til at aflive nogle af de myter, der har dannet sig i spareforligets kølvand, og måske samtidig dæmme op for den usikkerhed, som udmøntningen af forligets resultater har medført rundt omkring på institutionerne.

Allerførst vil jeg dog gerne understrege, at de forslag, vi her taler om, ikke udelukkende er besparelsesforslag. De er i lige så høj grad et led i en omprioritering, foranlediget af ganske alvorlige forskydninger mellem de enkelte sektorer i uddannelsessystemet, forskydninger, som i disse år volder visse problemer for planlægningen.

Baggrunden for ønsket om begrænsninger på de områder, der er nævnt i forespørgslen, skal søges i to forhold.

For det første er det i en situation, hvor landet bliver fattigere, først og fremmest på grund af de stærkt stigende energipriser, nødvendigt at begrænse stigningen i de offentlige udgifter. Den videre udbygning af uddannelserne kan derfor ikke længere ske ved udelukkende at overføre ressourcer fra den private sektor. Disse ressourcer må enten hentes fra andre dele af den offentlige sektor, eller der må ske en omprioritering inden for selve uddannelsessystemet, således at uddannelser, der er voksende behov for, udbygges på bekostning af andre uddannelser, som behovet er mindre for.

De forestående besparelser er et led heri, og jeg skal blot erindre om den udbygning, der i disse år sker inden for ungdomsuddannelserne, hvor alene udbygningen af de erhvervsfaglige uddannelser i 1981 kræver yderligere 300 mill. kr., altså dobbelt så meget som det beløb, forespørgslen her drejer sig om. Det kan herudover nævnes, at dette uddannelsesområde i 1979 og 1980 fik tilført i alt 450 mill. kr.

[Undervisningsministeren]

For det andet nødvendiggør tilvejebringelsen af en nødvendig samfundsøkonomisk balance, at der sker en kraftig udbygning af de erhverv, som eksporterer, eller som konkurrerer med importerede varer. En løsning af balanceproblemerne forudsætter således, at væksten i den samlede beskæftigelse finder sted inden for andre sektorer, end det har været tilfældet i de senere år, og i denne forbindelse må uddannelsessektoren også spille en betydelig rolle.

Medmindre man vil kræve urealistiske standardforbedringer, vil enhver med god proportionssans være enig i, at det meget lavere børnetal kræver færre lærere i folkeskolen. Hvis vi ikke vil uddanne lærere til arbejdsløshed, er det derfor nødvendigt, at vi nedsætter tilgangen til lærerseminarierne. Tilsvarende gælder inden for en række andre uddannelser, hvor der også i lyset af de begrænsede vækstmuligheder inden for den offentlige sektor er meget mørke beskæftigelsesudsigter. Gymnasielærere og biologer og læger er eksempler herpå.

Til gengæld har vi udvidet optagelseskapaciteten på de socialpædagogiske seminarier og på børnehave- og fritidspædagogseminarierne. De foreliggende prognoser og personalsituationen på institutioner for handicappede har gjort det forsvarligt med denne udbygning. Som led i de planlagte omprioriteringer er det således tanken i første omgang at udvide optagelseskapaciteten på de socialpædagogiske seminarier med 5 hold og på børnehave- og fritidspædagogseminarierne med 2 hold, således at der samlet fra 1981 stilles i alt 3.264 uddannelsespladser til rådighed.

Men udvidelser bør efter min opfattelse først og fremmest ske inden for de områder, der uddanner arbejdskraft til den private sektor, det vil sige ingeniøruddannelser og erhvervsøkonomiske og erhvervsfaglige uddannelser, for det er her, det fremtidige behov for kvalificeret arbejdskraft især kommer til at ligge. Med andre ord: det er her, beskæftigelsesmulighederne vil være bedst.

Når dette er sagt, ligger det mig på sinde endnu en gang at understrege, at der som helhed ikke i de seneste år har været tale om en nettonedskæring på uddannelsesområdet. Der er tilført ressourcer i et endog meget væsentligt omfang til de områder, hvor behovet er konstateret, først og fremmest til ung-

domsuddannelserne. Fremfor at tale om nedskæring har det derfor langt mere dækning i virkeligheden at tale om en omprioritering.

Efter disse mere generelle betragtninger vil jeg forsøge at belyse konsekvenserne af nedskæringerne på seminarier, universiteter og studentkurser.

Ved det politiske forlig om udmøntningen af budgetreguleringskontoen på 1 mia kr. på forslag til finanslov for 1981 blev det besluttet, at 100 mill. kr. skulle spares på de videregående uddannelser og 50 mill. kr. på de øvrige uddannelsesområder. Der er således tale om, at en betydelig del af undervisningsministeriets besparelser falder på universitetsområdet, og det har været forbundet med store vanskeligheder at sammensætte et program, der kan tilvejebringe denne besparelse i det næste finansår. Undervisningsplaner for første halvdel af 1981, opsigelsesvarsler osv. medfører, at den reelle udmøntning af besparelserne først vil finde sted i sidste halvdel af 1981.

Selve besparelserne på de videregående uddannelser, herunder på seminarierne, er sammensat af permanente aktivitetsbegrænsninger, som først får virkning på lidt længere sigt, i 1981 suppleret med engangsbesparelser og besparelser i undervisningsstandarder, som iværksættes tidligere end forudsat i undervisningsministeriets langtidsplaner.

For at gøre de pædagogiske, sociale og finansielle konsekvenser mindst mulige stiller disse besparelser store krav til en langsigtet planlægning. For så vidt angår de pædagogiske konsekvenser regner jeg ikke med, at disse besparelser vil få væsentlig betydning, idet de fremtidige rammer for de videregående uddannelser allerede før spareforliget var forudsat reduceret over en længere årrække. Der er også i langtidsplanerne regnet med en gradvis ændring af undervisningsnormerne med hovedvægten på de områder, der i dag har den bedste tildeling af lærerressourcerne.

Personalebegrænsningerne skal ifølge forslaget i videst muligt omfang ske ved at nedskære på antallet af deltidslærere. Dette vil nødvendigvis medføre nogle strukturelle ændringer ved, at den faste lærerstab overtager en større del af undervisningsbyrden, hvilket ikke nødvendigvis behøver at betyde, at undervisningen bliver dårligere. Institutionerne kan også selv anvise besparelser, som de finder er mere hensigtsmæssige end de foreslåe-

[Undervisningsministeren]

de, og det må derfor antages, at der hermed sker en prioritering, der er forsvarlig i pædagogisk henseende.

I 1981 er der som en engangsforanstaltning foretaget en kraftig begrænsning af forskningsstipendierne. Dette er en uheldig ting for forskningens vilkår, men det har været nødvendigt for at tilgodese sparekravene, og jeg vil gerne understrege, at en retablering fra den 1. januar 1982 vil gøre disse skadevirkninger begrænsede.

For så vidt angår de sociale konsekvenser af spareforslagene kan jeg oplyse, at afskedigelser af det faste personale vil være meget begrænsede i 1981 under forudsætning af, at antallet af deltidslærere reduceres til det lavest mulige niveau, inden der sker reduktion af det faste personale.

Der vil ske en reduktion i optagelseskapa- citeten for humanister, biologer og læger, fordi der som før nævnt er meget mørke beskæftigelsesudsigter for disse grupper. I denne forbindelse kan det nævnes, at som en ordning, der tager sigte på afhjælpning af arbejdsløsheden for de langvarigt uddannede, har vi projektgrupperne for de færdigud- dannede. Denne ordning er dog nok for be- grænset til en massiv indsats over for grup- pen af ledige inden for det humanistiske ho- vedområde, og andre muligheder må overvej- es og bliver derfor overvejet.

Et andet område, hvor beskæftigelsesud- sigterne er mørke, er folkeskolelærernes ar- bejdsmarked. På grund af det faldende bør- netal har man allerede i nogle år kunnet for- udse risikoen for en stigende arbejdsløshed blandt folkeskolelærere. Igennem de sidste 5 år har vi derfor måttet reducere optagelses- kapaciteten ved læreruddannelserne. Disse reduktioner har hidtil kun berørt antallet af studerende og hold, der kunne optages ved hvert seminarium, og ikke udbuddet af semi- nariernes linjefag. Selv om ikke alle semina- rier har udbudt alle 17 linjefag, siger det sig selv, at en række linjefag generelt har været gennemført med meget få deltagere på holde- ne. I forbindelse med reduktionen af antallet af nye hold ved lærerseminarierne fra 130 til 110 hold i 1981 har vi derfor foreslået at for- mindske udbuddet af linjefag ved det enkelte seminarium.

Det er i forskellige sammenhænge påstået, at bestemmelsen om, at hvert seminarium kun kan tilbyde 12 linjefag ud af 17 mulige,

skulle være en pædagogisk forringelse af læ- reruddannelsen. Dette er ikke rigtigt, idet man i ministeriet vil sikre sig, at alle folke- skolens fag tilbydes af seminarierne inden for de enkelte regioner. Endvidere vil vi stræbe efter, at fag med stort timetal i folke- skolen forekommer hyppigere blandt semina- riernes linjefagstilbud end fag, som kun har et beskedent timetal i skolen.

Da uddannelsen af folkeskolelærere fort- sat er underkastet den samme læreruddannel- seslov og den samme bekendtgørelse, hvad angår fagenes formål, indhold og eksamen, må det fastslås, at besparelserne ingen pæda- gogiske konsekvenser har for folkeskolen som sådan.

Det vil være en konsekvens af omlægnin- gen af linjefagsudbuddet på lærerseminarier- ne, at der skal afskediges lærere på området. På nuværende tidspunkt er man kun i stand til at opstille løsere beregninger over omfan- get, idet der i perioden frem til 1985 dels vil ske afgang på grund af alder, dels må det forventes, at lærerne frivilligt søger andre uddannelsesområder, f. eks. gymnasieskolen. Der kan endvidere være mulighed for, at nogle lærere i pædagogiske fag vil kunne beskæftiges ved statens erhvervspædagogiske læreruddannelse, som efter de foreløbige pla- ner vil blive placeret ved en række seminari- er.

Det kan endvidere antages, at såfremt der på længere sigt flyttes pædagoguddannelser, som i dag har dårlige lokaleforhold, over på nogle af lærerseminarierne, vil den samme lærergruppe i pædagogiske fag kunne finde anvendelse på dette område, og ligeledes må man kunne forvente, at lærere inden for praktisk-musiske fag vil kunne medvirke her.

Vanskeligst bliver forholdene for de lære- re, som underviser i de mere teoretiske fag, f.eks. fremmedsprog, historie, geografi og biologi, idet man ikke kan forvente, at disse kan anvendes inden for de områder, der er planer om at placere på lærerseminarierne.

I forbindelse med seminarierne synes jeg nok det er naturligt at nævne Danmarks læ- rerhøjskole, hvor det også har været nødven- digt at placere besparelser. De besparelser, der pålægges lærerhøjskolen i 1981, skal for størstedelens vedkommende tilvejebringes i efteråret 1981. Dette skyldes, at de endelige tilmeldinger til kurserne i foråret 1981 allere- de er foretaget, og at såvel de kommunale

[Undervisningsministeren]

skolemyndigheder som lærerhøjskolen har disponeret herefter.

Før besparelserne var der allerede på lærerhøjskolen planlagt en nedgang i undervisningsaktiviteten fra foråret 1981 til efteråret 1981. Den samlede aktivitetsnedgang i løbet af 1981 bliver derfor større, end hvad der alene følger af besparelsesindgrebet. Fra foråret 1981 til efteråret 1981 bliver der tale om en nedgang i lærerhøjskolens kursusaktivitet på ca. 40 pct. Men når vi når frem til 1982, bliver situationen igen mere gunstig. Vi regner med, at besparelserne kan gennemføres således, at der kun bliver tale om en reduktion på godt 10 pct. i forhold til den aktivitet, vi regnede med forud for besparelserne.

Ud af et samlet budgetforslag på ca. 98 mill. kr. for Danmarks lærerhøjskole i 1981 udgør besparelserne på kursusvirksomheden 1,7 mill. kr., hvilket jeg finder er et beskedent beløb, men jeg er ganske klar over, at det giver problemer, også i forbindelse med, at der samtidig er sparet på den særlige bevilling til lærernes efteruddannelse, der blev tilvejebragt i forbindelse med folkeskolereformen. Jeg skal villigt indrømme, at disse to faktorer tilsammen giver nogle ubehagelige problemer for Danmarks lærerhøjskole i efteråret 1981. Men det er de langsigtede besparelser på området, der reelt påvirker lærernes videre- og efteruddannelse.

Selv efter den 10 pct.s nedgang, vi på længere sigt må regne med i efteruddannelsesvirksomheden, vil folkeskolelærernes videre- og efteruddannelsesmuligheder fortsat være væsentlig bedre end andre grupper muligheder. Vi måler lærerhøjskolens aktivitet ved omregning af alle de studerende til fuldtidsstuderende. Målt på denne måde vil højskolen fra 1982 hvert år kunne efteruddanne så mange, at det svarer til 3.200 folkeskolelærere på fuldtidskursus hele året. I forhold til de ca. 60.000 folkeskolelærere betyder det, at hver lærer kan få et fuldt efteruddannelsesar pr. 17 år, men heldigvis er der jo tale om, at efteruddannelse fordeles på mange lærere hvert år. Lærerhøjskolen angiver selv, at omkring 20.000 lærere for øjeblikket deltager i efteruddannelsen. Selv efter de nu meddelte besparelser vil Danmarks lærerhøjskole på længere sigt kunne have mellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{4}$ af alle landets folkeskolelærere på et kortere eller længere kursus hvert år, og det er nok

ikke så ringe en efteruddannelseskapacitet endda.

Besparelserne på studenterkursus og de pædagogiske og sociale konsekvenser heraf er derimod af en noget anden og mere begrænset karakter. Baggrunden for ønsket om besparelser på dette område er ikke fremtidige beskæftigelsesudsigter, men det rent faktiske, at aktiviteten ved studenterkurserne har været stærkt aftagende i løbet af 1970'erne. Der er således på de 11 studenterkurser, der nu eksisterer, kun i alt 1.992 elever, og det viser sig endda, at af disse elever går mere end 60 pct. på de 4 af disse kurser, mens under 40 pct. fordeles på de øvrige 7 institutioner. Selv om enkelte af disse små kurser supplerer deres virksomhed med anden undervisningsvirksomhed, siger det sig selv, at driften enten bliver urimelig dyr, eller at det skolemiljø, som kursisterne går i, bliver meget ensidigt.

Det er nu foreslået, at førsteklasse kun kan etableres, når mindst 18 elever har meldt sig til undervisningen. De pædagogiske konsekvenser af dette vil formentlig alene blive, at mere specialiserede grene ikke vil kunne oprettes på studenterkurser.

Det har i kampagnen mod besparelsesforslagene vedrørende studenterkurser været hævdet, at kredse af befolkningen, der ønsker en videregående uddannelse i en moden alder, vil blive afskåret herfra, når man er mere restriktiv over for studenterkursernes klassedannelser. Jeg er af den opfattelse, at denne gruppe har gode muligheder for at få det nødvendige grundlag for videreuddannelse andre steder i systemet, f.eks. gennem det efterhånden veludviklede amtskommunale system af enkeltfagskurser til højere forberedelseseksamen.

Hvad lærerne angår, vil der givetvis i de kommende år opstå beskæftigelsesproblemer som følge af, at årgangsstørrelserne efter midten af 1980'erne falder. I de nærmest kommende år vil der imidlertid være større mulighed for at skaffe afskedigede lærere anden beskæftigelse, end det vil være tilfældet efter midten af 1980'erne, når mindre årgange skal gennem ungdomsuddannelserne.

Som jeg allerede har slået fast, må disse besparelsesforslag ikke blot ses som besparelser, men også som et led i den igangværende omlægning af uddannelsessystemet. For at undgå store strukturelle arbejdsløshedspro-

[Undervisningsministeren]

blemer især blandt unge i de kommende år må uddannelserne i højere grad rettes mod den private sektor, det vil sige, at de erhvervsrettede uddannelser: de erhvervsfaglige uddannelser, ingeniøruddannelserne og de erhvervsøkonomiske uddannelser, bør styrkes. Set i lyset af de store studenter- og HF-årgange og de forhåndenværende ressourcer er det en planlægningsopgave, der er yderst vanskelig.

Det er dog næppe de finansielle konsekvenser heraf, der har været baggrunden for forespørgslen, men snarere de personalemæssige reduktioner på institutionerne. Jeg kan oplyse herom, at der for så vidt angår universiteter og universitetscentre for 1981 på årsbasis er regnet med en personalereduktion på 140 lærere, hvoraf en reduceret deltidslæreransvendelse og en naturlig afgang skønsmæssigt vil dække de 110. På længere sigt vil der ske en yderligere reduktion på ca. 260 lærere inden for det humanistiske, naturvidenskabelige og medicinske hovedområde. Det må antages, at en del af denne personalereduktion vil resultere i øgede dagpengeudgifter.

Inden for lærerseminarierne er der regnet med en reduktion i lærerkorpset på mellem 150 og 200, når den planlagte nedsættelse af antallet af stamhold er gennemført fuldt ud i løbet af de næste 4 år, og heraf vil skønsmæssigt 50 være dækket af naturlig afgang. Udgifterne til arbejdsløshedsunderstøttelse på dette område vil være afhængige af mulighederne for anvendelse af ledigblevne lærere på andre områder inden for gymnasierne og på statens erhvervspædagogiske læreruddannelse. Ved studenterkurserne må regnes med et mindreforbrug svarende til i alt 10-11 lærere.

Generelt vil jeg sige, at disse besparelser og de dermed forbundne udgifter til arbejdsløshedsunderstøttelse på lang sigt må regnes som det mindste af to onder. Alternativet ville være, at vi fortsatte med at producere visse grupper af kandidater og folkeskolelærere til arbejdsløshed, hvilket efter min opfattelse ville være meningsløst for samfundet og meningsløst for de uddannede selv.

Første næstformand (Enggaard):

Da jeg skønner, der er udsigt til, at dagen kan blive ganske lang, før vi er igennem

dagsordenen, skal jeg allerede nu meddele, at det er min hensigt at holde pause kl. 13.

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Nedskæringerne har, som vi lige har hørt, det primære formål at spare på det offentlige budget. Undervisningsministeren har fået til opgave at finde 150 mill. kr. i 1981 på budgettet inden for uddannelsessektoren. Hvad der ikke er taget hensyn til med disse besparelser, er, at det giver udgifter for andre kasser i statsbudgettet. Vi har hørt, at det er et lille problem med arbejdsløshedsunderstøttelsen til lærerne, men jeg mener alligevel, at man skal tage hensyn til arbejdsløshedsunderstøttelsen, at man skal tage hensyn til, at der er mistet moms og mistet skat, og at man skal tage hensyn til, at hjemmemarkedet i øvrigt bliver afmattet på grund af besparelserne.

Jeg siger ikke, at det ikke er tilsigtede virkninger, men jeg siger, at man ikke har taget højde for dem. I virkeligheden mener jeg slet ikke at der spares. Nogle vil hævde, der spares en lille smule, andre vil hævde, at det bliver en udgift for staten.

Når der er arbejdsløshed, bliver arbejdsstyrken jo forøget med det antal, man nu ønsker ud af uddannelsesinstitutionerne, og dette gælder naturligvis lærere såvel som elever. Lærerne skal have arbejdsløshedsunderstøttelse, altså bliver besparelserne for deres vedkommende differencen mellem løn og understøttelse minus moms og minus skat. For de studerendes vedkommende ser det værre ud. De studerende skal nemlig have understøttelse nu i form af arbejdsløshedsdagpenge, og det bliver en udgift for staten, og alle ved jo, at uddannelsesstøtten er enormt ringe, så de får egentlig en indtægtsforhøjelse. Det er ikke, fordi det er særlig urimeligt, at de studerende skal have flere penge, men jeg mener, der heller ikke er taget højde for det i besparelserne.

Skulle man således tage hensyn til betalingsbalancen, og det mener jeg at vi i nogen grad skal, så vil det være i samfundets interesse, at så mange som muligt uddanner sig nu, mens vi har arbejdsløshed. Jeg mener, det må være bedre at udnytte de menneskelige ressourcer på en sådan måde, at folk uddanner sig, end at de går arbejdsløse, og jeg mener, at det må være bedre, at vi bruger

[Marianne Bentsen-Pedersen]

penge til uddannelse fremfor at bruge dem til arbejdsløshedsunderstøttelse.

Det var lidt generelt om besparelserne. Om besparelserne på de enkelte områder skal jeg henvise til, at hr. Steen Folke primært vil tage sig af besparelserne på universiteterne, og at fru Ebba Strange primært vil tage sig af besparelserne inden for Danmarks lærerhøjskole. Når jeg derfor i mit indlæg ikke siger ret meget om disse institutioner, så er det ikke, fordi jeg mener, at det er mindre væsentligt, men fordi vi har valgt at fordele opgaverne.

Seminarierne er det område, hævder ministeren, hvor det har været lettest at spare. Det er måske, fordi man her står med Danmarks Lærerforening i hånden. Jeg mener, at Danmarks Lærerforening har taget fejl og har taget ensidige hensyn til deres løn fremfor at tage hensyn til deres arbejdsmiljø. Jeg mener også, de har taget fejl, for jeg mener ikke, at man kan ændre lærernes løn uden at ændre alle offentligt ansattes løn – med det stive lønsystem, vi har. Derfor mener jeg, at man har prioriteret forkert.

Nedskæringerne af antallet af linjehold er efter min mening direkte i strid med det folkeskoleforlig, som vi selv har deltaget i. Den nye folkeskolelov er baseret på tilvalg, og de fag, som skal være tilvalgsfag, bliver nu indskrænket på seminarierne. De færreste kan vel forestille sig, at der er seminarier, hvor man ikke kan få dansk som linjefag. Man kan vel ikke forestille sig, at der ikke tilbydes matematik eller engelsk. Nej, indskrænkningerne vil komme til at ramme formning og musik og andre kreative fag, og de vil komme til at ramme de praktiske fag, hvor de elever, der har det bedre, når de har tingene imellem hænderne, kommer i klemme, enten fordi de fag, de kan opnå succes i, er forsvundet, eller fordi de lærere, der underviser i fagene, ikke er uddannet til det og derfor ikke kan præstere en rimelig undervisning.

Jeg giver egentlig ikke så meget for al den tale, vi i foråret havde om restgruppen. Det skete i forbindelse med beslutningsforslaget om ungdomsuddannelserne, hvor der skulle gøres en særlig indsats for, at de ikke blev tabere i samfundet. Hvorfor skal deres muligheder i folkeskolen først forringes, for at vi derefter skal gøre en særlig indsats for dem gennem ungdomsuddannelserne? Vi, der er pædagoger, ved i hvert fald, at jo før man

får de unge mennesker til at befinde sig godt i uddannelsessystemet, jo større er chancen for, at de kommer igennem uden alt for mange uheld. Hvis vi først lader dem få nederlag på nederlag i folkeskolen og oven i købet fratager dem mulighederne for succes, så er der meget få chancer for, at de vil modtage de tilbud, vi kan stille op i form af ungdomsuddannelser, om vi så laver nok så mange krumspring. Jeg siger ikke, det bliver for sent, men mulighederne for succes er jo større, jo før i uddannelsessystemet vi satser.

Det var nogle af konsekvenserne for folkeskolen. Men også på selve seminarierne har det naturligvis konsekvenser ud over, at der skal fyres seminarielærere. Det vil være de seminarier, der ligger tæt, der har størst mulighed for at overleve, for det er her, de studerende har mulighed for at køre fra det ene seminarium til det andet for at få deres linjefagsbehov opfyldt. Det betyder, at mange seminarier og især seminarier i tyndtbefolkede områder, såsom Ranum Seminarium og Nissum Seminarium, vil få vanskeligere ved at få studerende. Det kan man så sige heller ikke gør noget, men det må jo blive en politisk beslutning. Noget af det, vi har ønsket, er imidlertid, at der skulle være et udbud af lærere de forskellige steder, og det kan det blive svært at få i de tyndtbefolkede områder. Vi har selv ønsket, at lærerne skal være ældre, når de påbegynder deres uddannelse, og det betyder naturligvis, at en del af dem har fået familie, når de er færdige. De har måske en kone eller en mand, der har været så heldig at få arbejde i området, og de har måske børn, som har været så heldige at få en institutionsplads. Derfor er de svære at flytte rundt med. På denne baggrund er det vigtigt, at vi bibeholder den spredning, der i dag er i seminariekapaciteten. Desuden er mange af de seminarier, der ligger i de små samfund, disse små samfunds eneste eksistensmulighed, såvel på det fysiske som på det kulturelle plan.

Den anden konsekvens af nedskæringerne på seminarieområdet er den nedskæring, der medfører indskrænkning fra 130 hold til 110 hold, eller sagt på en anden måde: der skal uddannes 450 lærere mindre pr. år. Her baserer man besparelsen på prognoser. Man hævder, at der vil blive alt for mange lærere, hvis man lader udviklingen køre. Det er da muligt, at der på længere sigt skal ske en af-

[Marianne Bentsen-Pedersen]

matning inden for denne sektor, men jeg vil advare imod, at man på baggrund af de anvendte prognoser skrider til så drastiske skridt som til at fyre lærere. For det første er prognoser altid behæftet med stor fejlmargen: man kan aldrig tage højde for udviklingen. For det andet kan man opstille forudsætninger, der frembringer nøjagtigt de tendenser, man er interesseret i.

Jeg mener f. eks., at når man forudsætter en pensionsalder på 70 år, er man ude på et vildspor; de færreste lærere holder så længe. Dernæst har man ikke taget højde for, at der i takt med reallønsnedgangen for lærere og for offentligt ansatte i det hele taget er flere og flere, der forlader folkeskolen. Der er heller ikke regnet med forbedringer af lærernes arbejdsforhold, men det er naturligvis en politisk beslutning, om man vil gennemføre en sådan.

Det er imidlertid også en politisk beslutning, at man skal udlægge forsorgen og integrere børnene i folkeskolen, og det vil naturligvis kræve flere lærere i folkeskolen, hvis der ikke her skal ske store forringelser.

Det er også en politisk beslutning, at EFG skal udvides, og dette kræver også flere lærere. Et af argumenterne for at indskrænke på seminarieområdet er, at man vil satse på erhvervsuddannelserne. Men hertil er der to ting at sige: når EFG-uddannelsen kommer til at give studiekompetence, vil mange af de uddannede EFGere søge ind på seminarierne. Og kan man forestille sig en bedre faglærer end den unge, der først har taget en faglig uddannelse og dernæst har gennemført en seminarieuddannelse? Hvem skal uddanne i erhvervsuddannelserne, hvis man indskrænker lærerkapaciteten?

Man har før forsøgt sig med prognoser. I 1975 lavede man også prognoser for lærerbeho- vet. Dengang sagde man, at der i 1980 ville være et lærerbeho- v på omkring 51.000 lærere, og i dag har vi 55.000 i beskæftigelse. Vi ville altså stå i akut lærermangel, hvis man i 1975 havde fulgt prognoserne. Og en lignende situation kan man frygte, hvis vi også nu skal til at gennemføre drastiske nedskæringer. Prognoserne kan måske bruges som et fingerpeg, som en tendens, men man skal være opmærksom på, at selv små politiske udsving, små forbedringer inden for folkeskolen kan ændre billedet afgørende.

Man kunne måske bruge prognoserne til en afmatning, baseret på naturlig afgang og med uændrede linjefagsudbud, hvis man er så nervøs for en overproduktion, men jeg finder det uansvarligt, at man på baggrund af prognoser, som man selv er klar over skal tages med et vist forbehold, skrider til så drastiske skridt som at lave fyringer, med de menneskelige konsekvenser, det har til følge.

Der er altså flere grunde til at undlade at skære ned på seminarierne. For det første forringer man forholdene i folkeskolen, idet de kreative fag kommer i klemme. For det andet hindrer man forbedringer, idet der ikke vil være lærerkapacitet til at basere forbedringer på. For det tredje sparer man ikke penge ved dette indgreb. Og for det fjerde skal man fyre lærere, med hvad deraf følger. Endelig hindrer man unge mennesker i at få en uddannelse. Næste år vil vi for første gang have et studenterkuld, hvis antal er større end antallet af uddannelsespladser. Det betyder, at de unge kommer til at gå ledige, og det må være spild af ressourcer.

Man har altså ikke brug for de unge i andre sektorer, og man sparer ikke noget. Hvorfor så skabe denne ulykkelige situation for så mange mennesker? For det første er det unødvendigt, og for det andet har vi brug for de unges uddannelse. Men ikke engang hvis man betvivler dette, har disse indskrænkninger noget formål.

Indskrænkningerne på linjehold bliver så meget mere katastrofale, som man nedlægger sløjdlærerskolen i København og laver voldsomme indskrænkninger på højskolen for legemsøvelser. Her er det igen de praktiske fag, man rammer, og dette er på efteruddannelsesområdet.

Det var måske til at bære, hvis man tilsvarende udbyggede efteruddannelsen på Danmarks lærerhøjskole. Men denne institution skal jo på det nærmeste nedlægges. Man smadrer provinsafdelingerne, men det skal jeg i øvrigt ikke komme nærmere ind på, for det vil fru Ebba Strange tage sig af.

Man kan måske undre sig over, at der stadig væk er studerende på universiteterne, som beretter om konsekvenserne på dette område, for efterhånden er der skåret ned så meget og så mange gange på universiteterne, at man kunne tro, det efterhånden var nok nu, og at man ikke kunne blive ved med at opbyde energi til at fortælle om konsekven-

[Marianne Bentsen-Pedersen]

serne. For selvfølgelig får det konsekvenser, det hele: man kan ikke uhæmmet skære ned på vores uddannelsessystem og fortsat regne med, at vi kan have et land med stort udbud af know-how og med en højt kvalificeret arbejdskraft, og det er dog det, vi hidtil har brystet os af er vores største eksportaktiv.

J. K. Hansen (S):

Denne forespørgsel giver mig lejlighed til at aflive en række af de myter, der er skabt rundt omkring på vore uddannelsesinstitutioner om besparelserne på de 150 mill. kr., der som følge af det økonomiske forlig mellem de fire partier her i foråret 1980 er udmøntet på undervisningsområdet.

Meget af den kritik, vi har modtaget på grund af disse udmøntninger af de nævnte besparelser og den omprioritering, der er fulgt i kølvandet af de regulære nedskæringer på forskellige områder, synes jeg har været meget ensidig og på en række områder direkte misvisende. Netop derfor vil en belysning af de rette forhold og med de rette proportioner fra vor side være særdeles kærkommen.

Man skal ikke tro, det er med glæde, at vi i socialdemokratiet beskærer uddannelsessektoren, og så er det lige meget, hvilke områder det i øvrigt drejer sig om. Men der er i hvert fald to ting, vi må holde os for øje. Det er for det første landets økonomiske situation, som sætter en grænse for udgiftsstigninger overalt i den offentlige sektor og også i uddannelsessektoren. For det andet, at vi ikke kan tillade en overproduktion af højt uddannede, hvilket jo vil sige at uddanne til arbejdsløshed.

De ressourcer, der skal anvendes i uddannelsessektoren, vil ikke kunne forventes overført hverken fra den private sektor eller fra andre grene af den offentlige sektor. Derfor må en prioritering hele tiden holdes for øje, således at de uddannelser, der er et voksende behov for, udbygges, somme tider på bekostning af andre uddannelser, hvor behovet er mindre, og hvor faren for overproduktion opstår.

Her vil det også være meget nærliggende at pege på ungdomsuddannelsesområdet, især de erhvervsfaglige grunduddannelser. Det er jo netop på dette område, vi i foråret 1980 ved en folketingsbeslutning pålagde

regeringen at sikre alle unge, der forlader grundskolen, et reelt tilbud om en ungdomsuddannelse. Derfor er det også rart at se, at netop denne del af uddannelsessektoren får forøgede ressourcer i de kommende år.

Lad mig blot nævne, at der alene på ungdomsuddannelsesområdet inden for de sidste to år er sket en kapacitetsforøgelse fra 73.000 i 1979 til 83.000 i 1981 – så mange pladser er der altså kommet til i 1981 – og at der i 1981 er en forøgelse af ressourcerne med 300 mill. kr. eller 3 gange så meget som besparelserne på de videregående uddannelser.

Kritikken af de besparelser, der nu skal finde sted, har fra visse uddannelsesinstitutioners side og visse politiske partiers side lydt på kynisme og tilfældigheder. Det er ikke rigtigt, tværtimod. Vi ved, at der i uddannelsessektoren i 1981 skal spares 150 mill. kr., og heraf er de 100 mill. kr. udmøntet på de videregående uddannelser og 50 mill. kr. på de øvrige uddannelsesområder.

Alle disse besparelser er blevet til efter grundige overvejelser af de enkelte områders behov, og som ministeren jo også har nævnt her, er der på flere områder ikke tale om nedskæringer, men derimod om omprioriteringer.

Retfærdigvis skal det naturligvis siges, at der kan opstå det, vi kan kalde utilsigtede virkninger, når de videregående uddannelser har skullet bære et relativt stort beløb af ressourcebesparelserne, og specielt når sparebeløbet af planlægningsmæssige årsager rammer skævt, således at den reelle udmøntning først kommer til at ske i sidste halvdel af et år, altså sidste halvdel af 1981; men undervisningsministeren har gjort mig opmærksom på, at der f. eks., hvad angår besparelsen på Danmarks lærerhøjskole, kan og vil være behov for justeringer, som ministeren er i gang med og er villig til at gennemføre.

En del af de besparelser, der er udmøntet, kan man benævne som tilgangsreduktioner, og her er der jo netop tale om omprioritering og ikke om besparelser, nemlig om en begrænsning af tilgangen til de uddannelser, hvor der, såfremt der ikke sættes ind med en begrænsning, vil forekomme en overproduktion med efterfølgende arbejdsløshed for færdiguddannede. Blandt de truede områder inden for universitetssektoren kan jeg nævne lægeuddannelsen. Allerede i 1974-75 kastede vi øjnene på disse universitetsuddannelser.

[J. K. Hansen]

Lægeuddannelsen beskæres i 1981 med 130 pladser på Københavns universitet, biologiuuddannelsen med 200 pladser på Københavns universitet og Århus universitet og de humanistiske uddannelser på Københavns og Århus universiteter med 200 pladser. Men naturligvis er det største tal på folkeskoleområdet, med 450 pladser, således at der i alt i 1981 bliver tale om beskæring af 1.000 pladser.

Til belysning af nødvendigheden af disse tilgangsreduktioner skal jeg give nogle tal angående produktionen af seminarieuddannede folkeskolelærere og behovet for færdiguddannede.

Igennem Danmarks Statistik og centraladministrationens og undervisningsministeriets prognoser har vi kunnet konstatere, at der fra 1970 til 1976 blev uddannet fra 46.600 til 61.000 lærere, og hvis vi fastholder den nuværende kapacitet på seminarierne, ville vi ende med i 1985 at have 81.000 uddannede lærere, i 1990 at have 90.000 lærere og i året 2000 105.000 uddannede lærere.

Disse tal skal vi sammenholde med det antal børn, som inden for det samme tidsrum befinder sig i folkeskolen, og her skal jeg blot nævne, at vi fra 1975 til 1980 fik 40.000 færre børn i folkeskolen, og at denne udvikling fortsætter, således at vi fra 1980 til 1985 vil stå med endnu 45.000 færre børn, altså alt i alt i denne tiårsperiode med 95.000 færre børn inden for folkeskolens rammer. Med al respekt for fejlmargen osv. i prognoser er det nogenlunde sikkert, at vi, selv med den tilgangsreduktion, som vi nu foretager på lærerseminarieområdet, i 1990, altså inden for det næste tiår, står med 15.000–20.000 flere uddannede lærere, end vi har i dag. Og medmindre der, om jeg så må sige, ligger et jubelår lige om hjørnet, som ville forøge antallet af børnefødsler væsentligt, vil vi på samme tidspunkt stå med 90.000–100.000 færre børn.

Jeg mener derfor, det er ret så malplaceret, når man fra politisk side og fra institutioners side skubber børnene i folkeskolen foran sig i kritikken af de nedskæringer, de omprioriteringer, der sker på seminarieområdet.

Kritikken har også gået på beskæftigelsessituationen: hvor skal de unge hen, når de ikke kan optages f. eks. i en læreruddannelse? Skal de ud i arbejdsløshed, eller er der tale om reelle besparelser?

Lad mig pege på, at da vi fik helhedsplanlægningen i 1974-75, hvor vi fastlagde totaldimensioneringen, den totale tilgangsramme for de videregående uddannelser – og vi har jo i øvrigt justeret disse tal hvert eneste år, så sent som i 1980 – har der altid været plads inden for rammen af totaldimensioneringen. I 1980 har vi en tilgangsramme på 20.750 til de videregående uddannelser, hvor studenterkuld og HF-kuld ligger på mellem 18.000 og 19.000. Der er altså inden for denne ramme mulighed for at gå ind i en videregående uddannelse, og det vil der også være fremover.

Jeg ved, at der i 1981 og 1982 kommer nogle problemer på grund af den store afgang fra gymnasierne, den store tilgang af studenterkuld og HF-kuld, men disse tal tages jo hvert år op til justering. Der vil være pladser til at videreuddanne sig i, og lad mig her bare pege på ingeniøruddannelserne, de erhvervsøkonomiske uddannelser og de socialpædagogiske uddannelser. Der er andre områder og det gælder, hvad enten der nu er tale om nedskæring eller omlægning af uddannelsessystemet – hvor personalereduktioner ikke vil kunne undgås. Selv om en del af disse reduktioner kan ske ved naturlig afgang, vil der opstå beskæftigelsesvanskeligheder, og det må vi naturligvis altid beklage. Vi vil altid gøre, hvad vi kan, for at få det løst på en så rimelig og god måde som overhovedet muligt, og det ved vi også sker. Jeg har noteret mig ministerens bemærkninger lige netop på dette område.

Der er forskellige ting, man kan sætte ind med, f. eks. ville en lavere pensionsalder – men det er jo et aftaleområde, som vi ikke kan afgøre her – måske være at foretrække også her for lærernes vedkommende. Alternativet til det her vil jo være, at vi om få år står med et langt større antal færdiguddannede, som vi ikke vil have beskæftigelsesmuligheder for.

Lad mig til slut sige, at vi i socialdemokratiet tager det politiske ansvar for de besparelser og de omlægninger, der nu sker her. Det gør vi for det første af samfundsøkonomiske grunde, men vi gør det så sandelig også af menneskelige grunde.

Bertel Haarder (V):

Venstre tager hatten af for ministerens nye sparevilje. Selv om vores spareforslag stort set ligger på andre felter, vil vi ikke falde

[Bertel Haarder]

ministeren i ryggen, når hun nu mener, at disse er de steder, hvor der kan spares.

Men jeg må straks føje til, at vi ikke er udelte tilfredse med den omprioritering, ministeren taler om.

Af det sidste nummer af tidsskriftet Uddannelse fremgår det, at man i socialministeriet og undervisningsministeriet planlægger, at der om 10 år skal bruges 17.700 flere børnepædagoger end i dag. Hvad vil det ikke koste både dér, hvor de skal uddannes, og dér, hvor de skal ansættes? Af den lille pjece, som erhvervsdirektoratet har udsendt om udbygningsplanerne inden for EFG, fremgår det, at der skal oprettes 15.000 flere basisuddannelsespladser. Det vil koste 300-400 mill. kr. ekstra om året i drift plus meget store anlægsudgifter, uden at der derved bliver skabt én eneste ekstra uddannelsesplads for de unge. Hvis det skal finansieres ved skattestigninger, er det utåleligt. Hvis det skal finansieres ved, at forskningen og universiteterne yderligere skal undgælde, er det endnu mere utåleligt, for så er der slet ikke noget tilbage.

Derfor vil jeg opfordre ministeren til, at hun ikke blot omprioriterer, men også går i kødet på de felter, hvor det vokser, og undersøger, om det ikke er hendes egen regeringspolitik, der er skyld i, at det vokser, for det er det nemlig.

Alt i alt bliver der med den nye finanslov, hvis den går igennem, oprettet netto 1.100 nye stillinger, så vidt jeg ved, inden for ministerens område. Inden for den offentlige sektor som helhed vil der i det store spareår 1981 blive en nettotilgang i antallet af offentlige stillinger på 25.000, hvis man skal tro de prognoser, der er blevet opstillet.

Sydebukken i ministerens spareplaner er forskningen. Det er fuldstændig rigtigt, at de lange uddannelser må indskrænkes, men nogle steder giver det meget barske forhold for forskningen, som ikke kan få den fornyelse, forskning nu engang skal have. I den forbindelse vil jeg spørge ministeren, om det ikke var muligt, at man i stedet for at gnave samtlige nye stipendiater væk gjorde noget ved det ældgamle problem, at der ikke er adgang til deltidsbeskæftigelse på forskningsstederne. Hvis der blev adgang til deltidsbeskæftigelse, og hvis forskerne opførte sig nogenlunde normalt ligesom andre befolkningsgrupper, blev der jo en masse plads til unge

talenter fra de nye årgange. Hvis vi langt om længe fik gjort op med det organisationstyranni, vi har, dels når det gælder bekæmpelse af deltidsstillinger, dels når det gælder bekæmpelse af kombinationsstillinger, så var der jo mange af disse mennesker, som både har et job og et bijob, som ville vælge at sy sig en fuldtidsstilling sammen ved hjælp af lidt fra hvert sted. Men se, om der er sket noget på det felt! Vi har talt om det i alle de fem år, hvor jeg har siddet i undervisningsudvalget, men er der sket noget? Var det ikke en idé, at vi ved hjælp af deltidsstillinger og kombinationsstillinger på frivillig basis fik skabt lidt luft i budgetterne på de højere uddannelsessteder og derved gjort plads både til stipendiater og måske også til flere unge talenter i forskerstillinger?

Er dette ikke lige netop tiden til at gøre en kraftig indsats, her hvor vi står et par måneder foran en ny overenskomstsituation? Er det ikke lige netop nu, at ministeren i forskningens interesse skal gå til sin finansminister og sige: her er noget, hvor der skal laves fuldstændig om på overenskomsterne? Det gælder også alle de hindringer, som bevirker, at danskerne er så sløve til at søge forskningsstillinger i udlandet. For det skyldes også i stor udstrækning forhold, vi selv er herre over.

Så vil jeg føje til, at en del af ministerens besparelser er rent kortsigtede og skyldes den fortvivlede måde, vi finanslovgiver på. Jeg vil spørge, om ikke ministeren efter nu at have været igennem disse hårde måneder, som det må have været, er enig med mig i, at finansministeren bør bøje sig for venstres og andre partiers ønske om at få en langsigtet budgetlægning her i folketinget, om det ikke ville have sparet ministeren for mange bekymringer, hvis vi havde haft det, sådan at vi i stedet for kunne stemme om, hvad der skal ske næste år og næste år igen.

Til sidst vil jeg takke hr. J. K. Hansen for hans tale. Den var i hvert fald virkelig nyskabende på ét punkt. Jeg har aldrig tænkt på, at når lærergrupperne taler om nye aktionsformer, er der overvejelser om dette jubelår, hvor man altså ved at sætte børnetallet drastisk i vejret kan sikre sin beskæftigelse nogle år senere. Den aktionsform er virkelig intelligent og umulig at modstå, og princippet er sådan set ganske det samme, som da den jyske ægtemand hørte sin bror fortælle,

[Bertel Haarder]

at hans kone var gravid, og derefter udbrød: »så skal a hjem.«

Eva Møller (KF):

Jeg vil gerne begynde med på det konservative folkepartis vegne at udtrykke tilfredshed med, at regeringen nu vil til at spare, at også regeringen nu har indset, at det er nødvendigt med alvorlige besparelser, hvis vi skal have genskabt balance og orden i den danske økonomi.

Vi kan måske også sige det med boligministerens lidt malende udtryk, at det nu endelig er gået op for regeringen, at vi har forladt de glade 1960'ere og er på vej ind i de flade 1980'ere. Det viser sig altså, at man fra regeringens side nu også vil spare på det, som i hvert fald jeg hidtil har troet var en af regeringens og socialdemokratiets hellige køer, nemlig uddannelsesområdet, og det skal de bestemt ikke have utak for fra det konservative folkepartis side.

Til gengæld kan vi nære nogen bekymring for, at man nu begynder ligesom at tage finansloven op bid for bid med en forespørgselsdebat i dag om ét hold nedskæringer. Vi forudser med gru, at vi til næste år skal have sådanne forespørgselsdebatter, fra vi starter samlingen, frem til finanslovbehandlingen og om alle områder; det synes vi ikke er nogen særlig god måde at gøre det på.

Når jeg nu har nævnt finansloven, vil jeg ikke undlade at sige, at der dér, i hvert fald som jeg har læst den, er rigeligt at spare på uddannelsesområdet. Det viser sig, at uddannelsesområdet ifølge det fremsatte finanslovsforslag har en stigning, der er 3 pct. større end den stigning, der er på finanslovsforslaget som helhed. Så der er nok ikke grund til de helt store bekymringer eller frygt for, at dansk undervisning og dansk uddannelse vil blive slået i stykker på grundlag af de besparelser på 150 mill. kr., som regeringen her foreslår.

Når det er sagt, vil jeg gerne tilføje, at hvis det konservative folkeparti havde været med i de drøftelser, der er ført mellem de fire forligspartier om disse besparelser, og hvis vi havde haft nogen indflydelse på dem, håber og tror jeg, at meget havde været anderledes. Vi ville have ønsket, at sagen var grebet an på en helt anden måde. Jeg føler, det er meget forkert, at disse besparelsesforslag er trukket ned over uddannelsesinstituti-

onerne som en slags diktat fra ministerens side. Vi havde fundet det langt rimeligere, om ministeren sammen med sine embedsmænd havde sammenkaldt lederne af de berørte uddannelsesinstitutioner og andre sagkyndige og med dem havde drøftet en langsigtet målsætning, en målsætning, som havde taget hensyn til alle de aspekter, der nu engang bør medtages, inden man begynder at lave nedskæringspolitik.

På uddannelsesområdet skulle vi naturligvis specielt se på de pædagogiske virkninger af besparelserne, både for dem, der tager uddannelsen, og for dem, der måske senere skal benytte de mennesker, vi uddanner. Men vi skulle også se på de finansielle virkninger, de beskæftigelsesprognoser, der nu engang foreligger, og sidst, men ikke mindst, havde det vel været rimeligt også at se på de virkninger, det kunne have haft for egnsudvikling, egnsplanlægning osv., når man laver besparelser. Alle disse ting havde vi ønsket at medtage, når man udarbejdede en langsigtet målsætning, i stedet for, at man bare greb til at spare.

Jeg opfatter besparelserne nu som nærmest lidt vilkårlige, et spørgsmål om, at der skulle findes nogle områder, hvor man kunne spare, hvorefter man har taget de områder, det var nemmest at spare på.

Det har i mange år været kendt både af Danmarks lærere selv, af undervisningsministeriet og også af folk i udlandet, at danske lærere har en god uddannelse, både set inden for landets egne grænser og i sammenligning med den uddannelse, vi kender andre steder. Det siges, at den bedste videreuddannelse i denne verden tilbydes de danske lærere, og derfor er der nok ikke nogen grund til at være så forfærdelig bekymret for de besparelser, der sker på lærerseminarierne og med hensyn til videreuddannelsen af folkeskolelærere. Jeg tror ikke, det giver anledning til de helt store problemer, specielt ikke i en tid, hvor vi ved at børnetallet er dalende. Jeg er ikke sikker på, at hr. J. K. Hansens idé med jubelåret slår igennem, så jeg tror nok, vi må erkende, at det er prognoserne om det dalende børnetal, vi skal regne med og tro på fremover, men jeg vil gerne stadig væk sige til ministeren, at jeg savner en langsigtet målsætning. Jeg savner en debat, som kunne have overbevist mig og andre om, at det er det rigtige, at vi nu pludselig godkender semina-

[Eva Møller]

rier med en holdstørrelse på 3; for – så vidt jeg husker – 7 år siden var alle enige om, at seminarier for at fungere rimeligt skulle have 6–8 hold. Jeg skal ikke være eksperten, der på nogen måde kan sige, om det ene eller det andet er det rigtigste, men det havde dog været rimeligt med nogle overvejelser, med nogle begrundelser for, hvorfor man nu pludselig så drastisk ændrer holdning til, hvor mange hold der skal være på et seminarium.

Jeg har heller ikke set nogen pædagogiske overvejelser om, hvilken skade det kan gøre, at man får 12 linjefag i stedet for 17. Jeg har ikke set nogen besparelsmæssige overvejelser om, hvorvidt det er nødvendigt at gøre det på samtlige seminarier, om man virkelig opnår det, ministeren forestiller sig. Det er da klart, at små seminarier kan have visse ulemper ved at være små. Til gengæld kunne de måske også have visse fordele ved et bedre miljø, ved en anden måde at gribe tingene an på.

Disse ting har slet ikke været overvejet, i hvert fald ikke efter det, man har læst og hørt, og heller ikke efter de spørgsmål, som er blevet stillet af os i udvalget, og alle de breve, vi har fået udefra.

Det er klart, at når man taler om seminarier, når man taler om holdstørrelser, om linjefag osv., er det en vurdering, der skal til, og jeg vil endnu en gang understrege, at for mig at se er det væsentligt, at man i den vurdering også tager den betydning med, der kan ligge for en egn i, at man har et seminarium, dels fordi man kan tilbyde sine unge en videreuddannelse dér, hvor de bor, dels fordi et sådant seminarium kan være udgangspunkt for, ramme om en række kulturelle aktiviteter. Men alle disse ting er ikke et led i en samlet planlægning, som vi kunne have ønsket.

Efteruddannelsen, videreuddannelsen, af Danmarks lærere er som sagt god, formodentlig den bedste i verden. Derfor føler vi os heller ikke synderlig bekymrede over den af ministeriet foreslåede besparelse på 10 pct., men vi er utrygge ved den måde, det er sket på. Det er nok ikke det bedste, man kan gøre, at lade det ske så brat, så hurtigt, at hele den første halvdel af 1981 er planlagt og alle besparelserne skal finde sted i den sidste halvdel.

Jeg er heller ikke sikker på, man har valgt den rigtige måde at gøre det på. Jeg tror,

man har ramt sløjdlærerne og idrætslærerne særlig hårdt ved den måde, man har gjort det på. Jeg føler også her, at det havde været rimeligt med nogle drøftelser mellem Danmarks lærerhøjskole, Odense universitet, sløjdlærerskolerne og de øvrige, som videreuddanner folk, så man ikke over en bred bank skærer ned og gør det nogenlunde ens for alle institutioner.

På hele det område, vi kalder den højere uddannelse, synes jeg også det ville have været væsentligt, hvis vi havde oplevet, at besparelserne var et led i en langsigtet politik, der var fastsat ved en fælles drøftelse. Vi har jo også oplevet, at rektorerne for både Københavns og Århus universitet har sagt, at de ville have ønsket, de havde været med i besparelserne.

De har ikke gjort det på samme måde. Rektor Carl Wandel fra Århus havde ydret ønske om at spare de penge, men gøre det anderledes end ministeren, og ministeren svarede så, at det kunne han få lov til, hvis han gerne ville; det var ikke noget diktat.

Rektor Erik Skinhøj fra Københavns universitet siger, at det vil han ikke finde sig i. Han synes, man skal lave aktioner for at gøre os alle sammen opmærksomme på problemerne og for at få politisk opbakning. Efter min mening får man ikke politisk opbakning fra ansvarlige partier ved at opfordre til aktioner, men kun ved at prøve på at gå ind i en saglig drøftelse og erkende, at vi alle sammen må være fælles om besparelserne.

Også inden for den højere videregående uddannelse er der en række områder, hvor vi er bekymrede over den måde, ministerens besparelser giver sig udtryk på. Vi er meget bekymrede for, hvorvidt forskningen overhovedet kan fungere på et rimeligt niveau med de nedskæringer, der er foreslået. Danmark bruger i forvejen en meget ringere del af sine udgifter end de lande, vi plejer at sammenligne os med, på forskningsområdet, så det er med god grund, vi er bekymrede.

Er det rimeligt, at man nedskærer scholarstipendierne og kandidatskipendierne, sådan som undervisningsministeren har foreslået? Vil det ikke give os problemer med rekruttering af forskere nu og i fremtiden? Jeg synes, det er bekymrende, når man ved, at dansk forskning i forvejen står svagt.

Vi er bekymrede over den lærerafskedigelse, der nødvendigvis skal ske. Vi ved, at en

[Eva Møller]

meget stor del af besparelserne finder sted som lærerafskedigelser, vel igen på grund af den manglende planlægning. Det er så forholdsvis nemt at afskedige nogle mennesker, nemmere end at lukke nogle institutter el. lign. Der står bygningerne jo og skal drives og vedligeholdes.

Jeg har konstateret, at vi ikke er de eneste, der er bekymrede. Jeg har set, at Akademikernes Centralorganisation i dag har bedt om forhandlinger med ministeren for at få at vide, hvordan lærerafskedigelserne skal finde sted.

Jeg blev ikke beroliget af ministerens udtalelser i starten, hvor hun sagde, at der ikke skulle finde nogen afskedigelser sted af faste lærere, men af deltidslærere. Den undervisningsminister, som – jeg skal ikke sige med glæde, men i hvert fald forholdsvis ubekymret – nu afskediger en række deltidslærere, en række lærere, som har kontakt til det omgivende samfund, det samfund, som ministeren ellers altid plejer at tale så varmt for, når vi andre taler om, at det måske ikke er særlig rimeligt, at man for at komme ind på universiteterne skal have erhvervs erfaring på den ene eller den anden led, den undervisningsminister siger også, at det er væsentligt, at man kender til samfundet, når man skal være akademiker. Nu skærer hun med et snup-tag alle deltidslærerne væk, alle de lærere, som fungerer ude omkring i samfundet, og som kunne være med til at bringe samfundets impulser med ind på universiteterne og de øvrige højere læreanstalter og kunne tage tankerne fra universiteterne og læreanstalterne med ud i samfundet. Jeg kan næsten ikke forstå, at det er den samme undervisningsminister, som kan optræde så forskelligt i forskellige situationer.

Vi er bekymrede ligesom Akademikernes Centralorganisation, hvis afskedigelserne skal ske efter anciennitetsprincippet. Vi ved, at vi har en forskerpukkel i øjeblikket. Vil den ikke kun blive forstørret, hvis vi afskediger alle de yngste?

Vi spekulerer på, om andendelsundervisningen kan gennemføres i tilstrækkeligt omfang. Vi ved, at andendelsundervisning, den sidste del af undervisningen, ikke er nær så obligatorisk som førstedelsundervisningen, begynderundervisningen. Vil man ikke med nedskæringerne opnå, at der ikke bliver

plads til og mulighed for den sidste del af undervisningen?

Vi spørger også, om det kan være rimeligt – som jeg ved det sker på Københavns universitet – at man skal undvære stort set alle instruktorerne på første del. Jeg er ikke sikker på, det er den rigtige måde at spare på.

Vi ville godt have haft, at man havde undersøgt samtlige muligheder for sammenlægning, samlæsning, på tværs af fakulteter, mellem institutter og på tværs af læreanstalter osv., og at alle muligheder for reallokering osv. var undersøgt. Vi føler os ikke overbevist om, at det er sket.

Jeg spekulerer på, om budgetreformen og de her foreliggende besparelser er i overensstemmelse med styrelsesloven, som dog havde til hensigt, at en række administrative og økonomiske beføjelser skulle lægges ud til de enkelte læreanstalter. Nu pålægger man dem ovenfra, at de skal spare på de og de områder, og fratager dem dermed set med mine øjne mulighederne for indbyrdes at finde ud af, hvor det var rimeligst at lave besparelserne.

Jeg føler mig heller ikke helt tryk ved, at det er undervisningsministeriet alene, der fastlægger forholdet mellem de aktive studerende og lærerne. Jeg synes nok, at man her kunne ønske en større indflydelse fra de faglige landsudvalg og fra institutterne. Jeg ved, det på det seneste er blevet lovet dem, at de ville blive hørt, men jeg ville godt have haft, at det var sket på forhånd.

Tilsvarende synes jeg også, de tider, der ligger for lærerforberedelse, kunne være noget, der kunne have været genstand for drøftelse i studienævn o. lign., og jeg vil bede om, at man undersøger mulighederne for at lave kontraktforskning og rekvireret undervisning, således at vi måske udefra, fra det samfund, som vi jo omgiver de højere læreanstalter med, kunne få nogle penge, så vi kunne få en vekselvirkning mellem vores højere læreanstalter og samfundet.

Jeg vil slutte med at sige, at jeg synes, det vil være rimeligt, at en lang række af de overvejelser, jeg har gjort mig til talsmand for her, sker i ministeriet, inden man næste gang skal have nedskæringer. Jeg tror nemlig ikke, det er sidste gang, vi oplever nedskæringer.

Jeg vil opfordre ministeren til, at en række af dem sker allerede nu, inden vi til foråret

[Eva Møller]

skal have debatten om forskningen. Vi har jo også hørt, at formanden for forskningsrådet, professor Woldbye, udtaler, at det er en fejl at spare på forskningen i krisetider, så selv om ministeren ikke skal have utak for sine besparelser, skal hun have utak for måden, hvorpå det er gjort.

Halvgaard (FP):

Den uddannelsespolitik, der har været ført inden for de sidste 10-15 år, har været uansvarlig, fordi der ikke har været balance mellem udgifterne til uddannelsesforbruget og de indtægter, vores erhvervsliv har haft mulighed for at skabe. Det er simpelt hen en kendsgerning, der tydeligt afspejles i Danmarks alvorlige økonomiske situation.

Det har været uansvarligt over for de 175.000 arbejdsledige, vi har i dag. De uhæmmede udgifter til uddannelsesforbruget på en række områder har været medvirkende til at øge omkostningsniveauet, så vor konkurrenceevne yderligere er blevet forringet på bekostning af etablering af nye arbejdspladser i produktionsleddene.

For det tredje er vor uddannelsespolitik uansvarlig over for de studerende, fordi vi har lokket dem ind i et uddannelsessystem vel vidende, at de efter endte studier kun har kunnet se arbejdsløshed i møde.

Derfor er jeg helt uenig med SF i de synspunkter, fru Marianne Bentsen-Pedersen fremfører om fri og uhæmmet adgang til uddannelsessystemet uden at skæve til de alvorlige konsekvenser, som det i mange tilfælde medfører.

Fremskridtspartiet har gang på gang påpeget nødvendigheden af besparelser og nedskæringer på uddannelsesområdet af hensyn til den økonomiske og beskæftigelsesmæssige situation, og det lader til, at både undervisningsministeren og finansministeren er enige i, at besparelser og nedskæringer er nødvendige.

Vi har ligeledes anset det for tvingende nødvendigt at omprioritere de midler, der har været til rådighed inden for uddannelses-sektoren.

Med hensyn til besparelser kan jeg igen henviser til partiets finanslovsforslag, der indebærer væsentlige besparelser inden for både folkeskolen, Danmarks lærerhøjskole, seminarierne og universitetssektoren, bl. a. med

nedlæggelse af både Roskilde, Odense og Sydjysk universitetscenter. Vi har også anset det for nødvendigt med en reduktion af de 29 seminarier. Vi mener, det er bedre at skære antallet ned end at begynde med nogle lappebesparelser rundt omkring på de forskellige seminarier.

Vi mener, at de besparelser, vi har foreslået på finansloven, er nødvendige. Også en omprioritering er nødvendig, uden at det på nogen som helst måde indebærer en forringelse af undervisningens indhold.

Fremskridtspartiet har ligeledes foreslået en skærpet adgangsbegrænsning med det formål at styre tilgangen til de uddannelsesområder, samfundet har behov for, og ikke alene en skærpet adgang til de højeste uddannelser. Vi mener også, det er nødvendigt med en adgangsbegrænsning til gymnasier og visse områder inden for EFG-uddannelserne.

Både besparelser og omprioritering af bevillingerne til uddannelsessektoren er vigtige opgaver, som skal løses i takt med en bedre styring af uddannelses tilbuddene, og det er en opgave, der haster. Det glæder mig, at undervisningsministeren med sine udtalelser i dag erkender, at en omlægning af undervisningssystemet er påkrævet.

Ebba Strange (SF):

Jeg skal gerne høfligt takke ministeren for den redegørelse, hun har givet os. Jeg vil tilføje, at jeg synes egentlig, den kommer lidt sent. Det er den 28. november 1980 i dag, og den 17. oktober 1980 udgik der til uddannelsesinstitutioner og planlæggende udvalg m.v. en skrivelse, der egentlig er temmelig rystende læsning. Den fik vi først i folketingets uddannelsesudvalg den 11. november 1980, og det har faktisk været temmelig kedsommeligt at komme rundt på uddannelsesinstitutioner i den mellemliggende tid og ikke ane, hvad det egentlig var, der foregik i forhandlingerne mellem regeringen og forligspartierne.

Naturligvis kan undervisningsministeren til det svare, at der ikke er noget i disse nedskæringsforslag, som forudsætter lovændringer. Hun kan rent administrativt foretage sig, hvad hun vil, og hun har også sikret sig parlamentarisk dækning gennem forligsflertallet. Alligevel mener jeg, at de nedskæringer får så store uddannelsespolitiske konsekvenser,

[Ebba Strange]

at jeg ikke finder det helt fair, at folketinget ikke bliver orienteret, uden at vi selv skal fremkalde en debat som den, vi fremkalder i dag.

Indholdet i den ministerielle skrivelse, som jeg henviser til, er delt ind i 3 afsnit med følgende manende overskrifter: »Permanente aktivitetsbegrænsninger«, »Fremrykkede standardjusteringer« og »Midlertidige besparelser«. Straks i begyndelsen af skrivelsen bliver udtrykket »standardjusteringer« imidlertid ændret til »standardforringelser«, og så ved vi da, hvad vi snakker om. Det er ærlig snak, det her.

Det er altså det, vi kan vente os, og det kan ingen hverken socialdemokratiske eller ministerielle ord forskønne. De forringelser, der sker, skal ses på baggrund af, at der allerede på de tidligere års budgetter er foretaget nedskæringer på disse områder. En del af besparelserne er, som ministeren også har sagt det, midlertidige for 1981 og virker som sådanne især meget halsløse og overilede. Det gælder for de stipendiatorordninger, som har været inde i debatten flere gange. Det kan jeg også finde beklageligt. Jeg skal ikke gentage det, der er sagt fra andre ordførere.

Men jeg må forvente, at vi i sommeren 1981 får en lang række fyringer af både lærere og teknisk/administrativt personale og nedskruede aktiviteter, som er midlertidige. Hvis det skal i gang igen til sommeren 1982, synes jeg, det virker helt håbløst planlægningsmæssigt, for de mennesker, vi fyrer i 1981, bliver jo ikke de samme som dem, vi kan få igen i 1982. Jeg vil spørge ministeren, om den aktuelle midlertidige nedskæring i 1981 kun drejer sig om stipendier, eller om den ikke også kommer til at medføre fyringer. Sådan må jeg læse papiret.

Det, der er særlig alvorligt for os i SF, er naturligvis den arbejdsløshed, som dette skaber. Jeg ved godt, at den siddende regering ikke er enig med os i, at arbejdsløsheden er landets største problem. Den finder betalingsbalanceproblemerne mere belastende. Hvis vi nu tager det som udgangspunkt, så vil jeg spørge – nu kan jeg se, finansministeren er til stede, og så kan han måske svare mig på det –: hvor meget vil de nedskæringer, som vi diskuterer i dag – og det er altså ikke de 150 mill. kr., men de 100 mill. kr. på de videregående uddannelser – rette op på

Danmarks betalingsbalance? Det har man vel regnet ud.

Det kan selvfølgelig også bare være på grund af den aktuelle kassebeholdning, at man laver disse ting. Vi har et ministersvar til uddannelsesudvalget, som viser, at når man sparer 4 mill. kr. på seminarieområdet, bliver besparelsen reelt kun på 1 mill. kr. Jeg vil spørge finans- eller undervisningsministeren, om dette tal kan overføres til den samlede besparelse på 100 mill. kr. Vil den også reelt kun give en besparelse på 25 mill. kr.? Ikke fordi jeg synes, de tal er det vigtigste af alt, men de er dog alligevel interessante.

Det vigtigste er selvfølgelig den politiske filosofi, der ligger bagved, og den gjorde undervisningsministeren ganske godt rede for, synes jeg. Det skal jeg gå lidt nærmere ind på senere.

Lad mig starte med de uddannelsespolitiske forhold. Noget af det, der bliver ramt hårdt, er de vikarportioner, som vi har tradition for i dette land er stillet til rådighed dels for folkeskolens lærere, dels for socialrådgivere, dels for børnehave- og fritidspædagoger og andre socialpædagoger. Det har givet en række mennesker muligheder for at komme ind og få en tiltrængt efter- og videreuddannelse inden for et fag, hvor der sker hastige udviklinger – det ved vi alle – og hvor man jo, hvis man ikke havde denne mulighed, kunne komme til at gå et helt menneskeliv på en gammel grunduddannelse.

Efter vores vurdering er disse videreuddannelsesmuligheder af stor betydning i et samfund i forandring. Med fjernelse af vikarportionerne kan der ske én af flere ting.

For det første: kurserne kan opretholdes uden vikardækning. Så vil det blive forbeholdt folk, hovedsagelig kvinder, med en velbeslået ægtemage, der kan træde til som forsørger, mens konen er på kursus. Det bliver i hvert fald ikke alle de enlige pædagoger og lærere og andre folk, der kan klare det.

For det andet: kurserne kan nedlægges. Vi får dårligere lærere, pædagoger og socialrådgivere. Jeg har indtryk af, at det er det, socialrådgiverne nu har fået besked om vil ske for deres vedkommende.

For det tredje: kurserne kan transformeres til deltidskurser, som skal klares ved siden af en fortravlet arbejdsdag, med den udprægede forringelse af udbyttet, som dette vil medføre, samtidig med at de hovedsagelig vil blive

[Ebba Strange]

søgt af folk med det mindst stressende arbejde, måske folk, der arbejder på nedsat tid.

For det fjerde: årskurserne kan erstattes af modulkurser med en meget snæver formålsformulering og uden den tid til fordybelse, tværfaglighed og personlig udvikling, som et årskursus kan give.

Jeg er ikke klar over, hvilken af modellerne ministeren har tænkt sig at vælge, og jeg vil meget gerne have svar på det. Og endnu vigtigere, end at jeg får svaret, er det måske, at de institutioner, der planlægger skoleåret 1981-82, får det svar snarest muligt. I går modtog vi – det var meget kuriøst – Danmarks lærerhøjskoles læseplan for 1981-82. Jeg ved, den har kostet ½ mill. kr. at fremstille. Jeg ved ikke, hvor meget af den der kan makuleres efter det, der skal vedtages med finansloven.

Ministeren har på et vist tidspunkt givet udtryk for, at vikarportionernes bortfald i sig selv ville overflødigøre en række kurser. Det er ikke sikkert, det bliver tilfældet. Det er derimod givet, at det vil få både sociale og pædagogiske konsekvenser for hele videreuddannelsesområdet, at vikardækningen ikke mere eksisterer.

Jeg får noget, der ligner en kuldefornemmelse, når jeg læser det omtalte bilag, for det virker, som om det, der er foretaget, er rent mekaniske udregninger, der ser bort fra de menneskelige og dynamiske aspekter, der også helst skulle ligge i hele vores uddannelsesområde. I papiret omtales de uddannelsessøgende som en ressourcebelastende bestand af studerende. Jeg synes egentlig, det er temmelig groft at kalde folk på en uddannelsesinstitution sådan, for det er da af hensyn til dem, vi har vore uddannelsesinstitutioner. Vi plejer ved højstemte lejligheder at sige, at en veluddannet arbejdsstyrke er Danmarks bedste ressource. Man kunne jo nemlig, hvis man vil bruge en økonomisk sprogbrug, vende det om og sige, at det er en god investering at uddanne folk.

Som det også har været nævnt tidligere, lægger ministeren i sit udspil vægt på, at lærerfyringer fortrinsvis skal ske blandt timelærere og deltidsansatte lærere. Det er såmænd ikke så tit, fru Eva Møller og jeg er enige i vores uddannelsesmæssige syn, så jeg håber, hun hører, at det er vi delvis i det her. Jeg finder også, at mange timelærere og deltidslærere tilfører institutionerne en vis bredde

og tværfaglighed, som måske kan være sværere at opnå, hvis man kun har meget få, faste lærere.

Jeg kunne godt lide at vide, om ministeren egentlig er klar over, hvor få faste lærere Danmarks lærerhøjskoles afdelinger i provinsen egentlig har. Jeg ved godt, ministeren mener, at der skal ske en større spredning af dem, men den er ikke sket endnu. Og så laver man nedskæringer på et tidspunkt, hvor den spredning ikke har fundet sted. Det vil sige, at man i en by som Århus regner med, at der skal fyres mellem 60 og 80 af de 100 timelærere, der er ansat dér, og så er der altså 4 faste lærere.

I nogle af de papirer, vi har fået, kan jeg se, at ministeren svarer, at hun vil lægge vægt på, at de nedskæringer, der skal ske på Danmarks lærerhøjskole, ikke skal ramme speciallæreruddannelsen. Jeg vil spørge ministeren, hvad det betyder. Betyder det, at ministeren nu skal til at bestemme, hvilke kurser der skal foregå på Danmarks lærerhøjskole, at hun skal blande sig i styringen, eller er det en henstilling, hun vil give Danmarks lærerhøjskole, eller hvad er det?

Vi har også fået ret rystende meldinger fra indvandrergrupperne, som vi jo havde en meget udmærket debat om her i salen for en uge siden. Vi var alle enige om, at nu skulle vi gøre noget godt for indvandrerne. De frygter selvfølgelig – og sandsynligvis med rette – at nedskæringerne på lærervidereuddannelsen vil gå ud over den uddannelse af fremmedsprogede lærere, som har fundet sted også på Danmarks lærerhøjskole.

Ministeren mener, at vi med de nedskæringer, som er foreslået, kan bevare et velfungerende videreuddannelsessystem for lærere også i provinsen. Jeg tvivler. Det, der er ved at ske, er, at ikke et pennestrøg, men et par EDB-taster bryder dette system ned.

Også når det drejer sig om universiteterne, ser det ud til, at det er den jyske provins, der skal holde hårdest for, med de kraftigste nedskæringer i Ålborg og kraftige nedskæringer i Århus. En af ministerens begrundelser for, at det er sådan, er, at der skal anlægges en slags retfærdighedssynspunkt. I Århus skærer man drastisk ned på det matematisk-naturvidenskabelige fakultets område, mens det skal udvides ved Roskilde universitetscenter.

Det er muligt, man trænger til udvidelse i Roskilde, men hvis det skal ske ved at flytte

[Ebba Strange]

dyrt maskineri og inventar fra Århus, forekommer det lidt EDB-agtigt, for ikke at sige molboagtigt. Der er jo folk nok i Århus, der gerne vil bruge grejet, og når det drejer sig om de videnskabelige og teknisk-administrative medarbejdere, der skal fyres i Århus, er det i det mindste tvivlsomt, om de tager med til Roskilde. Jeg vil gerne høre ministerens forklaring på den planlægning, der i realiteten ødelægger kontinuiteten i opbygningen af et forskningsmiljø.

Til allersidst også fra min side lidt om den måde, man laver prognoser på. Som jeg har sagt, virker det på mig som mekaniske fremskrivninger, hvor man kun tager hensyn til en begrænset række faktorer. Vi har fået klarlagt i dag – og det er jeg glad for, for så ved vi, hvad vi har at rette os efter – at en af de væsentligste faktorer er, at nu skal der føres folk fra uddannelsessektoren over i det private erhvervsliv. Men arbejdsløsheden stiger og stiger og stiger måned for måned. De bliver jo ikke ansat i det private erhvervsliv. Hvis de bare blev det, kunne vi diskutere den filosofi, men det gør de jo ikke. Derfor synes jeg, det er temmelig vanvittigt, det, der sker i øjeblikket.

Jeg vil spørge: hvor mange arbejdsløse giver disse nedskæringer? Jeg ved godt, at vi udbygger EFG, og det er godt, at vi gør det. Det skal vi nok støtte. Men direkte og afledt: hvor meget forøger dette her den arbejdsløshed, som alle prognoser siger os vil stige indtil 1985? Det handler om unge mennesker, der nægtes optagelse. Det handler om TAP-ere, der skal fyres. Det handler om lærere, der skal fyres. Det handler om pædagog- og socialrådgivervikarer, der ikke får job, fordi de mennesker, de skulle vikariere for, ikke kommer på årskursus.

Alt dette klares ikke ved naturlig afgang, og det ved ministeren godt. Derfor ville det være interessant at vide, hvad ministeren ville foreslå disse mennesker.

Ole Vig Jensen (RV):

Jeg vil takke ministeren for en udmærket og loyal redegørelse for de forhold, der omhandler spareplanerne på uddannelsesområdet. Jeg vil også takke SF for anledningen til at få det diskuteret. Jeg forstår meget vel, at partiet har det behov, når man ikke selv har deltaget direkte i arbejdet, men jeg er indrer

om, at netop SF ikke har ønsket at tage medansvar for den samlede økonomiske politik – i hvert fald ikke i øjeblikket – og så kan man jo lidt mere ansvarsfrit forfægte sine uddannelsespolitiske synspunkter. Jeg havde nær sagt: vi er lige ved at være en lille smule misundelige, men virkelighedens verden er jo ikke til at bevæge sig fra – ikke for alle.

Man tager i øvrigt fejl, hvis man tror, at det er med større begejstring vi gennemfører en række af de foranstaltninger på uddannelsesområdet som et led i spareplanen for 1981. Ikke desto mindre ligger der ganske grundige overvejelser bag det radikale venstres stillingtagen til den overordnede prioritering i spareplanen for det næste finansår. Man bør i øvrigt ikke overse, at denne plan er blevet til efter et kompromis mellem 4 af folketingets partier. Sådan er vilkårene, hvis man vil tage medansvar i det politiske arbejde. Det har det radikale venstre ønsket.

Baggrunden for spareplanen er den, jeg vil godt sige faretruende udvikling i de offentlige udgifter. Gør vi ikke noget nu, vil de økonomiske problemer vende tilbage med forøget styrke, og virkningerne og ubehagelighederne vil blive langt større end dem, der vil blive affødt af indgrebene i 1981-budgetterne. Det kan formentlig ikke undgå at gøre indtryk, heller ikke på forespørgerne i dag, at vi opererer med et accelererende underskud på de offentlige budgetter. Jeg skal blot henviser til de lån, finansministeren er nødsaget til at gå ud og optage i det kommende år.

Men hvad er realiteten, når vi ser på det samlede underskuds størrelse? Ja, den er, at vi i 1981 gennemfører besparelser – det vil stort set sige begrænsninger, eller man kunne måske oven i købet sige en mere beskedent udgiftsreduktion – i de offentlige udgifter. Ja, den er, at vi i første omgang gennemførte besparelser på 7 mia kr., og da begyndte det at blive svært. Men vi ville ikke endnu en gang springe over, hvor gærdet var lavest, vi ønskede, at målsætningen skulle holdes, og så endte det jo med, at af den sidste milliard, der var tilbage, lagde vi 150 mill. kr. på uddannelsesområdet. Men der er ikke tale om nedskæringer set i den store helhed, det har ministeren på udmærket måde gjort rede for. Der er tværtimod tale om stigninger, øget aktivitet og øget investering på uddannelsesområdet og tilmed i en sparetid. Det kan det radikale venstre godt lægge navn til. Den

[Ole Vig Jensen]

omfordeling og omprioritering, der nu er i gang, kan godt være ubehagelig, det forstår vi. Vi er som sagt heller ikke lige begejstrede for det hele. Vi havde såmænd også gerne undgået noget af det, men opgaven har været svær.

Jeg skal nævne nogle enkelte af de områder, som har været inde i de seneste ugers debat. For det første seminarieområdet. Det er rigtigt, som påpeget af flere, at det ikke her blot er besparelshensyn, der har gjort sig gældende. Her må man, som ministeren fik sagt det udmærket, ikke foregøgle sig helt urealistiske standardforbedringer i folkeskolen. Når man ser på tallene for børnene i folkeskolen i de kommende år og på antallet af uddannede lærere, sådan som den socialdemokratiske ordfører gjorde, er det klart, at noget må der gøres. Det har vi så gjort. Jeg tror ikke, man kan sige andet, end at vi bevæger os på kanten af, hvad læreruddannelsen kan bære inder den nuværende lov, fordi elevgrundlaget er i underkanten på flere af seminarierne i forhold til, hvad der er forsvarligt, hvis man skal leve op til den pågældende lovgivnings intentioner. Vi har alligevel valgt at følge udtyndingsmodellen og derudover også en begrænsning af liniefagene. Det giver aktuelle problemer og ikke mindst for dem, der direkte på de enkelte seminarier bliver involveret, men at det skulle være en generel forringelse af læreruddannelsen, nægter jeg at tro. Jeg mener, vi kan opretholde niveauet for læreruddannelsen, også med de ændringer, der er foreslået for 1981.

Lærerhøjskolens virksomhed har været omdiskuteret og ikke uden grund; men man skal jo ikke glemme, at folkeskolens lærere har bedre efteruddannelsesbetingelser end de fleste andre, og vi tror egentlig fra radikal side, at det også er nødvendigt. Vi tillægger det stor betydning, at vi giver folkeskolens lærere de bedste efteruddannelsesmuligheder. Folkeskolens betydning for vore børn er evident, og vi kan ikke gøre folkeskolen god nok, dermed også læreruddannelsen og lærernes efteruddannelsesmuligheder.

Kan vi forsvare de begrænsninger, som vi nu er gået i gang med? Det tror jeg vi kan, når vi ser det på lidt længere sigt, og når vi må tage højde for, at vi er blevet et fattigere samfund. Jeg erkender, at der er problemer i forhold til det oprindelige udspil, der har været lagt frem. Det er der på lærerhøjsko-

len. Det er der for idrætslæreruddannelsen, som særligt har været nævnt. Jeg tror, jeg kan sige, at vi har endnu nogle få løse ender tilbage i den samlede spareplan, som vi gerne vil se på, og et af områderne er netop lærerhøjskolens virksomhed.

På de videregående uddannelsesinstitutioner er der mange, der særligt har hæftet sig ved begrænsningen i forskningsstipendierne. Det er der også god grund til, og jeg synes såmænd, at selv om det kun er en étårig foretelse, er det en alvorlig sag at begrænse så stærkt, som vi har gjort; men det har knebet med, at fantasien har kunnet slå til meget længere, når tingene skulle ske på så kort tid, men netop når det gælder forskningsstipendiat, mener jeg, at vi også måske har muligheder for en mindre rokering. Vi har i hvert fald et ønske om at drøfte det uden i øvrigt at forlade det fælles ansvar for den plan, vi har lagt frem.

Når det gælder de videregående uddannelser i øvrigt, synes jeg, at man i en tid, hvor vi er stillet økonomisk vanskeligt, må se på, at netop her går de i forvejen veluddannede og privilegerede. Skal der stilles krav, og måske lidt barske krav, er det måske ikke urimeligt, at man i særlig grad gør det til dem, der har mulighed for at udnytte det videregående uddannelsessystem. Det har jo været den overordnede prioritering, der har været afgørende. Vi har jo i øvrigt tidligere sparet på folkeskolen, og her kunne vi ikke gå længere efter radikal opfattelse.

Vi har også ønsket, at ungdomsuddannelserne skulle prioriteres højt i de kommende års uddannelsespolitik, og det er sket. Af de tal, som ministeren har nævnt, vil man jo netop kunne se, at vi har tilført området væsentlig flere midler, end der i øvrigt er sparet på uddannelserne som helhed. Der er problemer i den måde, vi har grebet tingene an på. Det tror jeg vi alle er klar over. Det har været kortsigtede og hurtigt virkende indgreb, der har været brug for i den første runde. Det giver større problemer, end ønskeligt er. Derfor tillægger vi det stor betydning, at vi kan få tilrettelagt en mere langsigtet planlægning også på det økonomiske område for udviklingen af vore uddannelser, og det arbejde deltager vi meget gerne i. Det har jo noget at gøre med, om der er politisk stabilitet eller ikke. Politisk stabilitet er jo ikke det, der har præget folketinget mest i de senere

[Ole Vig Jensen]

år. Vi kan gøre os håb om, at det er ved at ændre sig. I hvert fald er det af afgørende betydning, at vi kunne forsøge at tilrettelægge en mere langsigtet politik. Det gælder ikke mindst for de videregående uddannelser.

Jeg er i øvrigt klar over, at indførelsen af en ny budgetreform og samtidig gennemførelse af besparelser har gjort det måske særlig uoverskueligt og problematisk. Jeg føler også, at der er problemer i tilknytning til den budgetreform, der er ved at blive kørt ind. Jeg tror, der er et behov for, at vi ved lejlighed får en nærmere drøftelse af det forhold.

Men afsluttende: fra radikal side er vi fuldt på det rene med, hvad vi har foretaget os i forbindelse med de omfordelinger og omprioriteringer, der er foregået på uddannelsesområdet i forbindelse med finansloven for 1981. Vi ønsker som sagt nu fremover at få tilrettelagt en mere langsigtet politik på området.

Mimi Jakobsen (CD):

Det ville nok være rimeligt at indlede med at sige, at centrum-demokraterne, der jo er kendt for at øve megen kritik af vores uddannelsessystem på flere områder, bestemt aldrig har følt, at det var gennem besparelser, man opnåede forbedringer. Vi har altid erkendt, at stillede man større krav om kvalitet i uddannelserne, måtte man også være klar til i givet fald at betale, hvad det kostede. Det mener jeg vi gang på gang har sagt. Jeg tror i og for sig heller ikke, vi har hørt påstande om det modsatte her i salen. Men jeg vil gerne sige, hvis det skulle have undgået nogens opmærksomhed, at CD er præcis lige så utilpas ved også at skulle gribe ind på uddannelsesområdet med besparelser som de øvrige forligspartier.

Ikke desto mindre er det jo helt givet, at hvis man mener, der skal spares, må der også spares på uddannelsesområdet, om man kan lide det eller ej. Jeg forstår udmærket godt, venstrefløjens ikke mener det, og det synes jeg er acceptabelt. Jeg kan ikke rigtig forstå, man kan blive ved med at opretholde den holdning, men det gør man, og det er så én sag. Vi er – efter at have grebet ind på bi-standslovens område, børneinstitutionsområdet, arbejdsløshedsområdet, dagpengeområdet – altså nu nået til uddannelsesområdet. Jeg mener, det er uundgåeligt, ikke fordi jeg

synes, vores uddannelser er så kolossalt dyre, men der ligger et stort økonomisk engagement på uddannelsesområdet, som ikke kan være uangribeligt, heller ikke i denne situation, hvor der som bekendt er mange hellige køer, der er blevet slagtet.

Jeg synes heller ikke, der er nogen som helst grund til at skjule, at der bliver tale om nogle forringelser. Det er vældig populært at tale om offentlige besparelser, navnlig når man taler generelt, men så snart man begynder at øremærke noget, er det klart, at man vil møde protester fra alle sider, og det tror jeg man vil gøre, uanset hvordan man lægger det til rette. Der er klart tale om forringelser i uddannelsessystemet. Der bliver dårligere tilbud først og fremmest til unge, dårligere tilbud om efteruddannelse, dårligere tilbud på mange områder, som vi vel alle føler os dårligt tilpas ved, men som skal kaldes ved deres rette navn, og vi må selvfølgelig tage ansvaret for det.

Jeg er da heller ikke sikker på, vi har sparet de rigtige steder, men jeg må igen sige – og det gælder især til de partier, som føler, at de har været i stand til at kunne spare dobbelt så meget i deres planer – at det er så nemt at komme og sige: ja men vi skal da have ros for, at vi sparer, men det kunne jo være gjort meget bedre. Det tvivler jeg slet ikke på. Jeg tvivler ikke på, at man ved bl. a. venstres hjælp kunne have fået nogle drastiske besparelser af det dobbelte omfang, som ingen kunne mærke og alle syntes var rimelige og alle accepterede uden at kny. Jeg synes, det ville være dejligt, men jeg kan bare stadig væk undre mig over, at man så ikke kunne give os det store antal mandater og den store viden og den store ekspertise med i dette forlig, som kunne have gjort, at det hele kunne være gledet meget nemmere. Vi har desværre ikke kunnet gøre det bedre, vi har ikke kunnet gøre det bedre rent tidsmæssigt, men det er da rundt og blødt og dejligt at stå og tale om langtidsplanlægning: bare man laver langtidsplanlægning, så er alle problemer løst.

Der er ingen som helst grund til at tro, at de institutioner, der i dag har protesteret højest, ville have taget noget som helst medansvar for besparelser på deres områder, uanset hvor megen langtidsplanlægning der var. Selvfølgelig ville de ikke det. De grupper, der i dag råber højest, ville selvfølgelig have

[Mimi Jakobsen]

sagt: det er ikke vores opgave at prioritere besparelser, vi anser under alle omstændigheder besparelser for uansvarligt, vi vil ikke have nogen del i det. Derfor skal man ikke gøre sig nogen forhåbning om, at besparelserne ved en hel del institutioners hjælp kunne være blevet meget bedre. For det kunne de ikke. Man ønsker ikke at være gidsel, som det hedder, man vil ikke deltage i det, for det er politikernes forbandede pligt. Det må vi så trække på skuldrene ad og sige: ja, det er det vel også.

Jeg synes også, det ville være dejligt, hvis vi havde fået nogle bedre og konstruktive forslag rundt omkring fra, som vi kunne bruge. Jeg forstår, det er sket på nogle områder. Jeg kan også se, de er blevet imødekommet. Det vil vi da også hellere end gerne have. Jeg vil bare advare imod at tro, at det hele var blevet meget nemmere, hvis man havde inddraget institutionerne på et meget tidligere tidspunkt, hvis man havde talt om langtids-overvejelser og alt det. Det er at stikke sig selv blå i øjnene. Besparelser vil alle opfatte som nedskæringer, forringelser og ubehagelige tilstande, og det har de evig ret i.

Dette være så sagt til de partier, som følte, de kunne gøre det bedre. Det kunne sikkert være gjort bedre. Vi håber så, at vi til næste år får chance for at se disse partier i kredsen, så de for alvor kan få rettet op på de skævheder, vi har lavet, og vise, at man kan spare det dobbelte beløb, uden at nogen synes, det er urimeligt.

Kort sagt: CD står selvfølgelig ved det, vi har foretaget os her. Jeg synes, det klart er fremgået af både ministerens, den socialdemokratiske ordførers og hr. Ole Vig Jensens indlæg, at det har bestemt ikke været nemt. Jeg kan selvfølgelig ikke referere fra forhandlingerne, men jeg kan gengive indtrykket af, at der i hvert fald på flere områder sænkede sig en dyb, om end forbigående depression i alles øjne, da vi fandt ud af, at vi faktisk ikke kunne finde på andre ting end dem, vi sad med. Jeg kan huske situationen omkring forskerstipendiaterne, hvor alle var enige om, at dette måtte være et forbigående problem. Vi måtte i gang med disse stipendier igen, fordi vi alle tillagde dem den allerstørste betydning.

Med hensyn til seminarierne vil jeg sige – jeg synes egentlig først, at hr. Ole Vig Jensen fik det slået fast – at det var et spørgsmål om

her at vælge den mildeste af to løsninger. Det var inde i billedet i starten, at man kunne tænke sig en udtynding, således at flere, først og fremmest jyske, byer ville miste deres seminarier. Der var vel også efterhånden generel enighed om, at det har en kolossal betydning for disse byer at fastholde et uddannelsesstilbud til de unge mennesker, så derfor valgte vi det mindste af to onder og tog udtyndingen. Det giver en hel bunke problemer, men det gør det hele. Det gør det også, når man beskærer linjefagene, og når man må henvise til andre seminarier. Det er der ingen grund til at skjule. Men jeg mener stadig væk, vi gjorde det rigtige.

Så kan man selvfølgelig godt tale om prognoser, børnetal og jubelår, og hvad ved jeg. Men ikke desto mindre er det et faktum, at kommunerne her har det afgørende ord. Jeg tror ikke, der er nogen som helst sandsynlighed for, at kommunerne i de kommende år vil antage flere lærere. For selvfølgelig kan det gøres uanset børnetal. Man kan lave tolærersystem og deletimer og forbedrede ordninger rundt omkring, men det koster penge. Jeg ved af erfaring, at selv i kommuner, hvor man har prioriteret uddannelsen vældig højt og virkelig har ofret penge på det, dér går det nu den anden vej, og man skal til at afskedige lærere. Derfor føler vi, at læreruddannelsen ikke kan gå hus forbi. Der må ske en begrænsning af, hvor mange mennesker vi lokker ind i det system, mennesker, som ikke har noget at bruge deres uddannelse til bagefter.

Fru Ebba Strange var lidt inde på, hvorfor man nu ikke har set nogen af disse mennesker gå over i det private erhvervsliv. Det er da klart, det havde været dejligt, hvis man lige så stille kunne lade dem sive ind i eksportvirksomhederne, men så nemt er det ikke. Det er der ingen af os der tror på.

Jeg vil også fremhæve, at erhvervslivet heller ikke har haft nogen grund til optimisme indtil nu, men det kan man ikke laste dette forlig for, for alt, hvad der hedder erhvervsfremme, er stort set ikke vedtaget. Det er nogle ting, der først træder i kraft fra 1981, så derfor kan man ikke forvente en pludselig opblomstring i erhvervslivet, bare fordi de hører om en momsforhøjelse og nogle offentlige besparelser. Det er jo stort set det, vi har nået indtil nu.

[Mimi Jakobsen]

Hvad angår studenterkurserne, er det vel også almindeligt bekendt, at forligspartierne ikke var helt enige i starten. Det er de blevet efterhånden. Vi mener fra CDs side, at det også var meget væsentligt at få bevaret dette tilbud, så længe det overhovedet kan lade sig gøre, men vi måtte da selvfølgelig også erkende, at vi kan ikke have én enkelt lille uddannelsesmulighed, som skal køre med nogle helt andre ressourcebetingelser end alle andre. Derfor synes vi, at man efterhånden er nået frem til en rimelig løsning, at tilbuddet bevares, hvor der er muligheder og elevgrundlag for det; og hvor det absolut ikke kan lade sig gøre, må man sige, at vi ikke kan bevare en dyr uddannelse for nogle meget, meget få. Studenterkurserne har selvfølgelig stadig væk vores varme sympati. Jeg håber da også, at det vil vise sig, at prognoserne her kan gå den anden vej. Det er der jo nogen der hævder det kan på børnetalsområdet. Det ville være dejligt, om det tilbud blev udnyttet af nogle flere. Jeg synes stadig væk, det er værdifuldt, men vi kan altså ikke opretholde en uddannelse på lang sigt, hvis udviklingen bliver ved med at vise, at tilgangen over en periode bliver halveret.

Universiteterne, føler jeg selv, er det område, vi har været mest kede af at spare på, dels fordi det er sket gennem mange år, dels fordi der for universiteterne selvfølgelig ligger nogle meget, meget væsentlige opgaver, ikke mindst i en krisetid. Det skal der slet ikke være nogen tvivl om. Det skyldes i og for sig ikke så meget, at man begrænsede optagelsesmulighederne for lægestuderende, for vi har et stort problem med de mange unge læger, som vi ikke kan finde beskæftigelse til. Det mener jeg er et problem, vi bliver nødt til at tage fat på senere. Det kan vi godt tillade os at løse, inden vi sender endnu flere ud i den uheldige situation, at de efter 10 års uddannelse ikke kan komme i gang med at udøve deres erhverv.

Men der er flere ting. Jeg har nævnt forskningsstipendierne, som vi har været utrolig kede af at spare på, men vi har altså ikke været i stand til at gøre det bedre med de – i forhold til hr. Bertel Haarder selvfølgelig – meget begrænsede evner, vi har haft, og den meget begrænsede tid. Vi er i høj grad modtagelige for ideer, men vi har ikke fundet noget, der var decideret meget bedre i nogen partiers ændringsforslag til finansloven. Vel

kan man føle sig dårligt tilpas over det, man selv laver, men når man ser, hvad andre kunne finde på at sætte i stedet, så får vi det egentlig rigtig godt igen.

Til sidst vil jeg da bare udtrykke håbet om, at vi næste gang får nogle mere kvalificerede uddannelsespolitikere ind i dette. Det ville være dejligt, undskyld, hr. Ole Vig Jensen, han ser lidt bebrejdede på mig. Jeg kan selvfølgelig kun tale på egne vegne, og det skulle glæde mig at se andre partier i samarbejdet, så vi kunne få en diskussion om, hvor vi vil hen med vores uddannelse.

Steen Folke (VS):

Ministeren ville gerne benytte lejligheden til at aflive nogle myter, og ministerens ekko, hr. J. K. Hansen, ville også benytte lejligheden til at aflive nogle. Lad mig følge efter i samme spor.

Der er i hvert fald én myte, jeg gerne vil benytte lejligheden til at aflive, nemlig den, at ministeren er lidt kedelig. Jeg har egentlig altid godt kunnet lide undervisningsministeren, men heller ikke jeg har betragtet hende som nogen spøgefugl. Det må jeg imidlertid til at revidere efter hendes medvirken i en lille farce, der udspillede sig for et par uger siden. Der fik undervisningsministeren nemlig overrakt en pris af den nystiftede Foreningen de Højere Uddannelser og Samfundet. Prisen, der består i en symbolsk ugle – og den er som bekendt ingen spøgefugl – blev overrakt for, som det hed: undervisningsministerens bestræbelse for i en sparetid at fremme ændringer i vilkårene for uddannelse og forskning. Én ting er, at nogle spøgefugle opretter en sådan forening og uddele en sådan pris, men jeg kan godt lide, at undervisningsministeren gravalt vorligt medvirker i forestillingen og modtager prisen. Det er simpelt hen komik på et højt plan.

De nedskæringer af de højere uddannelser og forskningen, som nu skal gennemføres, er nok de hidtil mest drastiske. I den arbejdsdeling mellem SF og VS, som fru Marianne Bentsen-Pedersen nævnte, skal jeg gøre en del ud af dette område, men jeg vil også komme ind på de andre. Men først et par ord om det generelle sigte med de aktuelle og planlagte nedskæringer.

Undervisningsministeren gjorde opmærksom på, at nedskæringerne er en del af rege-

[Steen Folke]

ringens krisepolitik, og det skal jeg ikke bestride. Regeringen uddeler milliardbeløb til det private erhvervsliv, kapitalen skal smøres for at få hjulene til at løbe rundt, og det er den offentlige sektor, som skal betale gildet. Det betyder først og fremmest nedskæringer af arbejdsløshedsunderstøttelse, af de sociale udgifter og på uddannelserne. Jeg vil ikke benægte, at drastiske nedskæringer i den offentlige sektor faktisk kan frigøre midler, som så i stedet kan foræres til ØK og A. P. Møller, F. L. Smidth, Kampsax, og hvad alle disse velgørere i øvrigt hedder. Men nettobeløbene er langt mindre end de bruttobesparelser, som er opført i de papirer, vi får, selv hvis vi ser bort fra de langsigtede konsekvenser. Finansministeriet har selv leveret en beregning i forbindelse med den aktuelle nedskæring på seminarierne – den findes på udvalgsbilag M 18. Man erkender, at en bruttobesparelse på 4 mill. kr. skal reduceres med 1 mill. kr. som følge af faldende skatteindtægter og med 2 mill. kr. som følge af forøget arbejdsløshedsunderstøttelse. Ifølge ministeriet forvandles en bruttobesparelse på 4 mill. kr. altså til en nettobesparelse på 1 mill. kr. Men det kan staten ikke tage sig af, den fungerer stadig efter cigarkasseprincippet. Læg så hertil de langsigtede omkostninger ved nedskæringerne i form af forringede uddannelser, forringet forskning og forøgede sociale udgifter. Det kan som bekendt være dyrt at spare.

Undervisningsministeren siger, at det er nødvendigt at foretage en omprioritering inden for uddannelsessektoren. Visse uddannelser skal udbygges på bekostning af andre. Jeg vil gerne understrege, at dette er et politisk valg. Man kunne i stedet spare ad andre veje, andre steder, på motorveje, på militæret, men man foretrækker at bygge en tåbelig Farøbro i stedet for at give AUC rimelige muligheder for at eksistere som universitetscenter.

Man kunne endelig skaffe staten nogle indtægter, hvis man havde den politiske vilje til at ekspropriere A. P. Møllers koncession i Nordsøen – for ikke at tale om alle mulige andre spekulations- og kapitalgevinster, som slipper ubeskattede igennem, sådan som forholdene er.

Det er altså ganske rigtigt et spørgsmål om politiske valg og prioriteringer. Regeringens prioriteringer kan karakteriseres med tre

k'er: de er kyniske, kortsigtede og kapitalistiske, og disse tre ting hænger jo da i øvrigt sammen.

I foråret blev folkeskolen pålagt at gennemføre en nedskæring på 300 mill. kr. Denne gang er det universiteternes uddannelse og forskning, der må bære det største smæk. Undervisningsministeren erkender, at det er uheldigt med den drastiske nedskæring af forskningsstipendierne, men betyder, at det kun skal gælde for et år. Tja, nu får vi se, når næste års finanslov skal igennem. Det er i hvert fald tankevækkende, at det netop er den højst tiltrængte forskningsmæssige fornyelse, man slår ned på ved at fjerne lige præcis stipendierne.

I øvrigt finder jeg en bestemt sætning i udvalgsbilag H 9, som er udarbejdet af direktoratet for de videregående uddannelser, uhyre afslørende. Der står på side 9:

»Det er ved spareprogrammets udarbejdelse ikke tilsigtet, at der skal ske unødige forringelser på forskningsområdet«. Det viser lidt om svælget imellem universiteterne og direktoratet for de videregående uddannelser. Men jeg vil gerne bringe en dybtfølt tak for, at man ikke direkte sigter efter unødige forringelser.

Det samme gælder på undervisningssiden. På en række fag ved universiteterne repræsenterer deltidslærerne, som ministeren jo ikke har meget tilovers for, også en undervisningsmæssig fornyelse. At en sådan fornyelse i en række tilfælde peger i en mere fagkritisk og samfundskritisk retning, er en ikke ganske uvæsentlig kendsgerning, når nedskæringerne så målrettet rammer netop her.

Jeg synes ærlig talt, at det er hårrejsende, at ministeren kan stå her på talerstolen og påstå, at en fyring af det store flertal af deltidslærerne ikke nødvendigvis fører til dårligere undervisning. Ministeren har selv en baggrund ved Københavns universitet, om end ved et i denne sammenhæng ikke særlig typisk fakultet. Jeg selv er tilknyttet det matematiske-naturvidenskabelige fakultet, hvor deltidslærerne igennem de sidste 20 år har været et helt afgørende element i en forbedring af uddannelserne. Hvordan forestiller ministeren sig egentlig, at de faste lærere skal kunne varetage den undervisning, som deltidslærerne hidtil har haft, uden en forringelse af undervisningen?

[Steen Folke]

Jeg vil ikke være betænkelig ved at sige, at undervisningsministeren simpelt hen ikke aner, hvad hun snakker om. Jeg vil foreslå ministeren at aflægge et besøg på Nørre Fælled, så det kan blive demonstreret, hvilken rolle deltidslærerne spiller i den aktuelle undervisning, og så vil det blive interessant at høre ministerens forklaring på, hvordan man ved hjælp af de faste lærere sagtens kan opretholde undervisningens standard, når man har fyret deltidslærerne.

I øvrigt må nedskæringerne og de planer, som direktoratet for de videregående uddannelser har for de kommende år ses i sammenhæng med den budgetreform, som skal adskille forskning og undervisning, og som på mere systematisk vis vil føre til en forringelse af universitetsuddannelserne.

Jeg skal herefter sige lidt om de øvrige områder, der rammes denne gang. Jeg vil starte med et område, som ikke er blevet nævnt endnu, men som jo også hører med i buketten, og som er et ganske vigtigt område. Det drejer sig om den uddannelse af voksne og af unge, der foregår efter lovgivningen om fritidsundervisning. Der skal jo efter planerne spares også et betragteligt beløb netop her. Under dette område ligger bl. a. undervisningen af indvandrere. Nu havde vi jo en indvandrerdebat her for ikke ret længe siden, hvor regeringen bedyrede, at man ville satse mere på at kunne tilbyde en undervisning af lige netop indvandrerne, af de voksne indvandrere. Det var noget, regeringen gik ind for. Samtidig med, at man står og siger det fra talerstolen her, så gennemfører man altså nogle indgreb over for lige præcis den kategori, som i virkeligheden vil gøre det umuligt at opfylde de smukke intentioner.

Sagen er, at man foretager et drastisk indgreb over for de i forvejen ikke særlig gunstigt stillede lærere, der fungerer på disse områder. Man fjerner med et pennestrøg anciennitetstillæg, tillæg for specialundervisning og andre ting, noget, som vil føre til en direkte lønforringelse for nogle på op til 25 pct. Det vil i særlig grad ramme de bedst kvalificerede, dem, der har en vis erfaring og derigennem også en vis anciennitet i systemet. Så forestiller man sig alligevel, at man kan skaffe kvalificerede, erfarne undervisere til at forestå det meget vigtige arbejde, det er, at kunne tilbyde bl. a. altså indvandrerne en ordentlig undervisning. Hvordan forestiller

ministeren sig egentlig at man kan gøre det, når man samtidig giver urimelige vilkår? Der er tale om lærere, der fungerer på den måde, at de så at sige kan opsiges fra dag til dag. De har altså ikke en fast ansættelse som i folkeskolen. De har ikke pension. De har ikke de samme ferieordninger osv. På en lang række punkter er de ringere stillet end alle andre lærere, og de er dårligt organiseret. Det er vel også en af grundene til, at man slår ned lige præcis dér. Dé er en svagt organiseret gruppe, man kan ramme og altså forsøge med et pennestrøg at forringe deres lønmæssige vilkår ganske drastisk. Man turde ikke gøre noget tilsvarende over for de kategorier, som er lidt bedre fagforeningsmæssigt organiseret. Men jeg synes, det vil være interessant at få forklaringen på, hvordan man alligevel forventer at kunne få det nødvendige antal kvalificerede og erfarne lærere på det her område.

Seminarierne har andre gjort mere ud af, og jeg skal gøre det relativt kort. Omkring nedskæringen fra de 130 til de 110 hold vil jeg sige, at det er jo hængt op på disse prognoser, og prognoser kan som bekendt bruges til hvad som helst.

De resultater, prognoserne viser, er fuldstændig afhængige af, hvilke forudsætninger man fylder ind i dem.

Det er rigtigt, at der er et faldende børnetal i folkeskolen – det er der ingen der vil anfægte – men der er en lang række opgaver, der skal løses. Der er særforsorgselevernes integration i folkeskolen; det er der ikke afsat ressourcer til. Det kan ikke lade sig gøre uden katastrofale resultater, hvis man ikke tildeler tilstrækkelige ressourcer til, at denne integration kan komme til at foregå på en ordentlig måde. Der er spørgsmålet om klassekvotienter og andre former for forbedringer af undervisningen. Men der er også et område som voksenuddannelsesområdet mere generelt. Det indgår jo også i princippet i regeringens politik, at man gerne vil gøre noget på voksenundervisningens område. Det er formentlig i hovedsagen folkeskolelærere, der skal varetage denne undervisning. Der er behov for dem, hvis regeringen for alvor vil gøre noget ved det, og der kunne nævnes en lang række andre områder, hvor der er brug for lærere. Prognoserne er fuldstændig afhængige af, hvad det er for nogle

[Steen Folke]

politiske forudsætninger, man lægger ind i dem.

Med hensyn til nedskæringen til de 12 linjefag siger man, at sigtet er, at seminarierne skal være ligeværdige; så må man i hvert fald konstatere, at den socialdemokratiske form for ligeværdighed her helt konkret kan ses at betyde, at de skal være lige dårlige. Der er ingen, der må give de bedre og mere alsidige tilbud, som de lidt større seminarier har mulighed for at give i dag. I øvrigt tror jeg da nok, der kan være nogle kvaliteter ved små seminarier. Men jeg synes, at dette er et ret godt eksempel på, hvad den socialdemokratiske ligeværdighed i praksis kan bruges til. Reelt bliver der tale om en forringelse af læreruddannelsen, hvordan man nu end ser på det, og jeg tror heller ikke, det kan undgå at komme til at gå ud over de praktiske fag og de musiske fag, som i forvejen ikke er alt for vel placeret i folkeskolen.

Om nedskæringen på lærerhøjskolen har jeg heller ikke mere end et par bemærkninger; det har fru Ebba Strange jo været en del inde på.

Jeg vil understrege, at det i ganske særlig og katastrofal grad er provinsen, der rammes af disse nedskæringer; det var ministeren vist slet ikke inde på i sin redegørelse. Hun kom med nogle generelle tal, og dem skal jeg ikke kunne sige noget til, men i hvert fald er der tale om, at provinsafdelingerne rammes meget, meget hårdt, fordi man netop forudser, at det også her er deltidslærerne, som skal fyres. Det går selvfølgelig også ud over de pågældende lærere, med de konsekvenser det har; men det går i hvert fald især ud over provinsafdelingernes mulighed for overhovedet at komme med et reelt og nogenlunde kvalificeret tilbud. Jeg synes, det er tankevækkende, også i lyset af regeringens officielle politik mere landsplanmæssigt, hvor man siger, at man gerne vil decentralisere osv. Med de her foreslåede nedskæringer gør man det modsatte.

På universitetsområdet er det Ålborg universitetscenter, som får et ekstra hårdt smæk. På lærerhøjskolen er det provinsafdelingerne, som får et ekstra smæk. Hvordan harmonerer det med regeringens erklærede mål: at sprede de uddannelsespolitiske tilbud?

Undervisningsministeren fik jo, ikke uventet, varm opbakning fra de borgerlige ordførere. Jeg håber da, at det luner, men ude på

uddannelsesinstitutionerne bliver der nogle, der kommer til at fryse.

Jeg vil gerne på vegne af SF og VS fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget tager afstand fra de af regeringen foreslåede nedskæringer i uddannelsessektoren, som dels vil forringe både uddannelse og forskning, dels vil forøge arbejdsløsheden.

Folketinget går derefter over til næste punkt på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Chr. Christensen (KrF):

Som det klart fremgår af tidligere indlæg, er det næppe for meget sagt, at de fire forligspartier med den største ulyst er gået i gang med den opgave at gennemføre store besparelser på uddannelsessektoren, her i sidste omgang en besparelse på 150 mill. kr. Men den alvorlige økonomiske situation, landet befinder sig i, tvinger os ind i erkendelsen af, at uddannelsessektoren også må bære sin del af den nødvendige økonomiske stramning.

Detaljerne i besparelserne er som nævnt af forespørgerne forelagt forligspartierne som forslag fra ministeriet, og der har naturligt været nuancer i opfattelsen af prioriteringen inden for de forskellige besparelsesområder, og der er jo også fortsat drøftelse af et par frynser forligspartierne imellem – jeg tænker her ikke mindst på lærerhøjskolens forhold. Men vi vedstår os klart et medansvar for den foreslåede besparelsesramme, og derfor skal jeg også henvise til undervisningsministerens gode redegørelse her ved debattens indledning.

Jeg skal blot derudover sige, at besparelserne på læreruddannelsen bl. a. skal ses på baggrund af udviklingen med færre børn i folkeskolen, som jo også blev fremdraget her af hr. J. K. Hansen og belagt med tal. Den begrænsning af læreruddannelsen, der på den baggrund bliver nødvendig, hvis vi da ikke skal uddanne omkring 15.000 lærere til direkte arbejdsløshed, kan ske på forskellige

[Chr. Christensen]

måder. Her sker det bl.a. ved nedskæring af holdantallet fra 130 til 110. Vi erkender, at dette ikke er uden problemer, idet flere seminarier kommer ned på 3 hold pr. årgang, og det kan føre til overvejelse af de pædagogiske muligheder for de studerende.

En anden vej, man kunne gå, var at nedlægge nogle af landets 30 seminarier. Den tanke har jo også været fremme i debatten og er også rejst her i dag. En sådan fremgangsmåde til at opnå de nødvendige besparelser vender vi os meget skarpt imod, idet nedlægningen let vil komme til at ramme de mindre tæt bebyggede områder og fjerne en af de få uddannelsesmuligheder for de unge i disse egne. Seminarierne i de syd-, vest- og midtjyske områder har vældig betydning som uddannelsessteder for unge fra den egn, de ligger i, og for de folkeskoler, der aftager seminariernes nyuddannede lærere. Således får nogle af seminarierne over halvdelen af eleverne fra det geografisk tilhørende opland, og de skoler, der ligger i dette område, får dækket over halvdelen af lærerbehovet fra deres lokale seminarium. Det er derfor meget vigtigt, om vi kan komme igennem disse besparelser uden at forringe uddannelsesmulighederne for de unge, der bor i de svagest befolkede områder.

Så har der været talt en hel del om de aktioner, protestaktioner o. lign., der nu skulle sættes i gang. Jeg vil gerne sige til dem, som overvejer noget sådant: tænk midt i jeres skuffelse over de ubehagelige besparelser, som jo nok kan være berettiget, en gang imellem også på de mange virksomheder, der i disse dage går fallit, på de mange landbrug, der er midt i eller står over for tvangsauktion, og på de mange arbejdsløse, der bliver følgen deraf, tænk på den pris, de betaler for vores økonomiske nedtur. Det sætter måske disse aktioner i et samfundsmæssigt interessant relief.

Vi må håbe, at de besparelser, der nu gennemføres, kan være med til at rette vores økonomi op, sådan at vi i løbet af kort tid igen kan prioritere vore uddannelser højt, og sådan at den opfattelse, vi har, at den bedste investering, vi kan foretage, er investering i uddannelse, igen kan blive tilgodeset.

Alfred Hansen (DR):

Det første sted, børn stifter bekendtskab med en uddannelse, er i vor folkeskole, og

jeg tror, det er en given ting, at de bedst tænkelige undervisningsforhold er bestemmende og afgørende for disse børns muligheder for fremover at videreudanne sig. Det er i folkeskolen, børnene skal få lyst til uddannelse. Det er i folkeskolen, børnene skal have de første kundskaber, som er en nødvendig forudsætning for at kunne komme videre i uddannelsesforløbet. Derfor må vi naturligvis prioritere folkeskolen meget højt i hele vor uddannelsespolitik, og det har vi også tradition for at gøre i Danmark.

Med skoleloven af 1975 blev der lagt op til en skole byggende på tilvalgsprincippet, som altså går ud på, at eleven i stor udstrækning selv kan sammensætte sit skema. Folkeskoleloven af 1975 bygger også på en udelt skole; det vil sige, at eleverne ikke i så stor udstrækning som tidligere skal undervises på niveau. Men enhver, der har en lille smule begreb om undervisning, og hvilke muligheder man skal give undervisningen, for at man kan opnå den størst mulige effektivitet og den højeste grad af tilfredsstillelse for børnene i undervisningssituationen, ved, at det bliver vanskeligere, jo flere børn der er, og jo større spredning der er hos børnene, når det drejer sig om intelligens, åndelig spændvidde, lyst, interesse og andre forhold. Derfor var det en ganske klar forudsætning i skoleloven af 1975, at der skulle gives mulighed for lavere klassekvotienter, og at der skulle gives mulighed for i højere grad at benytte sig af støttelærere.

Siden har man med særforsorgens udlægning til amter og kommuner pålagt folkeskolen store opgaver at løse. Man har lagt op til en fortsættelse af den integration, som har fundet sted gennem flere år, men som med særforsorgens udlægning skal intensiveres. Man har lagt op til en undervisning af multihandicappede. Man skal integrere såvel de fysiske som de psykisk handicappede. Jeg var selv med i debatten forud for vedtagelsen af særforsorgens udlægning, og det var for mig helt klart, at man i uddannelsesudvalget blandt de partier, som ønskede at støtte denne udlægning, også ønskede at have sikkerhed for, at der blev stillet de nødvendige økonomiske midler til rådighed.

Der er også pålagt folkeskolen andre opgaver i den seneste tid, ikke mindst i forbindelse med indvandrerbørnene, de fremmedsprogede elever, som skal integreres i folke-

[Alfred Hansen]

skolen, og det kom helt klart til udtryk for en uges tid siden, da vi netop her i folketinget havde en debat om indvandrerens problemer, at der skulle i hvert fald ikke spares med hensyn til at få dem til hurtigst muligt at forstå det danske sprog og blive integreret i folkeskolen.

Man har også i folkeskoleloven af 1975 lagt op til en styrkelse af de praktisk-musiske fag, og med henvisning til alle de intentioner, som jeg her har henvist til, står det klart, at det koster penge; her må de partier, der står bag folkeskoleloven, have et ansvar for, at man kan leve op til folkeskolelovens intentioner. Jeg mener, at med de initiativer, der her er taget, har vi kun en folkeskolelov på papiret. I realiteten er der ikke mulighed for at indfri de forventninger, der er stillet i folkeskoleloven, og der er heller ikke mulighed for at løse de opgaver, som folkeskolen generelt har fået, også ud over de rent undervisningsmæssige; her tænker jeg på sociale opgaver af forskellig art. Jeg kunne godt tænke mig at spørge navnlig SF, som er initiativtager til denne forespørgselsdebat, om SF, der har stemt for såvel særforsorgens udlægning, så vidt jeg erindrer, som for folkeskoleloven af 1975 – den ved jeg i hvert fald de har stemt for – om de i grunden i dag ville have stemt for disse love, hvis de vidste, hvordan det er gået siden 1975, og hvad der er lagt op til at der skal ske fremover. Føler SF ikke, at de har købt katten i sækken, da de i 1975 stemte for folkeskoleloven?

Den 26. februar 1980 udsendte ministeriet et cirkulære om besparelser i folkeskolen. Det lægger op til i folkeskolen at spare 300 mill. kr. i 1981, 600 mill. kr. i 1982 og 900 mill. kr. i 1983, altså over en 3-årig periode en besparelse på 1,8 mia kr. Det var jo ikke lige det, der var behov for i folkeskolen.

Går vi lidt videre, må vi også analysere, hvad det er for lærere, folkeskolen kan forvente bliver rekrutteret i årene fremover. Det er i hvert fald lærere, som ikke har haft de samme valgmuligheder på seminarierne, som lærerne tidligere har haft. Jeg vil gerne benytte lejligheden til at gøre opmærksom på det helt enestående, som vi i Danmark har tradition for, nemlig at de lærere, vi uddanner, er uddannet til at skulle kunne undervise i hele folkeskolen og stort set i alle fag. Der er i hvert fald tradition for, at man i de første 7 klasser stort set skulle kunne imøde-

komme det behov, der er for undervisning på forskellige klassetrin og i forskellige fag. Med den stærke begrænsning i antallet af tilbud vedrørende linjefag – det indskrænkes med $\frac{1}{3}$ – må vi se i øjnene, at vi ikke får de lærere ud fremover, som har det brede kendskab til, hvad folkeskolen skal have undervisning i. Jeg er meget spændt på og har spurgt i udvalget, hvordan ministeren vil opstille kriterier for fordeling af hold på de enkelte seminarier. Vi har endnu ikke fået svaret – så skal det være kommet her i formiddag, det var ikke kommet i går i hvert fald – men man må jo nok tilgive ministeren, da der er forskellige problemer, som skal klares. Jeg er imidlertid meget spændt på, om det er sådan, at de enkelte seminarier fremover får tildelt ganske bestemte fag, som de må tilbyde linjehold i. Eller er det sådan, at f. eks. Odense seminarium – rent tilfældigt valgt – i 1981 kan få lov til at vælge 12 fag og i 1982 og 1983 kan få lov til at tilbyde andre 12 fag?

Videreuddannelsesmuligheder for lærerne er der i allerhøjeste grad behov for, og jeg synes ikke, det er beroligende nok for mig, at man henviser til, at det fortsat er folkeskolelærerne, der har de bedste videreuddannelsesmuligheder. Det er da klart, for ingen undervisningsinstitution har været ude for så mange forandringer som netop folkeskolen. Det første sted, man registrerer det, når samfundet har ændret sig, er i folkeskolen, og hvis lærerne i folkeskolen hele tiden skal være à jour med udviklingen og kunne løse de opgaver, der pludselig dænges over på folkeskolen, så må de naturligvis også have videreuddannelsesmuligheder.

Danmarks lærerhøjskole vurderer, at aktivitetsniveauet i 1981–82 vil falde med 45 pct. i forhold til 1980–81. Ministeren har dog i dag røbet, at det nok bliver 40 pct. Danmarks Lærerforenings formand, hr. Jørgen Jensen, bekendtgjorde forleden ved åbningen af Lærerforeningens kongres, at aktivitetsniveauet ville falde med 43 pct., så det er altså fastslået, at det ligger mellem 40 og 45 pct. Derfor er det mig en gåde, hvordan ministeren i et svar til uddannelsesudvalget, hvor jeg har stillet et spørgsmål om, hvordan aktivitetsmulighederne på Danmarks lærerhøjskole fremover vil blive, kan sige, at $\frac{1}{3}$ af samtlige lærere vil kunne komme på kursus hvert år. Det vil svare til, at alle lærere inden for en

[Alfred Hansen]

3-årig periode kan få et uddannelsesstilbud. Det har folkeskolelærerne aldrig haft mulighed for tidligere. Men jeg siger da tak for de udsigter, som ministeren her trækker op. Jeg kan bare ikke få det til at rime med de initiativer, ministeren har taget, og ministeren har jo i dag bekræftet, at der vil blive ca. 40 pct.s aktivitetsfald.

Så stillede ministeren i dag i sin redegørelse til folketinget i udsigt – og jeg kunne i grunden, hvis jeg lige må benytte lejligheden til et lille hjertesuk, have ønsket, at ministerens redegørelse havde foreligget i skriftlig form til ordførerne, det havde nok været lidt smart, for vi er jo ikke journalistuddannede og derfor ikke i stand til at stenografere, sådan som journalisterne har lært det – at det kun var i 1981–82, disse drastiske nedskæringer på Danmarks lærerhøjskole ville finde sted. Så snart vi kom derudover, var der langt lysere udsigter. Jeg vil gerne spørge ministeren: hvad bygger ministeren denne optimisme på? Som det tidligere er sagt her fra talerstolen i dag af hr. Bertel Haarder, har vi ikke flerårige budgetter. Jeg vil da gerne vide, om ministeren er i færd med at udarbejde forslag til finanslov for kalenderåret 1982, og hvis ikke undervisningsministeren kan svare, kan finansministeren måske. Der må da være en vis koordination mellem de to ministres arbejde på dette område.

Generelt er der jo lagt op til besparelser. Jeg har nævnt, at man i folkeskoleloven stillede i udsigt, at man skulle styrke de praktisk-musiske fag, og derfor er det da også med undren, jeg har erfaret, at ministeren og forligspartierne, som i allerhøjeste grad er medansvarlige for det, der her er ved at ske, har taget initiativ til at likvidere Dansk Sløjdlærerskole, og det på trods af at der er tre gange så mange ansøgere til Dansk Sløjdlærerskole, som der rent faktisk kan optages. Der uddannes i øjeblikket 88 elever på to hold, altså i to semestre. Nu vil man nedlægge Dansk Sløjdlærerskole pr. 1. august 1981. Hvordan vil ministeren og forligspartierne sikre, at der fortsat uddannes lærere til undervisning i sløjd, fortrinsvis i folkeskolen? Det er den eneste sløjdlæreruddannelsesmulighed, der er øst for Store Bælt; derudover har man sløjdlærerskolen i Esbjerg, som, så vidt jeg kan forstå, ikke har kapacitetsudvidelsesmuligheder.

Vi må konstatere, at der i hvert fald ikke i øjeblikket leves op til de forventninger, der var stillet i skoleloven af 1975 med hensyn til styrkelse af de praktiske fag. Andre opklaringsarbejder, vedrørende hvordan ministeren vil løse disse opgaver på anden vis, og hvad det vil koste, må vi arbejde med i uddannelsesudvalget, men hvis ministeren vil uddanne sløjdlærere andre steder af tilsvarende omfang, som det finder sted på Dansk Sløjdlærerskole, er der ikke tale om besparelser, så bliver der tale om merudgifter. Hvorfor ikke bruge den institution, som man har, og som har en flerårig erfaring i at uddanne netop sløjdlærere til den danske folkeskole?

Der er også lagt op til at fortsætte den meget restriktive adgangs begrænsningspolitik på de højere læreanstalter. Vi er i retsforbundet af den opfattelse, at alle, der er kvalificeret og fagligt egnet til at få en uddannelse, også skal have den, og ingen prognoser med hensyn til, hvad der er behov for fremover, har indtil dato holdt stik. Jeg vil i grunden gerne spørge regeringspartiet, socialdemokratiet, om man foretrækker, at de unge fremover skal melde sig til de arbejdsløses brigader eller have en reel uddannelsesmulighed. Jeg foretrækker det sidste. Og hvis man ser på, hvad en 18–19–20-årig kan få i ungdomsarbejdsløshedsunderstøttelse, og hvad det koster at lade vedkommende få en uddannelse, er jeg, uden at have dokumentation herfor, af den opfattelse, indtil noget andet er bevist, at det rent faktisk bliver dyrere at lade de unge gå arbejdsløse. Men det er kun, hvis vi måler det sådan rent kynisk i kroner og øre, for dertil kommer jo de menneskelige betragtninger, som jeg også synes regeringen burde prioritere højt.

Jeg skal fremsætte følgende forslag om motiveret dagsorden, der tager udgangspunkt i, at retsforbundet ønsker, at alle skal sikres et reelt uddannelsesstilbud, at vi vender os mod adgangs begrænsningen, og at vi også gerne ville have revideret Statens Uddannelsesstøtte, så alle får en økonomisk mulighed for at få en uddannelse:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget konstaterer, at der skal sikres kompetencegivende uddannelsesstilbud til alle unge,

[Alfred Hansen]

går tinget over til næste punkt på dagsordenen.«

Jeg skal samtidig give den oplysning, at vi naturligvis kan stemme for det dagsordensforslag, der er fremsat af forespørgerne.

Første næstformand (Enggaard):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Også dette dagsordensforslag indgår nu i forhandlingen.

Finansministeren (Svend Jakobsen):

Forespørgerne har været så venlige også at rette forespørgselen til mig. Det har ført til, at jeg ved lidt mere om synspunkterne vedrørende uddannelserne, end jeg vidste, da dagen startede.

Der har oprigtigt talt ikke været meget i ordførernes indlæg, som giver mig anledning til bemærkninger, men nogle ganske få vil jeg gerne gøre.

Jeg vil godt først opfordre en række partier til at lade deres medlemmer, som ikke er til stede i salen, læse såvel hr. J. K. Hansens som fru Mimi Jakobsens indlæg her i dag. Jeg synes, at det på ganske god måde fortalte noget om den situation, vi er i, og også understregede, at en lang række af de argumenter, der føres i marken, ikke har hold i virkeligheden. Jeg tænker her på en lang række af de ting, man kalder nedskæringer, men som reelt er udtryk for en begrænsning i stigningstakten. Jeg synes også her, hr. J. K. Hansen var inde på en række synspunkter, der understregede, at alternativet til det, man kalder besparelsen på folkeskolen, ville være en eksplosiv stigning i standarden, i niveauet. Jeg synes nok, at sådanne ting kunne være væsentlige at få ind i drøftelsen og i den ensidige argumentation mod begrænsninger i væksten i den offentlige sektor.

Bare en enkelt bemærkning kan jeg ikke nære mig for at gøre til fru Eva Møller. Fru Eva Møller var meget tilfreds med, at regeringen var begyndt at spare. Jeg må måske gøre opmærksom på, at den begrænsning i væksten i de offentlige udgifter, der er gennemført i de senere år, er gennemført med udgangspunkt i forslag stillet af den siddende regering, og det er lidt trist, hvis det først nu er gået op for fru Eva Møller.

Men det, som jeg også synes jeg bliver nødt til at nævne, er, at fru Eva Møller siger,

at man burde have overvejet grundigere og forhandlet med alle mulige, inden man bare greb ind og sparede. Jeg minder om, at vi her i midten af måneden har fået ændringsforslag til finansloven fra det konservative folkeparti om besparelser på 11 mia kr., hvoraf 8,8 mia kr. står på en budgetreguleringskonto. Der er meget store penge heri, der vedrører undervisningssektoren. Jeg kunne godt have lyst til at stille det spørgsmål til fru Eva Møller, hvordan hun forstiller sig, at dette kunne have været forhandlet igennem. Jeg ved ikke, om det konservative folkeparti har stillet forslagene med udgangspunkt i drøftelser med lederne af institutionerne og medarbejderne på institutionerne. Jeg tror, vi skal passe lidt på i vores diskussion om disse ting, at vi ikke slår os selv på munden.

Så vil jeg godt sige til fru Ebba Strange, som fremførte den påstand, at betalingsbalancen for regeringen var et større problem end arbejdsløsheden, at det er ikke rigtigt. Arbejdsløsheden er et alvorligere problem for regeringen end betalingsbalancen, men vi kan ikke nøjes med at se på arbejdsløsheden som problem i november 1980. Vi er nødt til at anskue tingene over en lidt længere periode, og vi vil selv have lov til at løse vore problemer i Danmark, vi vil selv have lov til at bestemme, hvor begrænsninger i såvel den enkeltes personlige forbrugsmulighed som de offentlige udgifter skal finde sted.

Det forudsætter, at vi får en bedre balance i vort samhandelsforhold med verden omkring os. Derfor er hensynet til arbejdsløshedsproblemet ikke en modsætning til løsningen af de problemer, der knytter sig til betalingsbalancen, tværtimod. En forudsætning for, at vi kan gøre tilstrækkeligt i forhold til ledigheden, er, at vi klarer vor ubalance over for verden omkring os.

Det er også på den baggrund, det ikke er særlig nyttigt at tage et enkelt element ud og vurdere det helt isoleret fra de udgiftsbegrænsninger, der gennemføres. Man er nødt til at se den fastlagte økonomiske politik som en helhed. Det var det, folketinget havde lejlighed til ved regeringens udspil i foråret, og det vil vi fortsat have mulighed for. Vi får mulighed for det i forbindelse med finanslovdebatten inden længe. Derfor skal jeg til sidst sige to ting til hr. Steen Folke.

Hr. Steen Folke siger, at den offentlige sektor skal betale gildet. Det er direkte noget

[Finansministeren]

sludder – hvis jeg må bruge et sådant udtryk. Sagen er, at den offentlige sektor målt i reale priser vokser også i disse kriseår, hvor samfundet bliver fattigere. Den vokser i år med 2–2,5 pct., næste år med 1–1,5 pct., samtidig med at den private sektors forbrugsmuligheder reduceres, i år med omkring 3 pct. og næste år nogenlunde uændret.

Problemet er vel, at VS' filosofi ikke egner sig til denne verden. Man vil se bort fra realiteterne. Det gælder f. eks., når hr. Steen Folke ikke vil se, at produktion og samhandling med verden omkring os er en forudsætning for vores samlede levevilkår, sådan som de er udmøntet i vores materielle levestandard, i vores sociale sikring og i vore uddannelsesmuligheder, og jeg kunne fortsætte. Men det gælder også, når hr. Steen Folke ser bort fra de økonomiske realiteter, vi har i dagens situation. Denne holdning kan jeg også karakterisere med 3 k'er: den er *kostbar*, den er *kortsigtet*, og den er bare på lidt længere sigt *katastrofal*.

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Fru Marianne Bentsen-Pedersen var inde på nogle betragtninger om, hvad nedskæringerne på seminarieuddannelsesområdet ville give af udgifter. Hvad angår lærerne, skal jeg komme ind på det i en senere forbindelse. Fru Marianne Bentsen-Pedersen sagde, at de uddannelsessøgende jo skulle have arbejdsløshedsunderstøttelse, og det ville være en kostbar affære.

Dertil må jeg sige klart nej, det er ikke det, der er tale om. Det, der er tale om, er, at vi skal søge at tilrettelægge et uddannelsessystem, hvor der er uddannelser nok til de unge, men hvor hovedvægten er lagt på de uddannelser, hvor beskæftigelsesudsigterne er bedre.

Fru Marianne Bentsen-Pedersen var som en række andre ordførere inde på spørgsmålet om 12-fagsmodellen ved seminarierne. Det vil jeg godt sige nogle ord om. Sagen er, at hvis vi havde gennemført en model, hvor visse store seminarier skulle udbyde 17 fag og de små 3-sporseminarier skulle have tilsvarende få fag, det vil sige ned på 6, 7, 8 linjefag, så ville vi have bragt os i en situation, hvor vi fik, hvis jeg må sige det på den måde, en førsteklases og en andenklases læreruddannelse her i landet. Det mener jeg

ikke hverken de uddannelsessøgende eller institutionerne kunne være tjent med. Derfor er 12-fagsmodellen lagt på bordet.

Jeg har haft nogle drøftelser med Dansk Magisterforenings seminariesektion om dette spørgsmål, og seminariesektionen har ved flere lejligheder sagt til mig, at der findes alternative muligheder. Jeg har derfor svaret dem, at såfremt de kan komme med alternative muligheder, som vel at mærke opfylder 3 krav, nemlig for det første det besparelsesmål, der ligger her, for det andet at sikre, at folkeskolens behov for linjefaglærere dækkes, og for det tredje ligelighed seminarierne imellem, så ser jeg meget gerne på dem. Det er ikke for mig noget spørgsmål om præcis at skulle vælge 12-fagsmodellen, men det er et spørgsmål om at sikre disse 3 krav. Dette tilbud har Dansk Magisterforening fået her for nylig, og jeg forventer efter det, de sagde om mange andre muligheder for at løse dette problem, at de kommer med et udspil, som jeg så vil se på.

Fru Marianne Bentsen-Pedersen sagde i denne forbindelse, at Ranum statsseminarium, Nørre Nissum seminarium – jeg går ud fra, at hun dermed tænkte på de i denne henseende lidt øde beliggende seminarier – ville have vanskeligt ved at få studerende med 12-fagsmodellen. Betragtningen var den, at seminarierne i Storkøbenhavn og andre steder, hvor der er kortere afstand imellem dem, ville kunne spille sammen, så en seminarist kunne tage et linjefag på et andet seminarium, hvis han ønskede det. Det ville ikke være tilfældet på de isoleret beliggende seminarier, og derfor ville de få vanskeligt ved at få studerende.

Nej, tværtimod. Denne model er lavet, da beslutningen om at udtynde hold ved seminarierne var taget, netop for at sikre ligelighed mellem seminarierne. Medmindre man ville tilføre væsentligt øgede ressourcer til seminarieområdet, ville det være nødvendigt, at der kun blev meget få linjefag ved de isoleret beliggende og de små seminarier, og det ville gøre, at søgningen, der i forvejen har været dalende til seminarierne, ikke mindst i Vestdanmark, ville dale endnu mere. Modellen har netop til formål at ligestille seminarierne og ikke ad den vej forvride søgningsmønsteret seminarierne imellem.

Der var også nogle betragtninger om prognoserne for læreruddannelsen, og det er sagt

[Undervisningsministeren]

af flere, det er også sagt ved andre lejligheder, at disse prognoser for læreruddannelsen jo aldrig har vist sig at holde. Jeg skal da medgive, at jeg også har set lærerbehovsprognoser gennem årene, som ikke har holdt.

Men jeg vil gerne gøre opmærksom på, at vi står i en helt anden situation, end vi gjorde i 1960'erne og i begyndelsen af 1970'erne. Da var vi i en vækstperiode, og kommunerne var, hvad jeg mener var en lykkelig ting, interesserede i at gøre deres folkeskole så god som muligt, og derfor steg ressourceforbruget meget kraftigt. Det er i øvrigt steget til og med sidste skoleår, som er det sidste år, vi har tal for, så der er tale om et stærkt stigende ressourceforbrug på dette område.

Nu står kommunerne, hvis vi skal se på det næste tiår, i den situation, at deres økonomiske vilkår er ændret. Det er henstillet til dem, at de dæmper stigningen i deres forbrug af ressourcer, og det vil give nogle helt andre stramninger på dette område i relation til øgning af forbrug, end vi har kendt tidligere. Derfor er der megen grund til at tro, at disse prognoser vil være meget realistiske.

Jeg vil gerne gøre opmærksom på, at selv med den nedskæring, der nu er foretaget i optagelsen af uddannelsessøgende på seminarierne, vil vi omkring 1990 stå med en overproduktion af lærere på formentlig omkring 8.000. Så der skal være overordentlig megen usikkerhed i prognoserne, hvis det skal vise sig at være et problem, det, vi gør med nedsættelse af optagelsen på seminarierne.

Hr. Bertel Haarder var inde på spørgsmålet om forskningsstipendierne. Jeg gav i mit første indlæg, tror jeg, meget klart udtryk for, at jeg er meget lidt lykkelig for den besparelse. Jeg tror også, jeg gav udtryk for, at det helt klart er en besparelse, der kun skal ske i 1981. Disse stipendier vil blive retableret fra 1. januar 1982.

Der er over for uddannelsesinstitutionerne givet udtryk for, at der kan blive tale om en vis fleksibilitet i forholdet mellem kandidatstipendier og seniorstipendier. Der er også givet udtryk for, at hvis institutionerne kan finde besparelser på andre områder – og det er der institutioner der har sagt at de kan – så må de gerne overføre dem til stipendieområdet.

Fru Eva Møller havde nogle betragtninger om deltidslærerne. Jeg vil godt dertil sige, at

det er regeringens opfattelse, at det er rimeligt og rigtigt i videst muligt omfang at sikre hele stillinger. Jeg tror, det i enhver henseende er en fordel, og det giver også bedre arbejdsvilkår for de pågældende. Men når det er sagt, så vil jeg gerne føje til, at det inden for undervisningssektoren ikke kan og ikke skal undgås totalt at bruge deltidslærere. Der vil altid være fag, der i et eller andet omfang har brug for at få ekspertise udefra.

Fru Eva Møller talte store og gribende ord om langtidspanlægning for besparelser og især om alt det, regeringen og jeg i særdeleshed ikke havde gjort på dette område. Jeg må sige, at jeg ligesom finansministeren har svært ved at få dette til at rime med de konservatives spareforslag. De har nu lagt på bordet et forslag om, at der inden for alene det område, jeg repræsenterer, undervisningsområdet, skal spares 850 mill. kr. med ikrafttrædelse den 1. januar 1981. Dette er sket uden nogen form for specificering. Der er for dette beløb blot 3 hovedoverskrifter. Jeg vil kun tage ét eksempel frem: det er som en hovedoverskrift foreslået, at der skal spares 175 mill. kr. på anlæg på universiteterne i København, Odense og Århus. Jeg kan give fru Eva Møller den oplysning, at ¼ af dette beløb er der allerede indgået kontrakter om. Det vil simpelt hen sige, at følger man spareforslaget, så pådrager regeringen sig et erstatningsansvar.

Jeg kan i øvrigt være enig i, at det er nødvendigt at langtidspanlægge, men at erklære, at det overhovedet ikke er sket i denne forbindelse, og for nogle få dage siden at lægge uspecificerede 850 mill. kr.s besparelser på bordet med ikrafttrædelse om en måned, rimeligvis ikke helt.

Fru Ebba Strange var inde på spørgsmålet om vikarportionerne, og det var vel nok specielt vikarportionerne på Danmarks lærerhøjskole, der blev omtalt.

Danmarks lærerhøjskole har i dag – hvis jeg ikke husker fejl – 475 vikarportioner. Set i lyset af den samlede virksomhed, som Danmarks lærerhøjskole har, er det en forholdsvis ringe del af aktiviteten, der direkte er baseret på vikarportioner. Jeg vil også godt sige, at en løbende omlægning – og det er ikke noget, der er opstået nu, det er en løbende overvejelse, der foregår mellem undervisningsministeriet og Danmarks lærerhøjskole – af undervisningen til deltidskurser og til

[Undervisningsministeren]

decentraliserede kurser vil komme en meget stor gruppe lærere til gode, langt flere, end vi kan nå i dag med vikarportioner. Jeg skal ikke bestride, at ordningen med vikarportioner kan have mange fordele, men det er en forholdsvis kostbar måde at give efteruddannelse på, og jeg tror, at vi på andre måder med samme ressourcer kan give flere efteruddannelse, og jeg synes, det må være rimeligt, at man tager sådanne overvejelser op seriøst.

Så spurgte fru Ebba Strange – det var i forbindelse med nogle bemærkninger om ikke at ramme speciallæreruddannelsen – om jeg ville styre Danmarks lærerhøjskole, eller om det var en henstilling.

Jeg vil gerne sige, at baggrunden for den bemærkning, som var en henstilling, var, at jeg for nogen tid siden så et stykke papir, som Danmarks lærerhøjskole havde opstillet, om, hvad konsekvenserne af disse nedskæringer ville blive. Det var bl. a., så vidt jeg erindrer, et stop for speciallæreruddannelsen, et stop for en række andre kurser inden for en række fag. Denne henvendelse førte til nogle forhandlinger mellem lærerhøjskolen og undervisningsministeriet, og der er også blevet mildnet på Danmarks lærerhøjskoles besparelser. Jeg vil indskyde, at lærerhøjskolen over for mig har givet udtryk for, at det oprindelige stykke papir med de udregnede konsekvenser ikke står ved magt længere.

Jeg finder det rimeligt, hvis lærerhøjskolen eller en anden uddannelsesinstitution for den sags skyld siger, at dette er konsekvenserne, så at sætte mig ned med den pågældende institution og drøfte det igennem og spørge, om der er andre muligheder, fordi man finder det samfundsmæssigt vigtigt, at den gren eller det område ikke rammes for hårdt. Jeg finder det helt rimeligt, at man tager en sådan diskussion op. Det er ikke et spørgsmål om at ville styre; der skal ikke gives voldsomme diktater. Jeg synes, at dette at drøfte det og gøre opmærksom på, hvad man samfundsmæssigt mener må være hensigtsmæssigt, er en rigtig måde at gøre det på.

Fru Ebba Strange gav også udtryk for, at vi ikke med det, der sker nu, kan bevare et velordnet efteruddannelsessystem. Dertil må jeg sige, at et uddannelsessystem, der, sådan som jeg redegjorde for det i mit første indlæg, fra 1982 og fremefter vil være i stand til at give mellem 25 og 30 pct. af vore lærere efteruddannelse hvert år på kortere eller læn-

gere kurser, finder jeg nu ikke er noget helt ringe system.

Fru Ebba Strange nævnedede også AUC, som var ramt hårdt. Her vil jeg godt gøre opmærksom på, at man ikke kan vurdere AUC, skal vi sige lige fra året 1981, man er nødt til at tage forhistorien med, og AUC har, hvad der er rigtigt og rimeligt i opbygningsfasen, været forholdsvis velforsynet med lærere. Det er klart, at selv om der er et lille studentertal i en opbygningsfase, så er der behov for et vist minimum af lærere. AUC har altså været relativt velforsynet i opbygningsperioden, samtidig med at studentertallet ikke har været helt det forudsatte, og vi har altså fundet, at vi måtte regulere på lærerkapaciteten, som dér har været væsentlig bedre end på de øvrige højere læreanstalter.

Fru Ebba Strange sagde endelig, at de uddannelsessøgende måtte gå over i det private erhvervsliv, og dér var jo arbejdsløshed, så de kunne ikke blive ansat dér. Det, jeg pegede på i mit indlæg, var, at når jeg skal se på, hvor jeg skal lægge uddannelsespladser i en størrelsesorden, der er tilstrækkelig til antallet af uddannelsessøgende, så må jeg også overveje, hvor der er beskæftigelsesmuligheder. Samtlige de områder, jeg pegede på, har gode beskæftigelsesmuligheder. Det var ingeniøruddannelserne, det var nogle af handelshøjskoleuddannelserne. På de områder, hvor vi ved at der er et godt aftag, at der er mulighed for stillinger, når de uddannelsessøgende er færdiguddannede, må det være en opgave at udvide kapaciteten.

Hr. Ole Vig Jensen var også inde på Danmarks lærerhøjskole. Jeg kan i den forbindelse sige, at jeg har haft nogle drøftelser med lærerhøjskolen, og jeg har givet tilsagn om, at vi kan tage drøftelser med hensyn til eventuelle omlægninger inden for besparelsesrammerne. Jeg vil være åben over for forslag fra lærerhøjskolen om eventuelt at opnå disse besparelser på en anden måde, som lærerhøjskolen måtte finde mere hensigtsmæssig.

Hr. Steen Folke må jeg desværre skuffe. Jeg er ellers glad for, at hr. Steen Folke var nået frem til at opleve, at jeg måske alligevel var en spørgefugl, men jeg er forfærdelig ked af det, hvis det skal bygges op på den historie, hr. Steen Folke kom med, for den omtalte pris har jeg aldrig modtaget. Det er rigtigt, at jeg har fået en henvendelse, om jeg ville

[Undervisningsministeren]

sige ja, men jeg takkede høfligt og ønskede ikke at modtage den pågældende pris. Jeg beklager meget, at jeg ikke kan leve op til forventningerne hos hr. Steen Folke. Hr. Steen Folke var inde på, at disse 4 mill. kr. på besparelser i 1981 på seminarieområdet i virkeligheden var en nettobesparelse på 1 mill. kr. på grund af understøttelsesudgifter og andre forhold. Det er i og for sig en ejendommelig måde at se på tal på. Jeg mener med mit kendskab til hr. Steen Folke, at han godt er i stand til at se på tal på en rimelig og fornuftig måde. Hr. Steen Folke ved jo glimrende, at denne udtynding af 4 hold på seminarierne i 1981 giver 4 mill. kr. Jeg skal ikke kunne sige – det var det svar, jeg forstår der har været fra finansministeren – hvad nettobesparelsen er. Den samme udtynding giver i 1982 16 mill. kr., i 1983 31 mill. kr. og i 1984 44 mill. kr. Hvis man siger, at der overhovedet ikke er nettobesparelser i det, er det tal, det dog vil være rimeligt og rigtigt at tage med i denne forbindelse.

Et tal mere mener jeg man skal tage med, når man taler om, hvorvidt der er besparelser i dette, og hvad det betyder med hensyn til arbejdsløshedsunderstøttelse. Hvis man, som fru Marianne Bentsen-Pedersen gjorde det, og som hr. Steen Folke gør det, siger, at det er rimeligt at uddanne de unge, og at der i virkeligheden ikke er nogen besparelser i det, regeringen foretager sig, så må man i de beregninger medtage, hvad arbejdsløshedsunderstøttelse til et sted mellem 12.000 og 15.000 lærere, der ikke kan få beskæftigelse i 1990, vil koste. Hvis man endelig vil regne på den manér, så bør det tal anstændigvis også med ind i beregningerne.

Hr. Steen Folke nævnte anciennitetstillæggene, hvor jeg godt vil tilføje, at det er jo job, der for en stor del indehaves af folk, der har det som bibeskæftigelse. Hr. Steen Folke sagde om denne gruppe, at den i forvejen ikke er særlig gunstigt stillet. Det fik mig til at tænke på et internt oplæg fra disse lærere, som jeg så forleden dag. Deri siger de rent ud, at protesten mod denne ændring i anciennitetstillæggene ikke kan bygges på eksakte oplysninger om ændringer i aflønningen, herunder timebetalingen, der bliver, så vidt jeg husker, på et sted omkring 115 kr. Begrundelsen for, at det ikke kunne det, var, at dette ikke vil vække genklang hos butikskas-sedamen, og derfor måtte man bygge sin pro-

test på en række andre faktorer, og det var i parentes bemærket en række faktorer, der intet som helst havde med denne besparelse at gøre.

Hr. Chr. Christensen nævnedes, at udtyndingsmodellen på seminarierne giver os 3-sporseminarier. Jeg vil godt føje til, at som udviklingen i søgningen til seminarierne har været de senere år, kan det blive svært at få ansøgere selv til 3 spor i visse områder af landet.

Hr. Chr. Christensen nævnedes også, at alternativet til denne model var en nedlæggelse af seminarier. Vi har altså valgt modellen her, men jeg vil da godt føje til, at socialdemokratiet er af den opfattelse, at det kan vise sig at være mere rigtigt at regulere på dette område ved en nedlæggelse af seminarier end ved at køre den model, som vi her har lavet, videre. Forudsætningen for nedlæggelse af seminarier er og må selvfølgelig være, at vi i videst muligt omfang søger at placere andre uddannelser i de egne, hvor vi måtte nedlægge et seminarium, ligesom vi allerede nu, hvor vi udtynder på visse seminarier, søger at lægge alternative uddannelser ind. Jeg har i mit første indlæg nævnt erhvervslærerruddannelser, og der kan blive tale om en række andre uddannelser. Jeg har et udvalg siddende og arbejde med disse problemer for øjeblikket.

Hr. Alfred Hansen spurgte, hvordan jeg kunne sige, at det blev lysere for Danmarks lærerhøjskole i 1982. Det er rigtigt, at denne nedskæring for 1981 ligger et sted omkring de 40 pct., men det er kun for efteråret 1981, og det hænger sammen med, at nedskæringerne ikke kan foretages med virkning for foråret. Det, jeg sagde, var, at når vi når frem til januar 1982, og hvis vi ser på aktiviteten fremover i forhold til før besparelserne, så vil der for 1982 og fremefter blive tale om en nedskæring på ca. 10 pct. Det synes jeg nok er meget lysere i forhold til den situation, der eksisterer i efteråret 1981.

Jeg vil godt sige, at vi i 1960erne og i begyndelsen af 1970erne har været ude for en kraftig vækst i uddannelsessektoren ligesom i andre sektorer i samfundet. Vi var et velstillet samfund, vi havde rigeligt med økonomiske midler, og det var gode tider. Men nu er situationen ændret. Det kan man så lide eller ej, der er formodentlig ikke nogen af os, der bryder sig om det. Det er aldrig særlig mor-

[Undervisningsministeren]

somt, når tingene går den anden vej. Men det er altså også en opgave at få et samfund og et uddannelsessystem til at fungere i en sådan situation.

Jeg vil gerne sige, at det er helt ude af proportioner, når det hævdes, at med det, der sker her, smadres hele vores uddannelsessystem, så er folkeskolen ødelagt, så får lærerne ingen efteruddannelse. Jeg sagde noget om det i mit første indlæg, og jeg vil gerne gentage, at det, der sker på seminariområdet, disse 150 mill. kr. i besparelse, berører ikke direkte folkeskolen, det giver ingen virkninger på folkeskolen. Det kan være, folkeskolen har problemer af anden art og af andre grunde, men besparelserne på seminarierne giver ingen virkninger på folkeskolen. Det vil være muligt fortsat at opfylde folkeskolens behov for linjefagsuddannede lærere.

Efteruddannelsen af lærere – det var jeg inde på i mit svar til fru Ebba Strange – bliver, indrømmet, mindre. Jeg mener, det er rektoren for Danmarks lærerhøjskole, der engang har sagt, at vores efteruddannelsessystem er second to none, og at det både gjaldt, hvis vi sammenlignede os nationalt og internationalt. Det, der kommer fremover, er et efteruddannelsessystem, som fortsat vil kunne bringe vores lærere på kursus i det omfang, jeg har nævnt det. Jeg kan også sige, hvad det bliver, hvis man regner det om i heltidskursus. Så vil hver eneste folkeskolelærer i landet kunne få et fuldt årskursus for hver 17 års anciennitet. Jeg finder ikke, at det er noget helt katastrofalt efteruddannelsessystem, vi dermed bygger op.

Hvad angår universiteterne, er det rigtigt, at de har oplevet nedskæringer, og at de oplever nedskæringer i denne omgang. Til gengæld vil jeg sige, at i 1960'erne – det indrømmer universiteterne også – har de igennem en periode fået mange midler, og jeg synes, det er godt og udmærket, at de har fået det. Men de fik det i en periode, hvis jeg må sige det sådan lidt firkantet, hvor ingen kerede sig om de erhvervsfaglige uddannelser.

Det, der sker her, er, at vi siger: nu må vi være tilbageholdende med de midler, der gives til de videregående uddannelser, fordi vi har et totalt forsømt uddannelsesområde, der hedder de erhvervsfaglige uddannelser, og de bør prioriteres højt i en periode. Det er sket gennem de sidste år, og det sker altså også igennem de næste år, og det er vel ikke

i modstrid med, hvad dette folketing mener, når jeg tager i betragtning den debat, vi havde om ungdomsuddannelserne i foråret. Jeg så meget gerne, at vi havde råd til en fortsat vækst også på andre uddannelsesområder, men når jeg skal prioritere i en økonomisk stram situation, så finder jeg det vigtigt, at vi får opbygget vores erhvervsfaglige uddannelser, som har været uddannelsessystemets stedbarn igennem en årrække.

Første næstformand (Enggaard):

På et tidligt tidspunkt af mødet forudså jeg, at det kunne blive en lang dagsorden i tinget i dag. Denne første runde, der har varet 3 timer, har ikke skuffet forventningerne. Jeg skal derfor, som jeg gav en formelding om på det tidspunkt, her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 14.00.

Mødet udsat kl. 12.58

Mødet genoptaget kl. 14.00

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

I skrivelse af dags dato meddeler industriministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af patentloven.
(Lovforslag nr. L 88).

Forslag til lov om ændring af lov om hemmelige patenter.
(Lovforslag nr. L 96).

Skatte- og afgiftsudvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om ændring af udskrivningsloven og ligningsloven. (Ændring af formuebeskatningen). (Lovforslag nr. L 12).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Skriftlig fremsættelse af forslag:

Industriministeren (Erling Jensen):

[Industriministeren]

Hermed har jeg den ære for det høje folketing at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af patentloven.

(Lovforslag nr. L 88).

Forslag til lov om ændring af lov om hemmelige patenter.

(Lovforslag nr. L 96).

Forslaget om ændring af patentloven har til formål at skabe hjemmel for Danmarks ratifikation af Den europæiske Patentkonvention og Fællesskabets Patentkonvention. Lovforslag herom har tidligere været fremsat i folketinget den 9. marts 1977 i forbindelse med andre ændringer af patentloven. Jeg kan henvise til Folketingstidende 1976-77, tillæg A, sp. 1297 ff. og folketingets forhandlinger sp. 2716 ff. Forslaget blev ikke færdigbehandlet, inden samlingen sluttede, hvorfor det bortfaldt. Lovforslaget blev genfremsat den 2. december 1977. Jeg kan henvise til Folketingstidende, tillæg A, sp. 1953 ff. og folketingets forhandlinger, sp. 3932. Ved forslagens 2. behandling viste det sig, at der ikke kunne samles $\frac{2}{3}$'s flertal for ratifikation af de to konventioner, hvorfor forslaget ændredes, således at den del af forslaget, som vedrørte disse spørgsmål, udgik.

Jeg genfremsætter forslaget om ratifikation af de to europæiske patentkonventioner, dels fordi jeg anser det for overordentlig vigtigt, at Danmark deltager i det internationale patentsamarbejde og hermed også får del i de rationaliseringsfordele, som samarbejdet vil medføre, dels fordi jeg finder, at Danmark ved at have undertegnet såvel Den europæiske Patentkonvention som Fællesskabets Patentkonvention har påtaget sig en forpligtelse til at søge konventionerne gennemført. Den europæiske Patentkonvention, der er trådt i kraft i oktober 1977, er ratificeret af 11 lande, herunder samtlige EF-lande bortset fra Danmark og Irland. For så vidt angår Fællesskabets Patentkonvention har samtlige EF-lande bortset fra Danmark, Holland og Irland afsluttet parlamentsbehandlingen med henblik på ratifikation af konventionen. Spørgsmålet om Danmarks ratifikation af konventionerne er rejst af såvel administrationsrådet for Den europæiske Patentorganisation som i Interimskomiteén for Fællesskabspatentet, der siden 1976 har arbejdet på forberedelse af konventionens ikrafttræden. Der lægges fra begge sider afgørende vægt

på, at Danmark snarest tilvejebringer den fornødne hjemmel til ratifikation af konventionerne, og der er herunder henvist til, at Danmark har undertegnet konventionerne, og til den forpligtelse, Danmark påtog sig ved EF-Rådets resolution af 15. december 1973, hvori det blev vedtaget, at medlemsstaterne burde deltage i Fællesskabets Patentkonvention.

Jeg vil herefter gerne nævne hovedtrækkene i de to konventioner, der findes som bilag til lovforslaget. Samtidig skal jeg pege på, at dansk rets patentérbarhedsbetingelser ved ændringen af patentloven i 1978 blev bragt i overensstemmelse med bestemmelserne i Den europæiske Patentkonvention og i Fællesskabets Patentkonvention.

For så vidt angår Den europæiske Patentkonvention finder jeg indledningsvis grund til at præcisere, at hovedformålet med konventionen er at simplificere og billiggøre udstedelsen af patenter, hvilket sker gennem en fælles ansøgningsprocedure med henblik på opnåelse af patent i flere lande. Konventionen regulerer således kun det europæiske patent på ansøgningsstadiet, og patentet vil, når det er meddelt, i hvert af de tilsluttede lande få en retsstilling, som om det var meddelt af den nationale patentmyndighed.

Til administration af Den europæiske Patentkonvention er der oprettet en europæisk organisation med hovedsæde i München. Organisationen påbegyndte sit arbejde 1. juni 1978 og er fra den 1. december 1979 blevet åbnet for ansøgninger inden for alle tekniske områder. Ansøgning om europæisk patent indleveres normalt direkte til Den europæiske Patentmyndighed med angivelse af, for hvilke lande der ønskes europæisk patent.

De foreliggende erfaringer fra Den europæiske Patentkonvention synes at vise, at organisationens sagsbehandling hidtil har fungeret godt og smidigt. Oprindeligt påregnedes det, at den europæiske patentorganisation ville nå op på det forventede ansøgningstal på 30.000 ansøgninger pr. år i 1985. Imidlertid tyder de foreliggende statistiske oplysninger på, at ansøgningstallet omkring 1985 vil ligge på 23.000 ansøgninger pr. år, altså noget lavere end oprindeligt antaget.

Som en overbygning på Den europæiske Patentkonvention og til regulering af det europæiske patent efter patentudstedelse har fællesmarkedslandene indgået den såkaldte

[Industriministeren]

at Danmark ratificerer Den europæiske Patentkonvention. Ændringsforslagene skal sikre, at ordningen med hemmelige patenter kan fungere også under en ordning med europæiske patenter, der har virkning for Danmark.

Til slut skal jeg anføre, at der med lovforslaget er lagt op til, at også Danmark kan deltage i et fornuftigt internationalt samarbejde på patentrettens område, hvilket støttes af langt den overvejende del af dansk erhvervsliv, der også har peget på de betydelige rationaliseringsfordele, som Den europæiske Patentkonvention vil indebære for den eksportorienterede del af danske erhvervsvirksomheder, hvad enten der er tale om patentaktive eller patentdefensive virksomheder.

Danmark og dansk erhvervsliv er og må nødvendigvis stå i en intim vekselvirkning med det øvrige Europa – det gælder ikke mindst på det teknologiske område. Der er for mig ikke tvivl om, at dansk deltagelse i det europæiske samarbejde på patentområdet ikke vil hæmme, men snarere fremme den teknologiske og erhvervsmæssige udvikling her i landet, og jeg tror, at det i det lange løb vil være farligt, om vi stiller os uden for dette samarbejde. Min overbevisning herom finder jeg styrket af den omstændighed, at de erhverv, hvis interesser i særlig grad berøres af dette lovforslag, det gælder både industrien og landbruget, over en så bred front, som tilfældet er, har udtalt sig til fordel for dets gennemførelse.

Et andet forhold er, at en forenkling og rationalisering også af den danske patentadministration er meget hårdt tiltrængt. Antallet af indeliggende ansøgninger vokser år for år og svarer efterhånden til 6 års arbejde med den forhåndenværende kapacitet. Alternativet til den rationalisering, som Danmarks deltagelse i det europæiske samarbejde vil betyde, må være en meget væsentlig udbygning af den danske administration på området, et skridt, jeg meget nødt vil tage, dels fordi det vil betyde spild af ressourcer – i form af kvalificerede ingeniører – der kunne nyttiggøres i højere grad ude i erhvervslivet, dels fordi det ikke vil tjene noget fornuftigt formål, tværtimod, at sætte os uden for det europæiske samarbejde på dette område.

Det er derfor mit håb, at patentlovforslaget må blive vedtaget med det fornødne flertal på 5/6 af folketingets medlemmer.

Med hensyn til enkeltheder skal jeg henvisse til lovforslagenes bemærkninger, og jeg tillader mig hermed at anbefale lovforslagene til folketingets velvillige behandling.

Man genoptog derefter behandlingen af dagsordenens punkt 2, der var:

2) Forespørgsel til undervisningsministeren og finansministeren:

Forespørgsel [om nedskæringer på uddannelsesområdet] af Marianne Bentsen-Pedersen (SF) og Steen Folke (VS) m. fl.

(Forespørgsel nr. 15).

Forhandlingen genoptoges.

Forhandling

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Nu har vi fra forskellig side hørt, at der skal spares; det er ligesom blevet et trylleord, at der skal spares, og det er det, det hele bygger på. Der er ikke nogen, der har sat spørgsmålstegn ved, om der skal spares.

I den forbindelse vil jeg gerne drage finansredegørelsen frem. Da jeg ikke regner med, at alle har den i hånden, vil jeg gerne citere nogle tal fra den. Det drejer sig om en tabel, der viser den offentlige sektors finansielle underskud i udvalgte lande udregnet som en procentdel af bruttonationalproduktet. Jeg skal citere tallene fra 1979. Det eneste land, der efter denne tabel har overskud, er USA, og de har et overskud på 0,6 pct. De øvrige lande har underskud med følgende procenter: Vesttyskland 2,9, England 2,9, Frankrig 1,4, Italien 11, Belgien 6, Holland 4,3, Sverige 3,6, Norge 1,0 og Danmark 1,4. Det vil altså sige, at der er to lande, der i denne sammenhæng er bedre stillet end Danmark, og at Frankrig er på lige fod med Danmark.

Det synes jeg viser noget om alvorligheden i det. Jeg mener selvfølgelig også, vi skal tage hensyn til betalingsbalanceunderskuddet og til underskuddet inden for den offentlige sektor, men vi skal også have proportioner i det, når vi foretager så drastiske nedskæringer.

[Marianne Bentsen-Pedersen]

ger, besparelser, på visse områder, som vi gør her. Men det skulle altså være det, der danner baggrund for en såkaldt ansvarlig politik.

Hr. Ole Vig Jensen taler om, at vi vel nok må have det behageligt, og at vi ikke vil tage ansvar for noget. Nej, vi ønsker ikke at tage ansvar for den førte politik, men vi vil meget gerne være med til at tage ansvar i øvrigt. Vi vil gerne tage ansvar for nedskæringer på militærbudgettet i stedet for på uddannelsesbudgettet. Vi vil derimod ikke tage ansvar for at presse lønningerne for de offentligt ansatte ved at forringe dagpengene for derefter at bruge pengene til at lempe formueskatten. Havde det været den omvendte rækkefølge, ville vi meget gerne have været med til at tage et ansvar.

Med andre ord: ville regeringen lave en politik, der gik ind på at fordele sådan, at de stærke skuldre kom til at bære mest, ville vi meget gerne tage et ansvar. Men vi vil ikke tage ansvar for, at man nu reducerer inden for de områder, hvor det er dem, der dårligst har råd til det, der skal betale krisen, og vi vil ikke forringe uddannelsessystemet, da det jo på længere sigt er det, vi skal leve af.

Hr. J. K. Hansen taler også om ansvar og siger, at besparelserne er blevet til efter en vurdering af behovet. Hr. J. K. Hansen siger, at der ikke er brug for lægeuddannede. Jeg mener, at problemet inden for lægeuddannelsen er, at man ikke kan slippe igennem turnusordningen. Jeg mener ikke, at problemet er, at der ikke er brug for flere læger. Vi ved, at lægerne har enormt overtidsarbejde, og vi ved, at der er læger, som både er ansat på hospital og har praksis ved siden af. Jeg tror sagtens, vi kunne bruge flere læger, hvis vi kunne få dem igennem turnusordningen. Jeg mener ikke, det giver udtryk for det reelle behov, når man siger, der ikke er brug for flere læger.

Jeg synes også, det virker underligt, at man i et samfund med miljøproblemer ikke har brug for flere biologer. Er det det virkelige behov, der er taget hensyn til, eller er det ikke snarere sådan, at man ikke prioriterer den slags så højt?

Hr. J. K. Hansen siger endvidere, at man hvert år vurderer, hvor mange pladser der er behov for. Men næste år mangler der 4.000 pladser til de unge, og så nytter det ikke noget, at undervisningsministeren siger, at de

ikke skal have arbejdsløshedsunderstøttelse, for når der mangler 4.000 pladser, må der være 4.000, der ikke er plads til, og hvad skal de så leve af?

Endelig sagde hr. J. K. Hansen, at når man afskediger folk, vil man gøre det så rimeligt som muligt. Ja men hvad betyder det, at man vil gøre det så rimeligt som muligt? Er det store forbedringer i dagpengesatserne, vi skal forvente? Det ville i hvert fald være nye toner; foreløbig har man gjort det modsatte.

Fru Eva Møller talte meget om langtidsplanlægning og om pædagogiske overvejelser, og i det, fru Eva Møller sagde på disse områder, er jeg ganske enig. Jeg mener ikke, der her er tale om langtidsplanlægning, specielt ikke når man ser på det forlig, der er blevet til inden for de sidste dage, og jeg mener heller ikke, der er taget pædagogiske overvejelser ind – i givet fald vil jeg gerne vide hvilke.

Hr. Alfred Hansen stillede nogle direkte spørgsmål til SF angående folkeskoleforliget og forsorgens udlægning. Når vi undlod at stemme til forsorgens udlægning, var det naturligvis ikke, fordi vi ikke mener, at der skal integreres børn fra forsorgen i folkeskolen eller i andre institutioner, men fordi vi er bange for, at der ikke bliver stillet de nødvendige midler til rådighed.

Jeg vil videre sige til hr. Alfred Hansen, at vi flere gange har drøftet, om det folkeskoleforlig, der er indgået, bliver overholdt i den ånd, det er skrevet, og det mener vi ikke det altid bliver. Men dette her gør det i hvert fald ikke lettere for os at være med i det forlig, netop fordi vi mener, det er de praktiske uddannelser, der nu kommer i klemme.

Finansministeren beder os anskue tingene over en længere periode og siger, at vi på længere sigt må få nogle folk i arbejde, fordi der så igen bliver råd til uddannelser. Deroverfor vil jeg gerne spørge, om man tror på, at den depression, vi har i 1980'erne, på et eller andet tidspunkt i 1990'erne bliver afløst af de samme tilstande som i de glade 1960'ere. Sidder man og venter på, at hjulene skal i gang igen, så vi igen får det, ligesom vi havde det i 1960'erne? Må man ikke hellere indstille sig på, at vi har den situation, vi har, at vi har arbejdsløshed, at vi har et problem med at få de unge ind i uddannelsessystemet eller ind på arbejdsmarkedet, og at vi

[Marianne Bentsen-Pedersen]

derfor, når vi ikke har pladserne til dem, på en eller anden måde må sørge for, at vi i hvert fald ikke skærer ned dér, hvor de for øjeblikket befinder sig?

Der bliver også sagt noget om, at den offentlige sektor ikke må vokse i kriseår. Jeg mener, det er billigt at uddanne folk, når man har arbejdsløshed, netop fordi de ikke bliver taget ud af produktionen, og fordi de ellers skulle have arbejdsløshedsunderstøttelse.

J. K. Hansen (S):

Jeg skal ikke forlænge denne debat ret meget længere. Jeg har kun et par enkelte bemærkninger til hr. Alfred Hansen. I socialdemokratiet ønsker vi, at alle unge, der forlader grundskolen, glider ind i en fortsat uddannelse, i en ungdomsuddannelse. Vi ønsker også, at alle unge, der lader sig videreuddanne, har mulighed for beskæftigelse efter endt uddannelse; det er derfor, vi taler om totaldimensionering og om adgangsbe-grænsning på særlig truede områder.

Dernæst er der beskæftigelsen. Ja, af to onder må vi altså vælge det, der gør mindst ondt, nemlig de personalereduktioner, der vil være nødvendige, når vi skal sætte ind med sådanne begrænsninger, fremfor at vi om føje år har flere tusinde færdiguddannede, der ikke kan få uddannelse.

Hvad angår dé fremsatte dagsordensfor-slag, vil vi naturligvis stemme imod hr. Steen Folkes forslag om, at folketinget tager afstand fra de af regeringen foreslåede nedskæ-ringer i uddannelsessektoren.

Hvad angår hr. Alfred Hansens dagsor-densforslag mener jeg, at hr. Alfred Hansen ligesom er kommet en lille smule bagefter med sin dagsorden. Måske husker hr. Alfred Hansen, at et flertal i folketinget i juni måned vedtog en folketingsbeslutning om ungdomsuddannelserne, som hr. Alfred Hansens parti, så vidt jeg husker, stemte imod. I den-ne folketingsbeslutning opfordrede man rege-ringen til ved de fornødne initiativer at sikre, at der kan garanteres samtlige unge et tilbud om en ungdomsuddannelse, ungdomsuddan-nelser, hvori indgår en lang række kompe-tencer: kompetence i faglig retning og kompe-tence i studieforberedende retning. Hr. Alfred Hansen er altså med sin dagsorden faktisk kommet et halvt år for sent, og jeg betragter hr. Alfred Hansens forslag om mo-

tiveret dagsorden som en sammenskrivning af dette forslag. Vi kan naturligvis glæde os over, at hr. Alfred Hansen nu er kommet på andre tanker vedrørende denne folketingsbe-slutning, men da en god gerning aldrig kan gøres for mange gange, skal jeg på vegne af socialdemokratiet, det radikale venstre, kri-steligt folkeparti og CD meddele, at vi kan stemme for hr. Alfred Hansens dagsordens-for-slag. Jeg skal dog tilføje, at vi egentlig lige så godt kunne stemme om en dagsorden, der sagde, at solen skinner hver dag, undtagen når det er gråvejrr.

Bertel Haarder (V):

I Middagsradioavisen blev det refereret, at jeg skulle have sat mig imod deltidsstillinger og kombinationsstillinger, og da jeg kan have udtalt mig uklart, vil jeg derfor gerne her understrege, at jeg gik varmt ind for, at der blev skabt adgang til deltidsstillinger og kombinationsstillinger, for at nogle forskere kunne gå ned i arbejdstid på deres institut og derved skaffe plads for stipendiater og unge talenter. Den opfordring vil jeg gerne gentage. Hvis forskerne opfører sig normalt, således at 18 pct. af dem ligesom af den øvrige befolkning nedtrapper deres arbejdstid, ville der blive mange, mange millioner kroner til-overs til fornyelse inden for forskningen. Det er jo organisationerne, der har forhindret det; og jeg vil derfor bede undervisningsmi-nisteren og finansministeren ved denne over-enskomstfornyelse gøre noget ved denne gamle sag.

Jeg forstod ikke rigtig fru Mimi Jakobsens tale, for for det første påpegede jeg, hvorfor ministeren havde fået brug for disse mægtige besparelser, på trods af at hun jo alt i alt slet ikke sparer – tværtimod sker der alt i alt en betydelig forøgelse af budgetterne og ansæt-telserne – og jeg påpegede, at hun selv er skyld i disse vækstmekanismer i sit ministeri-um. På trods af dette gav jeg ministeren min klare støtte på venstres vegne til alle bespa-relser, så dér må jeg sige med Kingo: »Min sjæl, hvad vil du mere«. Det er højskolesang-bogens 13. udgave, nr. 9, sidste vers.

Så vil jeg sige til hr. Alfred Hansen, at vi er enige på ét punkt, nemlig med hensyn til behovet for langtidsbudgetter, og jeg vil bede hr. Alfred Hansen tage sagen op i sin grup-pe, for hvis retsforbundet går ind for det

[Bertel Haarder]

princip, er der, så vidt jeg kan se, flertal for det i Folketinget. Jeg vil bede ham tale med hr. Flygaard om det, for han har nemlig offentligt udtalt sig imod det. Hvis man i retsforbundet bliver enige om denne sag, tror jeg virkelig, vi er et betydelig stykke længere, og så er det vel i virkeligheden den eneste begivenhed, der er sket her i dag.

Angående folkeskolen må jeg minde hr. Alfred Hansen om, at der er fulgt penge med skolereformen. Folkeskolen ligger 1 mia kr. over de ministerielle vejledende normer, og om 3 år ligger folkeskolen 2 mia kr. over de ministerielle vejledende normer. Når man tænker på det, er regeringens sparemål for folkeskolen jo uægtelig ikke særlig imponerende og i hvert fald ikke særlig afskrækkende.

Med den tilslutning, hr. Alfred Hansen i dag har givet til VS' dagsordensforslag, som fejer det hele til side, har retsforbundet jo fuldbyrdet sin udvikling fra et ansvarligt liberalt spareparti til et ryggsløst stemmefiskerparti, i hvert fald på uddannelsesområdet. Men i denne sag som i så mange andre vil vi gengælde ondt med godt og stemme for retsforbundets dagsordensforslag. Der kunne dog nøjagtig lige så godt stå det, som hr. J. K. Hansen siger, og for min skyld kunne der også have stået, at hr. Alfred Hansen er et snakkehoved, det ville vi også have stemt for. Sådan er der så meget, man kan vedtage i forbindelse med en Folketingsdebat.

(Kort bemærkning).

Mimi Jakobsen (CD):

Bare ganske kort til opklaring for hr. Bertel Haarder, så vi er enige om, hvem der kritiserer hvem for hvad. Det, jeg kritiserede hr. Bertel Haarders tale for, var, at venstre efterlyste langtidsperspektivet i dette her, og så tillod jeg mig at sige, at hvis vi havde haft venstre med i forliget, kunne det være, man havde fået disse mere perspektivrige besparelser, og det ville have glædet os alle. Det var desværre ikke tilfældet, og derfor må man tage til takke med de kortsigtede besparelser, vi har lavet. Vi glæder os til at se venstre med i arbejdet næste gang.

Eva Møller (KF):

Heller ikke jeg skal forlænge debatten meget; jeg har bare lige et par enkelte bemærkninger.

Jeg vil begynde med at sige til både fru Ebba Strange og fru Marianne Bentsen-Pedersen, at vores enighed på det uddannelsespolitiske område nok ikke rækker så langt. Jeg lagde også mærke til, at man sagde, det var i al væsentlighed med hensyn til ønsker om planlægning og deltidslærere. Jeg skal specielt med hensyn til deltidslærere sige, at det beroligede mig meget, at ministeren ikke ville fjerne dem fuldstændig, for vi har fra en række uddannelsesinstitutioner hørt, at der ikke bliver plads til flere deltidslærere. Jeg ønskede med mit første indlæg blot at tilkendegive, at antallet af deltidslærere vel ikke burde nedskæres meget mere end det, man i øvrigt nedskar på lærersiden.

Finansministeren og undervisningsministeren mente ikke, der var en linje i det, vi gjorde i det konservative folkeparti. Det mener vi selvfølgelig der er. Vi har ganske rigtigt fremsat forslag om yderligere besparelser på uddannelsesområdet, som skal træde i kraft fra den 1. januar, men det hænger sammen med den måde, man udarbejder og behandler finanslovsforslag på; vi har ikke rigtig nogen mulighed for at have langtidspanlægning på finanslovsområdet, som vi har ønsket længe. Det kunne lyde til, at vi nu får mulighed for at få det, og så kunne vi lave forslagene på lang sigt. Hvis vi havde møttet dem ud i ørebesparelser, som ministeren har gjort, havde vi jo begået netop den fejl, som jeg klandrede ministeren for, nemlig at vi var kommet med nogle besparelsesforslag uden først at have forhandlet med de rette myndigheder. Vi kan jo ikke som oppositionsparti begynde at kalde myndighederne og ledelserne for uddannelsesinstitutionerne ind og spørge dem om, hvordan de vil spare; det er en chance, som kun regeringen har.

Halvgaard (FP):

Jeg skal heller ikke forlænge debatten yderligere, men blot meddele, at fremskridtspartiet ikke kan stemme for det af hr. Steen Folke fremsatte dagsordensforslag, men derimod for hr. Alfred Hansens.

Ebba Strange (SF):

[Ebba Strange]

Jeg skal også for en sikkerheds skyld starte med at sige, at også socialistisk folkeparti kan stemme for hr. Alfred Hansens dagsordensforslag, ligesom vi i sin tid stemte for beslutningsforslaget om ungdomsuddannelserne, hvad hr. Alfred Hansen ikke gjorde. Men det er jo ikke lige præcis det, hr. Alfred Hansen foreslår i sin dagsorden, som denne debat først og fremmest drejer sig om.

Derefter vil jeg vende mig til finansministeren. Nu kan det godt være, han er gået, men så må han jo læse fortrykket, eller også kan nogen referere det for ham. Det var helt tydeligt, at finansministeren syntes, det var lidt af en uskik, at vi pillede en enkelt del ud af et finanslovsforslag, som finansministeren ønskede skulle ses i sin helhed, og han ligesom kritiserede, at vi nu brugte sådan en skøn fredag eftermiddag til at diskutere det uden at se det i sin helhed. Jeg må tage finansministerens indlæg som en begrundelse for, at jeg ikke kunne få svar på mit spørgsmål om, hvor meget præcis dette område ville betyde for betalingsbalancen og for arbejdsløsheden. Det kan jeg altså ikke få, og det er beklageligt, for jeg har heller ikke selv kunnet regne det ud; jeg tænkte, at det kunne finansministeren nok svare på.

Men når vi alligevel har fundet det nødvendigt at tage denne enkelte sektor ud, hænger det selvfølgelig sammen med et grundlæggende politisk syn på, hvad det er, vi skal satse på ikke bare i det næste par år, men også i de næste 10 og 15 år. I socialistisk folkeparti anser vi altså uddannelsessektoren for at være noget kolossalt grundlæggende, også når det drejer sig om, hvordan vi skal indrette vores samfund fremover. Derfor synes vi, at disse nedskæringer virker forringende på den pædagogiske kvalitet af det arbejde, der bliver gjort rundt omkring på vores læreanstalter, universiteter og uddannelsesinstitutioner.

Jeg kan være enig med finansministeren i, at hvis vi ser samlet på de offentlige budgetter, er der måske ikke tale om nedskæringer, men om begrænsede stigninger. Men når vi ser lige præcis på det, vi diskuterer i dag, er der tale om nedskæringer, og det kan finansministeren se på alle de oversigter, han selv har givet os, og han har også kunnet høre både af undervisningsministeren og den socialdemokratiske ordførers indlæg, at dette her ikke er noget med at begrænse stigningstak-

ten, men virkelig er noget med at skære væk. Det er det, vi gerne har villet have frem i denne debat, for så må vi jo fortsætte den politiske debat om, hvad det er, der skal skæres væk, og hvad det er, der skal bevares, også i den offentlige sektor.

Jeg kan heller ikke være enig med hr. Ole Vig Jensen, og jeg tror, også fru Marianne Bentsen-Pedersen kommenterede det, i deres påstand om den katastrofale vækst i de offentlige udgifter. Selvfølgelig er det en prioritering, hvor stor vi vil have den offentlige sektor skal være, og hvor stor vi vil have den private sektor skal være. Men det kan vi fortsætte drøftelsen af under finanslovdebatten.

Jeg er selvfølgelig glad for, at undervisningsministeren er i gang med at genforhandle både med Danmarks lærerhøjskole og andre institutioner. Det minder mig lidt om et par andre lovgivningsområder, vi har beskæftiget os med de sidste par dage herinde, dels formuebeskatningsloven fra december, som nu er blevet lempet, og dels arbejdsløshedsdagpengeloven fra december, som nu er blevet lidt lempet. Altså først giver man nogle hug, og så lemper man lidt på det; så synes man, man har gjort noget godt. Det er stadig væk skidt, det, der bliver tilbage; det er det vigtigt at få sagt, inden jeg slutter mit indlæg, selv om jeg takker ministeren.

Jeg er selvfølgelig ikke enig i, at disse ting ikke får pædagogiske konsekvenser. Men jeg må altså forstå ministerens svar i dag sådan, at det, at man fjerner vikarportionerne, betyder, at man skal udbyde deltidskurser i stedet for fuldtidskurser. Det er det, der ligger i ministerens tanke med bortskæringen af vikarportioner; sådan må jeg forstå svaret. Jeg håber, jeg har ret.

Med hensyn til hr. Alfred Hansens indlæg om folkeskolen kan jeg ikke knytte ret meget nyt til det, fru Marianne Bentsen-Pedersen sagde. Jeg synes ikke, det er en folkeskoledbat, vi har i dag, men selvfølgelig vil vi da også fra socialistisk folkepartis side følge, hvad der måtte ske inden for folkeskolen. Men ministeren har ret i, at det i meget høj grad er kommunerne, der er medbestemmede for folkeskolens kvalitet, og det, der er sagen, er jo ikke kun, at kommunerne ønsker at spare, men også at de får pålæg herindefra om at spare. Det giver også en situation,

[Ebba Strange]

hvor der nok vil ske nedskæringer på folkeskolens område.

Steen Folke (VS):

Jeg synes ikke, ministeren kan være bekendt så hurtigt at fratage mig min illusion om, at hun i virkeligheden er en spøgefugl; men det må vi jo altså så leve med; det var åbenbart en avisand.

Ministeren var inde på spørgsmålet om fritidsundervisningen, og i den forbindelse citerede hun, så vidt jeg forstod, et eller andet fra et internt papir, hun havde opsnappet fra nogle fritidsundervisere, eller hvad det var. Jeg må sige, at jeg er højst forbløffet over den fremgangsmåde. Jeg er sikker på, at hvis der havde siddet en mere vågen formand i formandsstolen, var der blevet grebet ind, og det var blevet påtalt. Der var ikke antydning af angivelse af, hvor det, der blev citeret, stammede fra, og det synes jeg nok havde været på sin plads.

Hvad angår selve problemet, blev der nævnt dette med en ret høj timeløn; det er det, man ligesom vil rive de folk i hovedet. Men i den timeløn er, som ministeren udmærket ved, også indregnet forberedelsestid, der er indregnet nogle meget ubekvemme arbejdstider, og der er hele spørgsmålet om, at disse folk ikke er fast ansatte, ikke har pension, ikke har de feriegodtgørelsesordninger, som fastansatte har, osv. osv. Derfor siger et højt timebeløb i sig selv ikke noget om deres reelle lønvilkår, og det ville jeg egentlig tro ministeren udmærket er klar over.

I øvrigt synes jeg, det mest beklagelige ved den fremgangsmåde, man har anvendt her, er, at man end ikke har forhandlet med disse folk; man har ikke, som normalt er, optaget forhandlinger om ting, som rettelig hørte hjemme under overenskomstaftaler; der er jo fagforeninger på dette område.

I øvrigt er det ikke rigtigt, som ministeren gerne vil foregive, at det stort set alle sammen er mennesker, der har det som et bijob. Der er mange – jeg skal ikke kunne sige, om det er 1.500 eller 2.000 – som har det som deres vigtigste arbejde at undervise under denne lovgivning. Det er altså ganske mange, for hvem dette er et hovederhverv.

Jeg fik ikke noget svar af ministeren på mit spørgsmål om Danmarks lærerhøjskoles provinsafdelinger. Det har ministeren ikke

kommenteret. Jeg synes, det ville være godt at få en kommentar fra ministeren. Er det ikke et problem, at de nedskæringer så ensidigt eller alvorligt rammer netop provinsafdelingerne?

Jeg vil også gerne stille et detailspørgsmål angående videreuddannelse af socialrådgivere. Hvilke planer er der om årskursus på de sociale højskoler fra 1. januar 1982?

Så vil jeg sige et par ting om den argumentation, som både undervisningsministeren og finansministeren kørte frem med. Undervisningsministeren sagde, at denne 4 mill. kr.s nedskæring, der kun blev til en 1 mill. kr.s nettobesparelse, ikke i sig selv sagde noget. På længere sigt var der tale om betydelig større nedskæringer. Jeg ved godt, at der på seminariernes område bliver tale om større nedskæringer, men så må der da også blive tale om større modregninger på forskellig måde, så jeg kan egentlig ikke se, at det er noget afgørende argument.

Endelig til finansministeren. Finansministeren sagde, at VS' filosofi ikke egner sig for denne verden. Produktion og samhandel er en forudsætning for vores levestandard. Ja vel, hr. finansminister, det er i virkeligheden noget, som gamle Karl Marx skrev noget om; jeg ved ikke, hvor meget finansministeren har læst af ham. Men det er ikke nyt for os, at det materielle grundlag for samfundet skal fremskaffes, men ingen siger, at det skal ske på den måde, det foregår på i dag. Det sløseri med ressourcer, som er indbygget i kapitalismen, med import af biler, der forbruger masser af benzin osv., er ikke nogen naturlov, det er et politisk valg, at man lader det foregå på den måde.

Jeg pegede i mit indlæg på, at hvis man ønskede midler til den offentlige sektor til forskellige rimelige formål, f. eks. uddannelsesmæssige, sociale formål, var der andre muligheder end at hente dem på andre dele af uddannelsessystemet. Der var f. eks., mulighed for at ekspopriere DUC-koncessionen i Nordsøen. Hvorfor kommenterede finansministeren ikke det? Er det også noget, der ikke egner sig for denne verden? Er det det, der er meningen, for så ville det være rart at høre det fra talerstolen. Jeg ved godt, at socialdemokratiet ikke er meget for at gå ind i den problematik, men vi vil gerne være med til at anvise nogle steder, hvor man også kan hente nogle statslige indtægter. Vi siger ikke

[Steen Folke]

bare: pung ud, pung ud med flere og flere penge i den statslige sektor.

Jeg anførte også i mit første indlæg, at man kunne beskatte spekulationsgevinster og kapitalgevinster, jord og fast ejendom. Der kan altså hentes penge ind på en rimelig måde andetsteds, man kunne f. eks. lade være med at bygge Farøbroer.

Må vi få en seriøs argumentation fra finansministerens side i stedet for postulatet om, at vores argumenter ikke er af denne verden, og at vi bare vil poste udgifter ud.

Formanden:

Jeg kan se på flere af tilhørerne, at det kniber ganske overordentligt at høre, fordi der er så meget uro i salen. Der findes jo ikke i forretningsordenen en bestemmelse, der siger, at man kan lade salen rydde, hvis ikke der er ro og orden, som der findes vedrørende tilhørerpladserne. Jeg synes, man skulle tage det hensyn, at de, der har vovet sig herind for at høre noget, også får en lille chance derfor.

Alfred Hansen (DR):

Jeg har forstået på ministerens svar, at aktivitetsniveauet på Danmarks lærerhøjskole efter finansåret 1981 kun vil være ca. 10 pct. lavere end aktivitetsniveauet i 1979-80. Det kan man stadig væk undre sig over, for ministeren svarede ikke på det spørgsmål, jeg har stillet om, hvilken sikkerhed ministeren havde for at kunne leve op til det.

Det er en kendt sag, at det forlig, der er indgået mellem regeringen, socialdemokratiet, og tre andre partier, kun gælder til udgangen af 1981, og så kunne man næsten få indtryk af, at det var forligspartiernes skyld, at disse nedskæringer har fundet sted, at regeringen har været nødt til at imødekomme de tre mindre partiers ønske om besparelser på uddannelsesområdet. Det vil jeg dog ikke umiddelbart give dem hovedskylden for, men man kunne få den tanke, når ministeren siger, at det kun er i 1981.

Jeg vil gøre opmærksom på, at de kurser, som Danmarks lærerhøjskole tilbyder pr. 1. september 1981, for langt de fleste kursers vedkommende strækker sig over hele skoleåret 1981-1982, og derfor har jeg svært ved at se, at man allerede fra begyndelsen af 1982 vil have nogenlunde normaliserede forhold

på videreuddannelsesområdet for lærerne. Jeg vil stadig væk efterlyse, hvorfra ministeren har sin sikkerhed med hensyn til at give disse uddannelsesmuligheder.

Det blev i går ifølge dagbladene besluttet på Danmarks Lærerforenings kongres, at Danmarks Lærerforening vil kræve en omlægning af tjenestetiden fra den 1. august 1981. Jeg vil derfor spørge ministeren, som jo har foretaget beregninger over behovet for antallet af lærere i folkeskolen – det er det, der ligger til grund for besparelserne på seminarieområdet – om ministerens udregninger for behovet i de kommende år i den danske folkeskole er baseret på en sådan tjenestetidsomlægning, som Danmarks Lærerforening åbenbart vil stille krav om.

Ministeren burde have ansat nogle ekstra lærere til at undervise i de 200 undervisningsdage, som vi har haft i en del år. Men nu har ministeren bebudet et lovforslag, som går ud på at forkorte undervisningsåret med 2 dage. Det havde været mere relevant, om man havde fastholdt undervisningsdagens antal til 200 og så ansat nogle flere lærere til at forestå denne undervisning.

Hr. J. K. Hansen konstaterede, at retsforbundet stemte imod beslutningsforslaget om uddannelsesstilbud til unge. Denne konstatering er rigtig, og det fremgår ganske klart af betænkningen, hvorfor vi gjorde det. Vi stillede en række ændringsforslag, og et meget væsentligt ændringsforslag gik ud på, at ministeren ved de fornødne lovinitiativer skulle sikre, at man fik et uddannelsesstilbud til de 16-19-årige, hvorimod forslaget gik ud på, at ministeren ved de fornødne initiativer skulle sikre det.

Det er ikke udtryk for mistillid til den nuværende minister og heller ikke til kommende ministre, selv om vi har bitre erfaringer for, at administrationen får meget vide beføjelser med hensyn til at afstikke nye undervisningsretningslinjer. Det, vi ville sikre os, var – og det skal ministeren få bevis for, når ministeren kommer med nogle lovforslag – at vi fik tilfredsstillet vort ønske om et virkeligt uddannelsesstilbud. Så vil vi også stemme for disse lovforslag. Vi ønsker bare, at det er folketinget, der skal vedtage det, og at man ikke klarer disse problemer administrativt.

Hr. Bertel Haarder forsøgte at forsvare folkeskolelovens intentioner og mente, de var indfriet, og han henviste til de bevillinger,

[Alfred Hansen]

der rent faktisk er givet. Det var meget sjovt og interessant at sammenligne det, SF sagde om folkeskoleloven, og det, der ikke rigtig var indfriet efter SFs ønske, og så hr. Bertel Haarders udtalelse.

Hr. Bertel Haarder sagde, at retsforbundet har fjernet sig fra at være et ansvarligt liberalt parti. Vi er i allerhøjeste grad et liberalt parti, og derfor ønsker vi, at alle skal have den uddannelse, som den enkelte har evner for, lyst til og interesse i at få – modsat hr. Bertel Haarder, som ifølge sit første indlæg faktisk tog afstand fra, at alle skulle have en faglig uddannelse eller en kvalificeret uddannelse. Det var essensen af det, hr. Bertel Haarder sagde. Det er også bekendt, at hr. Bertel Haarder har disse synspunkter vedrørende adgangsbegrænsning, som han ønsker endnu mere restriktiv end den, regeringen har lagt op til.

Jeg erindrer, at hr. Bertel Haarder, som jo gerne vil slå sig for brystet og være talsmand for en sparepolitik her i folketinget, stillede forslag om 300 mill. kr. mere – mener jeg det var; det var i hvert fald hr. Bertel Haarders parti, der gjorde det – til landbruget. Regeringen tilbød, jeg tror, det var 400 mill. kr., og hr. Bertel Haarder ønskede 700 mill. kr., så det dér med at være et snakkehoved...! Havde jeg nu været en fræk skoledreng, ville jeg have sagt: det kan du selv være! Men man kunne jo også tale om et vrøvlhoved måske. Hr. Bertel Haarder gør jo også opmærksom på sin egen eksistens, og det synes jeg er fuldt legalt.

Jeg siger tak for tilslutningen til dagsordenen. Det lægger vi meget vægt på. Den fylder ikke meget i ord, men i indhold betyder det rent faktisk, at man fremover fjerner adgangsbegrænsningen. Jeg synes, det er vigtigt at få det konstateret her i dag.

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Fru Marianne Bentsen-Pedersen sagde i sit andet indlæg, at der til sommer, når de store studenterkuld melder sig – de største studenterkuld, vi endnu vil have set i dette land – vil mangle 4.000 uddannelsespladser. Dette tal er ikke korrekt. Det er rigtigt, at vi for første gang kommer i en situation – målt med de uddannelsespladser, vi har i dag – hvor der ikke vil være tilstrækkeligt med uddannelsespladser til de store studenterkuld.

Det drejer sig om 2.800 uddannelsespladser, og det var det, jeg berørte i mit første indlæg. Det spørgsmål arbejdes der med. Jeg har allerede nævnt en række områder, hvor der både er brug for og mulighed for udvidelser, og det vil der blive arbejdet med i de kommende måneder. Målet er selvfølgelig, at der er uddannelsespladser nok til de kuld, der melder sig.

Fru Eva Møller talte om, at disse besparelser var foretaget uden forhandling med rette myndigheder. Jeg ved ikke, om fru Eva Møller var med uddannelsesudvalget, da vi i september var på bl. a. Odense universitet. Hvis fru Eva Møller var det, havde hun også hørt, at rektor dér med sit lærerkollegium bag sig meget indstændigt bad om så hurtigt som muligt at få i det mindste en antydning af, hvorledes besparelserne ville blive udmøntet, og det var det, der skete i det brev af, så vidt jeg husker, 17. oktober 1980, som undervisningsministeriet udsendte til institutionerne, og som var, hvad vi teknisk kalder en foreløbig udmelding af besparelserne. Når det var en foreløbig udmelding, var det netop, for at institutionerne skulle have lejlighed til at reagere på det, til at komme med andre forslag og med korrektioner, som kunne drøftes med ministeriet. Disse drøftelser er da også resulteret i justeringer for flere af institutionernes vedkommende.

Fru Ebba Strange sagde, at det, der foregik her, ikke var noget, der havde at gøre med at begrænse stigningstakten, men at det direkte var noget, der skulle skæres væk. For at den bemærkning ikke skal stå uimodsagt, vil jeg gentage, at hvis man ser det samlet for undervisningsministeriets område, er der ikke tale om at skære væk. Der er tale om at omprioritere og om direkte at tilføre ekstra midler. Jeg har allerede én gang i dag nævnt, at for 1981 sparer vi på de områder, vi debatterer i dag, 150 mill. kr., men der tilføres 300 mill. kr. til de erhvervsfaglige uddannelser, altså det dobbelte beløb. Og jeg har også nævnt, at vi i årene 1979 og 1980 har tilført 450 mill. kr.

Jeg var ked af at skulle skuffe hr. Steen Folke og fratage ham hans illusioner. Jeg tror også, jeg gav en uforbeholden undskyldning for, at jeg var nødt til at gøre det, men jeg havde altså ikke taget imod den pågældende ugle.

[Undervisningsministeren]

Hvad angår kildeangivelsen, er det rigtigt, at der ikke var nogen. Men så vidt jeg kan læse forretningsordenen for dette høje hus, så er der dog vel ikke forbud mod at fortælle om, hvad man har læst.

Formanden:

Jo, uden kildeangivelse er der.

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Undskyld, hr. formand! Så skal det aldrig ske mere.

Hr. Steen Folke spurgte om videreuddannelsen for de sociale højskoler. Jeg vil gerne sige: det er rigtigt, at der foregår en stærk begrænsning eller nedskæring i efteråret 1981, men for 1982 har vi en mulighed for at omlægge virksomheden.

Fuldtidskurser har jeg været inde på for. Fuldtidskurser af et års varighed med fuld vikardækning er en meget kostbar uddannelsesform, der vel at mærke kun kommer meget få personer til gode, og jeg ønsker derfor i det mindste at få undersøgt mulighederne for med de samme penge at give flere socialrådgivere mulighed for at få en efteruddannelse. Det kan f. eks. ske, hvis vi deler op i kortere kurser eller i deltidskurser, og så får vi også mulighed for at decentralisere denne uddannelse, som jo hidtil kun har fundet sted i København og Århus, hvilket der har været megen kritik af. Derfor agter jeg at bede det særlige udvalg, der beskæftiger sig med socialrådgivernes efter- og videreuddannelse, om at se på nogle af disse muligheder.

Med hensyn til Danmarks lærerhøjskole og provinsafdelingerne er det rigtigt, at provinsafdelingerne vil blive berørt i efteråret 1981. Jeg har også redegjort for hvorfor: på grund af, at vi ikke kan pille i det væsentlige ved de planlagte forårskurser. Men dette vil være et fænomen for efteråret 1981. For 1982 vil situationen være således, som jeg har skitseret det et par gange.

Hr. Steen Folke sagde nogle ting om anciennitetstillæggene, som jeg i hvert fald hørte, som om han ville antyde, at dette var overenskomststof. For at det ikke skal stå og hænge i luften, at vi har brudt overenskomsterne, vil jeg bare gøre opmærksom på, at det er ikke overenskomststof.

Hr. Alfred Hansen spurgte, om jeg i disse vurderinger, behovsvurderinger og prognoser

for lærerforbruget i de kommende år, havde inkluderet en omlægning af tjenestetiden, således som bl. a. Danmarks Lærerforening krævede det på deres kongres i går fra 1. august næste år.

Her vil jeg citere, hvad jeg sagde ved åbningen af Danmarks Lærerforenings kongres i tirsdags, hvor jeg – tror jeg – som eneste emne i min tale havde netop tjenestetidsomlægningsproblemet. Jeg gjorde opmærksom på, at der ikke var mulighed for tilførsel af yderligere ressourcer til at finansiere en tjenestetidsomlægning, men at jeg var meget villig til og meget åben over for at se på en tjenestetidsomlægning inden for de bestående ressourcer og på baggrund af den undersøgelse, der er foregået i et udvalg, hvori Danmarks Lærerforening også har siddet.

(Kort bemærkning).

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Det er ikke altid let at få tallene præcist frem. Der står i den redegørelse, vi har fået fra undervisningsministeriet, at pladserne i 1980 har været 20.750, og at man regner med studenterkuld på mellem 22.500 og 24.000. Hvor tallet præcis kommer til at ligge, kan det selvfølgelig være svært at sige for os.

Det, det imidlertid drejer sig om, er, at jeg gerne vil have en garanti fra undervisningsministeren om, at ingen unge bliver afskåret fra muligheden for at få en uddannelse i 1981. Det skal også siges med baggrund i, at undervisningsministeren vil have flere ingeniøruddannelser, erhvervsøkonomiske uddannelser, socialpædagogiske uddannelser, men bliver der et tilbud til alle unge om at få en uddannelse i 1981?

(Kort bemærkning).

J. K. Hansen (S):

Jeg er nødt til at sige til hr. Alfred Hansen – og jeg beder hr. Alfred Hansen høre efter – at det, jeg sagde for et øjeblik siden, var, at vi, socialdemokratiet, det radikale venstre, kristeligt folkeparti og centrum-demokraterne, stemte for hr. Alfred Hansens dagsorden, og vi stemmer efter dagsordenens ordlyd og ikke efter det, hr. Alfred Hansen lægger i denne dagsorden. Så kan det vist ikke siges tydeligere. Vi betragter hr. Alfred Hansens dagsorden som et sammendrag af det, der

[J. K. Hansen]

står i folketingsbeslutningen om ungdomsudannelserne af 4. juni 1980.

(Kort bemærkning).

Ebba Strange (SF):

Kun for ikke at blive opfattet som tungnem vil jeg sige til undervisningsministeren og finansministeren: jeg er godt klar over, at der ikke sker en samlet nedskæring på undervisningsministeriets budget, at der sker en omfordeling, at der er foretaget en prioritering, og at der alt i alt sker en forhøjelse af udgifterne til uddannelserne.

På de områder, som vi har rejst forespørgselsdebat om i dag, sker der nedskæringer. På Danmarks lærerhøjskole, på de videregående uddannelser, på seminarierne, på studenterkurserne. Så tror jeg nok, det er helt klart.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Jeg ved ikke helt præcist, hvordan jeg fik udtrykt mig om lærerne ved fritidsundervisningen, men jeg vil i hvert fald gerne tydeliggøre det. Jeg anklager ikke ministeren for, at man har overtrådt nogle bestemmelser eller regler. Jeg er godt klar over, at det, man har gjort, kan man gøre. Det, jeg mener, er, at det burde være forhandlingsstof i forhold til f.eks. DAUF, der organiserer lærere inden for dette område, og jeg er vidende om, at man fra DAUFs side har henvendt sig og bedt om en forhandling om det. Jeg mener, det er urimeligt, selv om man har lovgrundlag til at gøre det, fuldstændig ensidigt med et pennestrøg at lave disse drastiske nedskæringer i de læreres lønvilkår, som man har gennemført. Det er essensen i det, jeg gerne ville have frem, og jeg vil altså opfordre til, at man i stedet for gennemførte en forhandling med de pågældende om de problemer, der måtte være.

I øvrigt vil jeg spørge, om ikke der er et problem i, at de ændringer, man gennemfører, skal gennemføres ved en lovændring. Den lovændring er under forberedelse; men hvis denne lovændring ikke bliver gennemført inden finansloven, hvordan forholder det sig egentlig så med de nedskæringer, der bliver indbygget i en finanslov, som bliver vedtaget, inden der er ændret i den fritidsun-

dervisningslov på en måde, som er udgangspunkt for de nedskæringer, der er vedtaget i finansloven? Er dér ikke et formelt problem?

(Kort bemærkning).

Alfred Hansen (DR):

Beslutningsforslaget, som hr. J. K. Hansen tidligere har talt om, drejede sig om uddannelsesstilbud til unge mellem 16 og 19 år. Den dagsorden, som skal til afstemning om lidt, omfatter alle unge, og jeg betragter også unge over 19 år som hørende til den gruppe, som skal sikres en kompetencegivende uddannelse. Jeg er selvfølgelig helt enig med hr. J. K. Hansen i, at de 16-19-årige skal sikres en sådan uddannelse. Jeg ønsker bare også, det skal gælde op til de 25-årige. Det er sådan, at en tredjedel, ca. 60.000, af alle arbejdsløse her i landet i øjeblikket er de unge, og dér definerer man de unge som værende dem op til 25 år.

Undervisningsministeren (Dorte Bennedsen):

Fru Ebba Strange siger, at på det område, vi drøfter i dag, er der tale om nedskæringer. Det er ganske korrekt, og det viser netop det uheldige i, at man trækker noget ud – det har været nævnt et par gange i dag, bl.a. fra finansministerens side – og drøfter det adskilt fra det område, hvor det hører hjemme.

Hvis vi ser på området som sådant, er der ikke tale om nedskæringer, men det er da klart, at når man omprioriterer, så betyder det nødvendigvis, medmindre man tilføjer nye ressourcer, at det, der gives til ét område, tages fra et andet område. Det er også tilfældet inden for vores omprioritering i uddannelsessektoren. Vi har faktisk tilført nye midler, men omprioriteringer betyder eksakt i min terminologi, at det, man giver til nogle, det tager man et andet sted fra.

(Kort bemærkning).

J. K. Hansen (S):

Jeg skal endnu en gang gøre hr. Alfred Hansen opmærksom på – det er også af hensyn til Folketingstidende – at vi stemmer efter dagsordenens ordlyd. Hvis hr. Alfred Hansen ikke er tilfreds med det, må hr. Alfred Hansen lave dagsordenen om. Så er det en helt anden situation. Vi stemmer efter dens ordlyd.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Alfred Hansen (DR) (se foran)
vedtoges enstemmigt med 129 stemmer.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Steen Folke (VS) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Tredje behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m.v. (Regulering af arbejdsløshedsdagpenge og efterløn, feriedagpengeordning, forhøjelse af ventetiden for ret til dagpenge, smidiggørelse af arbejdsformidlingen, arbejdsgiverbetaling m.v.).

(Lovforslag nr. L 42. Fremsat 21/10 80. Første behandling 23/10 80. Betænkning 19/11 80. Anden behandling 25/11 80).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Hans Jørgen Holm (V):

Venstre har i betænkningen sammen med det konservative folkeparti indstillet lovforslaget til vedtagelse med de af mindretallet stillede ændringsforslag. Jeg skal derfor, efter at vi ved andenbehandlingen fik nedstemt vore ændringsforslag, begrunde stemmeafgivningen til lovforslaget, som det ser ud her ved tredjebehandlingen.

De ændringsforslag, som vi altså ikke fik vedtaget, drejer sig om reguleringen af den maksimale dagpengesats. Venstre finder, at den foreslåede reguleringsordning vil give en udvikling i dagpengenes højeste beløb, der er ude af trit med de økonomiske muligheder. De stadig voksende udgifter til arbejdsløshedsforsikringen er med til at beskære regeringens og folketingets muligheder for at øge

beskæftigelsen. Vi er dermed inde i en ond cirkel, hvor vi i stadig stigende omfang må betale folk dagpenge, fordi der ikke er arbejde eller ikke tilstrækkeligt arbejde. Dertil kommer nu, at den maksimale dagpengesats efter den foreslåede reguleringsmetode vil føre til en kraftigere stigning i udbetalingerne end efter den metode, som regeringen selv satte ud af kraft for et år siden. Med den foreslåede reguleringsmetode erstattes de tidligere reguleringer efter timelønsindekset med en opsplnitning i stigningen i to dele, dels en dyrtidsregulering, dels en 100 pct.s taktregulering.

Om dyrtidsreguleringen vil jeg gerne sige, at den havde venstre gerne set foretaget én gang årligt og samtidig med reguleringen af lønningerne på det private arbejdsmarked. Når vi peger på denne løsning, er det for i videst muligt omfang at undgå, at reguleringen af den maksimale dagpengesats påvirker løndannelsen. Jeg ved godt, at arbejdsministeren påstår, at en sådan påvirkning kun i marginale tilfælde kan finde sted. Men arbejdsministeren indrømmede ved andenbehandlingen, at han ikke kunne føre bevis for sin påstand.

Om taktreguleringen vil jeg sige, at det forekommer betænkeligt, at man her forud for overenskomstforhandlingerne knæsætter, at der skal ske en 100 pct.s opfølgning af lønningerne på det private arbejdsmarked. Det kan næppe undgå at give associationer i visse grupper og stiller derfor regeringen svagt i sin udgangsposition ved de kommende overenskomstforhandlinger. Venstre havde hellere set, at folketinget hver gang skulle tage stilling til reguleringen af denne del af maksimumssatsen. Vi bliver med den foreslåede ordning automatisk påført udgifter, som vi derved har afskrevet os retten til at disponere over. Vi kan dermed ikke prioritere og derfor heller ikke tage stilling til, om midlerne på anden vis kunne have bragt de pågældende i beskæftigelse.

Sammenfattende skal jeg om reguleringsmetoden sige, at denne del af forslaget ville venstre stemme imod, hvis forslaget var kommet til særskilt behandling.

Om forslaget i øvrigt vil jeg sige, at der er en række enkeltheder, vi gerne vil støtte. Ophevelsen af § 85a om virksomheders afskedigelser i bestemte perioder omkring visse helligdage finder vi rigtig på baggrund af